

Itral Imple

En studie av
artikulasjoner av *livity*

Thomas Rognmo

*Mastergradsoppgave i religionsvitenskap
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Institutt for historie og religionsvitenskap
Universitetet i Tromsø
Høsten 2009*

Itral Imple

Itral Imple

En studie av
artikulasjoner av *livity*

Thomas Rognmo

Masteroppgave i religionsvitenskap, REL-3900, Institutt for historie og religionsvitenskap,
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø
Copyright © Thomas Rognmo, 2009 (november)

Til Nicole

Innholdsliste

Forord	11
1. Utgangspunkt	13
Struktur	
Starten	
1.1. Feltarbeidet	14
Kontaktsøking via Facebook	
Første kontakt med Itral Imple	
K'adamawe A. H. N. K'nIfe	
Ras Muni og Clarkie	
1.2. Metodologi	21
Dialogisk metode	
Refleksivitet	
Samtaler, intervju og <i>reasonings</i>	
Refleksjoner omkring min tilnærming	
1.3. Historiske, geografiske og språklige kontekster	25
Kingston og St. Andrew	
University of the West Indies, Mona	
Taylor Hall	
Språklige kontekster og forutsetninger	
1.4. Forskningshistorie	29
Profilerte konfesjonelle forfattere	
K'nIfes syn på tidligere forskning	
1.5. Analytiske perspektiver	34
2. Itral Imples <i>livity</i>	39
2.1. Itral Imples oppfatninger av rastafari	39
Itral Imples syn på forskjellige rastafarigrupper	
2.2. K'nIfe	46
<i>Ancient livities</i>	
Liv	
Trelignelsen	
Religionskritikk	
Den kosmiske enheten og menneskers integrerte etikk	
Itral Imple	
Et økosentrisk fokus	
Kunnskap i en ny tid	
Reggae og seksualitet	
2.3. Ras Muni	61
Høyere metafysiske nivåer	
Reggae som medium og verktøy for rastafari	
Bibelen	
Makt og språk	
2.4. Clarkie	70
Bibelen og kirken	
Bird Imple	

2.5. Iyaingi (artisten)	73
Skillet mellom "religiøs rastafari" og <i>livity</i>	
"Ithiopia" og Afrika	
2.6. Andre personer	75
Beez	
Iako	
Daneel	
Samor	
2.7. Sammenligninger og sammenfatninger	81
3. Avslutning	87
Ordliste	91
Bibliografi	93
Vedlegg A: Hellig geometri	

Forord

Under feltarbeidet mitt ble det klart for meg at rastafaribevegelsen er mye mer mangfoldig enn det tidligere forskning har beskrevet. Jeg takker Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall på University of the West Indies, Mona, gir dem mine beste ønsker og håper de fortsetter å “brenne ned Rom”, *Itinuerlig. Give thanks.*

Alle menneskene som hjalp meg under feltarbeidet mitt på Jamaica fortjener også en stor takk. Dalea for hennes vennskap; Damion for hans assistanse og en spennende slangejakt; Tesha for at hun hjalp meg med å skaffe et sted å sove den første natten jeg tilbragte i Kingston; Joseph som uten å stille spørsmål åpnet hjemmet sitt for en vilt fremmed utlending; og ikke minst min forlovede Nicole, uten hennes uvurderlige kjærighet, støtte og innspill ville ikke dette prosjektet kunne gjennomføres.

Takk til alle som har hjulpet meg underveis. Bjørn Ola Tafjord for hans genuine engasjement og for å ha vært en veileder så fantastisk og inspirerende at superlativer ikke er gode nok for å kunne beskrive hans arbeid. Min biveileder Yngvar Steinholt skal også ha takk for hans kreative innspill, korrekturlesninger og interesse for dette prosjektet. Jeg må også takke mine to “medsammensvorne” gjennom studietiden, Ingvill og Sturla, for deres kritiske gjennomlesing av avhandlingen min kort tid før innlevering og ikke minst for et godt vennskap.

Jeg vil også takke Øystein, for et godt vennskap og at han fikk meg til å begynne på religionsvitenskap; mine venner Robert, Fred-Otto, Adrianne og Alf-Tore for deres vennskap og mang en god samtale; Hege for å ha vært en utrolig inspirerende seminarleder og venn; Kjetil og Nadine for deres rådgivning før feltarbeidet tok til; Peter for hans åndelige veiledning; Astrid for hennes moralske støtte og gjeninnføring av lesesalsvinen; Einar og Brynjar for deres gode humør; Kim for hans bidrag til Brynjars gode humør; Arild for hans viktige rolle som *bodhisattva*; og alle de andre studentene ved (det som tidligere ble kalt) institutt for religionsvitenskap.

En stor takk rettes også til min mor, Anne-Grethe, min søster, Ingvild, og min bestemor, Torunn, som har støttet meg hele veien.

1. Utgangspunkt

Hovedtemaet for denne avhandlingen er hvordan *livity* artikuleres av en gruppe som omtaler seg som “Itral Imple”-rastafarier. Alle disse rastafariene har en eller annen form for tilknytning til University of the West Indies i Mona, Jamaica. Metodene jeg har benyttet er feltarbeid og intervju. Det teoretiske perspektivet jeg har valgt å gjøre bruk av er artikulasjonsteori, en teori som heller ser på mangfoldet av forestillinger og praksiser i en bevegelse fremfor å forsøke å fremstille en generell konsensus.

Spørsmål som har blitt sentrale i avhandlingen er: hva rastafari betyr for personene som har blitt spurt; hvorvidt et mangfold, eller en polyfoni, av praksiser og forestillinger innen rastafaribevegelsen er forventet og akseptert; hvorvidt rastafari er en religion; personenes forhold til og syn på Bibelen og naturen; deres kosthold; deres forhold til og behandling av penger; forhold mellom rastafari og reggaemusikk; og deres seksualmoralistiske syn. Hele denne avhandlingen er en redegjørelse for hva et mangfoldig begrep som *livity* kan innebære.¹

Struktur

Avhandlingen er delt inn i tre kapitler. Det første kapitlet gir en introduksjon til utgangspunktet for undersøkelsen min, samt en redegjørelse for hvordan feltarbeidet gikk frem. Redegjørelser for metodologi, Jamaicas historiske, geografiske og språklige kontekster, tidligere forskning og teoretiske perspektiver følger så.

Det andre kapitlet kan sies å utgjøre hoveddelen i avhandlingen. Her gjør jeg rede for empirien som har blitt skapt i forbindelse med feltarbeidet mitt, med påfølgende analyser av uttalelsene personene jeg har intervjuet kom med. Dette kapitlet gir først en redegjørelse for hvordan personene jeg intervjuet definerte rastafaribevegelsen i forhold til andre bevegelser, for så å fortelle hvordan de forskjellige grupperingene innen rastafari skiller seg fra hverandre. Deretter tar jeg for meg uttalelsene hver av personene kom med, i mer eller mindre kronologisk rekkefølge. Det er viktig å merke seg at det meste av empirien som presenteres i avhandlingen har blitt skapt i samtaler og intervjuer, så om rekkefølgen informasjonen

¹ Derfor er det at jeg har valgt ikke å gi en klar definisjon av begrepet i denne innledningen. Gjennom avhandlingen vil det gå frem hvordan alle underspørsmålene til sammen sier noe om hvordan *livity* blir forstått. Først mot slutten av avhandlingen, og da i lys av det ulike medlemmer av Itral Imple har fortalt, vil det være mulig å redegjøre utførlig for ulike sider ved *livity*.

presenteres i kan virke vilkårlig, er det fordi den følger samtalerne jeg gjorde med de involverte og for å vise kontekstene.

Det tredje og siste kapittelet gir en kort oppsummering av det som har blitt presentert, etterfulgt av noen overordnede metodologiske refleksjoner, en sammenligning av tidligere forskning og mitt prosjekt, og til slutt utsikter for fremtidig forskning.

Jeg har valgt å strukturere denne avhandlingen kronologisk, mens metodologiske spørsmål blir trekt inn underveis. Årsaken til dette valget er at dette kan gi leseren en sjanse til å “bli med” på reisen slik jeg opplevde den, og ta del i oppdagelsene jeg gjorde underveis, noe som forhåpentligvis kan gjenspeile hvordan metodiske og metodologiske utfordringer og lærdommer oppstår i forbindelse med feltarbeid.

Starten

Dette prosjektet begynte i januar 2008 da jeg hadde et ønske om å skrive en oppgave om forhold mellom rastafari og reggaemusikk. Jeg overveide flere forskjellige alternative felt (blant andre Jamaica, Vest-Afrika, Etiopia og Bodø), men kom etterhvert frem til at Jamaica, opprinnelseslandet til både rastafaribevegelsen og reggae, ville være et godt utgangspunkt for en studie av dette temaet.

Ut fra litteraturen jeg hadde lest tidligere, samt det jeg under den tiden gikk i gang med å lese, virket det åpenbart for meg at det fantes nære sammenhenger mellom rastafari og reggae. Dette var det prosjektbeskrivelsen og den første problemstillingen min gikk ut på. Jeg gjorde det også klart at jeg ville benytte en heuristisk fremgangsmåte når jeg skulle gjøre feltarbeid, for å forhindre både forutinntattheter og bortkastet tid. Jeg var nødt til å se hva som var praktisk mulig å utføre i tidsperioden jeg hadde til rådighet for å gjøre feltarbeid som varte fra 2. juni til 3. september 2008.

1.1. Feltarbeidet

Kontaktsøking via Facebook

Før avreise var jeg klar over at det å få tilgang til feltet i et land som i utgangspunktet var fremmed for meg kunne bli problematisk. Derfor gjorde jeg et forsøk på å gjøre bekjentskaper med mennesker på Jamaica i god tid før oppholdets begynnelse. Slik jeg så det, var den beste løsningen for å få dette til å benytte meg av nettsamfunnet Facebook, ettersom brukerne (i

hvert fall som oftest) er registrert med fullt navn, bosted, samt annen informasjon. Siden jeg selv er student, fant jeg det naturlig å begynne min kontaktsøken ved gruppen til University of the West Indies (UWI), Mona. Tanken bak dette var at studentene antagelig ville vite hvem av de universitetsansatte jeg kunne snakke med, samt hjelpe meg med å skaffe bosted og et sosialt nettverk. Utvelgelsesprosessen av menneskene jeg tok kontakt med baserte seg for det meste på intuisjon med henhold til hvilke personer som umiddelbart kunne tenkes å ha kjennskap til det jeg var interessert i. Jeg henvendte meg til et knippe personer (som oftest to eller tre hver dag) hvor jeg forklarte dem hvem jeg var og hva som var planen for prosjektet mitt. Noen svarte på beskjedene mine, mens andre ignorerte dem.

Etter noe prøving og feiling, kom jeg i kontakt med noen samarbeidsvillige personer som hjalp meg med å skaffe bosted, henvise meg til potensielle informanter og, etter at jeg hadde landet i Kingston den 2. juli 2008, også ble gode venner av meg. I så måte var metoden en suksess. Det skal også sies at selvpresentasjon er vel så viktig når man tar kontakt over internett som i normale sosiale kontekster. En god venninne av meg sa, etter jeg hadde møtt henne i det virkelige liv, at hun hadde oppfattet profilbildet mitt som svært skremmende, og var redd for at jeg kunne være en psykotisk massekiller, eller det som verre var. Heldigvis lot hun “tvilen komme tiltalte til gode”.

Metoden jeg brukte for å komme i kontakt med nettverk og bli henvist videre til andre personer blir i forskningslitteratur ofte referert til som “snowballing”. Det å få tilgang til et felt kan være problematisk, antropologene Hammersley og Atkinson ([1983] 1995) gir flere eksempler på dette. Man må finne sin rolle i feltet, noe som ikke er så altfor ulikt måten vi ellers orienterer oss på for å forstå våre omgivelser, men under et feltarbeid går man mer målrettet og systematisk frem. Det hender ofte at man blir nødt til å forhandle (og reforhandle) med såkalte “portvoktere” og de involverte menneskene selv.

Første kontakt med Itral Imple

Jeg ankom Jamaica 2. juni. Dagen etter ble jeg inkvartert på Chancellor Hall, et av hybelkompleksene ved UWI Mona. Hybelen så ikke spesielt bra ut og boforholdene de første ti dagene, før jeg fikk byttet til en annen, gjorde at jeg tilbrakte mest mulig tid på utsiden av hybelen. Dette bidro til å gjøre meg mer kontaktsøkende. Heldigvis kunne jeg høste fruktene av forberedelsene jeg hadde gjort på Facebook. Det meste av tiden gikk med til å prøve å bli kjent (både med feltet i seg selv og menneskene i det) og holde øynene åpne for personer jeg

kunne intervju. En av Facebook-vennene mine, Nicole, introduserte meg for farmakologen Beez², en rasta i 30-årene som var interessert i å hjelpe meg med prosjektet mitt. Det skulle senere vise seg at han kjente flere av medlemmene fra Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall. Beez var svært kunnskapsrik og oppdatert på hvordan den jamaicanske musikkindustrien fungerer. Han var også den første personen jeg intervjuet i feltet og jeg bet meg særlig merke i at han så på seg selv som rastafari, men ikke religiøs, et synspunkt som gikk igjen hos alle Itral Imple-medlemmene jeg senere intervjuet.

Siden jeg under feltarbeidet var bosatt på universitetsområdet til University of the West Indies, Mona, fant jeg det naturlig å begynne der. En annen venn av meg (som jeg ble introdusert for gjennom Nicole), Damion, snakket stadig om Iako, et medlem av rastagruppen ved Taylor Hall. Etter en del forsøk klarte jeg å komme i kontakt med ham. Siden han aldri tok telefonen stakk jeg innom Taylor Hall på forskjellige tidspunkter for å se om det var noen der som kunne være interessert i å snakke med meg. Nicole, med flere, hadde også snakket om K'nIfe, en rastafari som var ansatt som foreleser og forsker ved UWI, så jeg gikk inn for å prøve å bli kjent med ham. Jeg hørte at K'nIfe ofte ble observert i nærheten av B-blokka ved Taylor Hall, så jeg dro dit for å lete etter ham, men han var ikke tilgjengelig. Jeg fikk skaffet telefonnummeret til K'nIfe den 14. juni, da jeg oppsøkte kontoret hans. Dagen etter kontaktet jeg rastafarien og farmakologen Beez og fikk avtalt et møte med ham på ettermiddagen den 17. juni. Denne dagen var en milepæl i feltarbeidet, siden jeg fikk gjort mine første intervjuer, ikke bare med én rasta, men med to! Både Beez og Iako stilte opp. Iako ønsket meg velkommen til rastagruppen ved Taylor Hall. Jeg returnerte til Taylor Hall dagen etter og begynte en slags forhandlingsprosess med gjensidige avhør og persongranskninger. Det kom opp flere forskningsetiske spørsmål, blant annet angående profitten jeg eventuelt ville få ut av informasjonen rastagruppen kunne gi meg. Jeg sa at hvis jeg kommer til å tjene noe på det, ønsker jeg å gi noe tilbake (et tilbakevendende tema var forøvrigt *hva* de eventuelt ville ha tilbake). En av rastaene jeg diskuterte med, Daneel, presiserte at han ikke så på meg som en “white bwaai”, ettersom han mente jeg hadde kinesiske trekk – med andre ord var jeg ikke en “full-bred white man”. Dette var svært fordelaktig. Daneel var i 20-årene og student ved UWI. Han sa at han kom fra en rastafamilie og var svært opptatt av samfunnsøkonomi. Han var sikker på at jeg var spion, men holdt på filosofien at informasjon er gratis, og fortalte meg om sitt syn på rastafari.

² Med mindre personene er velrennomerte akademikere og/eller rastafariideologer, vil de i denne teksten bli omtalt med kallenavn eller bare fornavn. Alle som har deltatt har gitt sitt samtykke til gjengivelsen av det som kommer frem her.

Straks man kommer i kontakt med en potensiell informant begynner forhandlingen, en prosess som ofte har en tendens til å fortsette gjennom hele feltarbeidet. Jeg fortalte dem åpent om prosjektet mitt og hensiktene jeg hadde. Jeg entret feltet som student av religionsvitenskap, men ingen av de representantene for Itral Imple jeg kom i kontakt med anså rastafari for å være en religion, men snarere en *livity*.

Jeg hadde hørt flere rykter om Itral Imple i de to ukene som gikk før jeg møtte representanter for gruppen, blant annet om hvordan de ikke berørte penger og hvordan de spiste maten sin rå. I litteraturen jeg tidligere hadde lest om rastafaribevegelsen hadde det aldri stått noe om dette, så disse ryktene vakte min interesse (og nysgjerrighet). Hva angikk deres interesse for meg, var noen av dem både hjelpsomme, interesserte og samarbeidsvillige, mens andre var mer skeptiske og trodde jeg var en spion fra CIA eller lignende organisasjoner. Informasjonen som kom frem allerede ved de første møtene med aktørene gjorde at jeg bestemte meg for å gjøre et etnografisk studie av denne gruppen, som altså refererer til seg selv som Itral Imple eller Iya Ingi.³

Denne varianten av rastafari er nært knyttet til Nyabinghi-ordenen⁴, men fremhever at det er et skille innenfor denne ordenen mellom såkalte Bible Ras (rastafarier som benytter seg av Bibelen som religiøs legitimering), og Itral Imples (som metaforisk sett “brenner” Bibelen og heller bruker intuisjon). Itral Imple er *I-talk*⁵ for “natural temple”, mens Iya Ingi baserer seg på en I-talkversjon av *nyabinghi* hvor i “Iya” viser at det er en høyere (*higher*)⁶ versjon av *nyabinghi* (som ofte forkortes til *binghi*). Gruppen har flere praksiser som inngår i deres *livity*, eller det vi i første omgang kan kalle deres måte å være i verden på. Idealet er å være en, med deres egne ord, ekstrem veganer. Kostholdet skal være 100% vegetarisk og økologisk, i tillegg skal det helst være rått eller tilberedt av naturen, det vil si ved hjelp av solvarme eller

³ I denne teksten vil jeg for ordens skyld bruke Itral Imple heller enn Iya Ingi, ettersom informanten (og artisten) Iyaingi bærer samme navn.

⁴ Nyabinghi refererer i følge forskeren Barry Chevannes i utgangspunktet til en hemmelig orden, innstiftet av en kongolesisk konge i Afrika på tidlig 1920-tall. Denne ordenen ønsket i følge enkelte kilder “død over hvite undertrykkere”, men begrepet refererte på 1960-tallets Jamaica til en rituell dans som har som formål å spre “død over svarte og hvite undertrykkere” (eller som flere av informantene mine sa: “død over alle undertrykkere”). I dette tilfellet er det vel og merke snakk om Nyabinghi-ordenen på Jamaica, som ikke må forveksles med den førstnevnte afrikanske ordenen (Chevannes 1994: 43, 164, 231).

⁵ Rastafarienes sosiolekt, som i stor grad baserer seg på å bytte ut stavelser i ord med “I”, samt diverse endringer av ord rastafarier oppfatter som negative eller usanne. Se kapittel 1.3.5. for mer informasjon.

⁶ Jamaicansk patois har en tendens til å gjøre h-lyden i starten av enkelte ord stum.

lignende. Et annet sentralt ideal er å ikke berøre penger, ettersom disse blir ansett for å ha en korrumperende kvalitet. Det viste seg at graden av disiplin hva angikk disse formene for praksis varierte fra person til person, noe jeg vil komme tilbake til senere. En annen viktig praksis var *reasonings*⁷, eller diskusjoner og kunnskapsutvekslinger, gjerne akkompagnert av en *chalice*⁸ hvor de “dampet” flere forskjellige urter, med *aiciens*⁹ *cannabis sativa* som sentral ingrediens. Alle gruppemedlemmene jeg snakket med mente at nyabinghi-ritualet, som har som formål å spre død over alle undertrykkere, var svært viktig i deres praksis. Kjernen av informanter fra denne gruppen besto av åtte personer, men jeg gjorde også intervjuer, og deltagende observasjon, blant noen rastafarier som var løst tilknyttet til Itral Imple, samt blant noen personer uten tilknytning til gruppen.

Spørsmålene og intervjutemaene jeg hadde formulert før jeg entret feltet viste seg å føre til interessante intervjuer, diskusjoner og svar. Etter å ha gått igjennom informasjonen jeg hadde samlet inn gjennom de første intervjuene førte dette igjen til oppfølgingsspørsmål. Jeg innså relativt fort at det å skrive om forhold mellom rastafari og reggae generelt ville være et altfor stort og ambisiøst prosjekt. Det ville kreve både mer tid og antall informanter enn jeg kunne få tilgang til. Oppgavens problemstilling endret seg slik fra å fokusere på forholdet mellom rastafari og reggae til å omhandle hvordan *livity* blir artikulert av medlemmer av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall.

K'adamawe A. H. N. K'nIfe

Døråpneren fremfor noen var dr. K'adamawe A. H. N. K'nIfe (født 1972). Etter å ha kontaktet K'nIfe på telefon møtte jeg ham for første gang den 19. juni 2008. Vi møttes utenfor Taylor Hall, og hadde en kort samtale mens vi gikk mot ildstedet der rastaene brukte å samles. Han fattet umiddelbart interesse for prosjektet mitt og var svært hjelpsom. Etter at vi hadde satt

⁷ Den konfesjonelle rastafariforfatteren Yasus Afari (2007: 89) beskriver *reasonings* og meditasjon slik: “This is an ongoing process within the minds of the individuals within RASTAFARI, and among brethrens and sistrens globally who are gathered in small or large groups, at home, on the farms, in the hills, or even in the streets, at the camps or at the organizational HQ's. Consistent with the saying «pray without ceasing», the reasoning and meditation are constants within RASTAFARI. This constant reasoning and meditation serves to maintain the focus, sustain and energize the links within the network that connects the RASTAFARIANS, one to the other, and to The Most High JAH RASTAFARI. In this connection, RASTAFARI perpetuates an itinous (continuous) meditation, prayer, reasoning, vigilance, brainstorm and focus within the movement, and on The Most High. Effectively, this global phenomenon serves to render RASTAFARI (Livity) Omnipresent, Omnipotent and Omniscient. This living reality represents the real power of The RASTAFARIAN Livity.”

⁸ En slags vannpipe laget av kalebass, bambus og leire (se Afari 2007: 92).

⁹ Yasus Afari (2007:120) staver dette som *I-shents* – *I-talk* for *incense* eller røkelse, jeg har valgt å bruke K'nIfes stavemåte.

oss ned, tok jeg frem diktafonen og slo den på. Dermed var vår første *reasoning* i gang, og det skulle etter hvert bli flere.¹⁰

De av facebook-kontaktene mine som hadde henvist meg til ham hadde på forhånd gitt meg et råd om å være forsiktig med hvilke ord jeg brukte rundt ham (noe jeg i løpet av intervjuene med ham fikk erfare, ettersom han så på enkelte ord som negativt ladet eller av feil opprinnelse – mer om dette senere). Når K'nIfe var i nærheten, var det ingen i gruppen som åpenlyst sa noe negativt om nærværet mitt, ettersom han var svært respektert. Han introduserte meg også for flere andre gruppe medlemmer som var villige til å bli intervjuet.

Han fortalte meg aldri noe om bakgrunnen sin (det vil si før livet på universitetet) selv om jeg spurte ham om dette. Men det verserte mange rykter og “legender” om ham. K'nife har en doktorgrad i bærekraftig utvikling. Han foreleser om og gjør forskning på entreprenørskap og strategisk planlegging. Etter min første *reasoning* med K'nIfe bestemte jeg meg for å basere oppgaven min på han og hans nærmiljø. Dette hadde sitt grunnlag i at livssynet og synspunktene som ble artikulert i intervjuene var radikalt forskjellig fra litteraturen jeg tidligere hadde lest. Dette gjorde meg nysgjerrig. Samtidig hadde den gode mottakelsen jeg fikk fra de fleste gruppe medlemmene mye å si for beslutningen min.¹¹

I gruppen kunne K'nIfe virke som en slags ideologisk leder, samtidig som han satte et eksempel for andre med det høye nivået av disiplin han praktiserte i sin *livity*. Likevel var han ikke av den oppfatningen at det var han, og han alene, som hadde patent på sannheten. I spørsmålene jeg stilte ham rundt hvem den autentiske rastafarien er, svarte han at han ikke var i stand til å dømme sin neste. Han kunne godt være uenig med den nestes mening, men det virket som om uenigheter var akseptert og forventet. Det skal også nevnes at når jeg spurte andre mennesker om jeg kunne intervju dem (blant annet en sikkerhetsvakt som også var rastafari) henviste de meg til K'nIfe, siden de mente at han ville gi meg alle svarene jeg trengte. Kulturviteren (og rastafarien) Jahlani A. Niaah henviste meg også til K'nIfe.

K'nIfe snakket fort, ofte med en engasjert, på grensen til aggressiv tone. Han virket opprørt de gangene jeg brukte feil ord for å beskrive et fenomen og ville fort korrigere meg. Som person

¹⁰ De fleste *reasonings* vi hadde, ble tatt opp, mens andre (de som ikke ble tatt opp fordi jeg ikke hadde diktafonen med) kunne oppstå spontant de gangene jeg dro til Taylor Hall for å bedrive deltagende observasjon.

¹¹ Her kommer også fordelene med å ha en heuristisk tilnærming frem.

var han veldig ivrig og karismatisk. En stor mengde av dataen som legger grunnlag for denne oppgaven kommer fra K'nIfe, noe som selvsagt fører til et bias. I denne etnografien er K'nIfe hovedpersonen,¹² selv om de andre medlemmene også har hatt mye å si.

K'nIfes innflytelse var stor, og gjorde det enkelt å bli kjent med andre hjelpsomme medlemmer av gruppen. Enkelte var for øvrig bare vennlig innstilt i K'nIfes nærvær og det hendte ofte at jeg måtte forhandle med andre gruppemedlemmer i hans fravær. De fleste av de sistnevnte forhandlingsprosessene var mindre fruktbare¹³, men gjorde at jeg fikk smake på frustrasjonen knyttet til det å bli kjent med mennesker og forsøke å overtale dem til å delta (eller for den saks skyld forsøke å overbevise dem om at de tok feil av mine tilknytninger til CIA og hensiktene med forskningen min).

Gjennom resten av juni måned tilbrakte jeg mye tid ved Taylor Hall. Selv om ingen intervjuer ble tatt opp, hadde jeg flere interessante samtaler og diskusjoner med gruppemedlemmene – noe som gjorde at vi ble bedre kjent.

Ras Muni og Clarkie

K'nIfe introduserte meg for Ras Muni (alder: 50+). Etter jeg hadde fortalt ham om prosjektet mitt ble han også interessert i å hjelpe til. I likhet med K'nIfe var han meget belest og kunnskapsrik og drev også et lokalt radioprogram. Han hadde, i likhet med de andre i gruppen, stor respekt for K'nIfe. Muni virket også som om han var respektert i gruppa (her kan hans alder ha vært en sentral faktor).

Jeg ble også kjent med Clarkie, (35 år gammel) som hadde vokst opp på universitetsområdet til UWI ettersom faren hans jobbet der. Han fortalte meg at han hadde vært kirkegjenger i sin ungdom og hadde tilhørt en baptistmenighet. Etter å ha brutt med kirken og levd et verdslig liv en stund, fikk han en visjon som skal ha vist ham Zion og Edens hage. Han dro tilbake til kirken og var kirkegjenger i ett år. Etter hvert innså han at noe var galt med kirken, det var ikke der “kraften” lå. Etter denne åpenbaringen frigjorde han sinnet sitt, forlot kirken og ble rastafari.

¹² Intervjuene jeg gjorde med K'nIfe alene utgjør 3 timer og 50 minutter til sammen, (og vi hadde selvsagt mange møter og diskusjoner ved siden av). Til sammenligning har jeg i snitt 1–2 timer lange intervjuer med 4 andre medlemmer, og 15–30 minutter lange intervjuer med de tre resterende personene.

¹³ Under en av disse mindre fruktbare diskusjonene var det snakk om at jeg burde gi noe tilbake til feltet – noe jeg sa meg enig i, men da jeg stilte spørsmål om hva de ville ha, sa de at de ikke ville ha noe fra meg.

Før jeg hadde møtet mitt med K'nIfé og Muni hadde jeg en diskusjon med en annen rasta som var av den overbevisning at jeg var “redd” ettersom jeg var den eneste “hvite” blant “svarte”. Jeg avfeide dette med at jeg var vant til det. Samtalen mellom meg og den nevnte rastaen varte i cirka 15 minutter mens jeg ventet på K'nIfé. Andre medlemmer aksepterte meg for såvidt som en av dem etter at de hørte hva jeg hadde å fortelle om Norge (spesielt hvordan enkelte statistikker fortalte hvordan 50% av nordmenn ikke tror på Gud), og mine skeptiske holdninger til politikere og autoriteter. 28. juni gjorde jeg et lengre intervju med Ras Muni, her “avhørte” vi hverandre gjensidig. Jeg avhørte ham vedrørende hans forestillinger og livsstil, og han avhørte meg om de samme temaene. Mer om møtene og samtalene kommer senere.

1.2. Metodologi

Dialogisk metode

I boken *Beyond Phenomenology: Rethinking the Study of Religion* (1999), forklarer religionsviteren Gavin Flood hvordan man med det man kaller dialogisk metode skifter fokus fra bevissthet (som står sentralt i fenomenologien) til språk og tegn. I stedet for at forskeren blir den distanserte observatøren som betrakter en fremmed verden, blir forskeren i dette tilfellet et subjekt som må defineres i relasjon til andre subjekter. Intervjueren befinner seg i en partikulær kontekst, eller narrativ tradisjon, og blir et “plassert subjekt”. Dialogisk forskning baserer seg først og fremst på samtale, eller kritisk konversasjon. Flood mener at viten skapes gjennom interaksjon mellom intervjuer og intervjuobjekt. Denne interaksjonen skaper “data”, eller “fenomener”. All forståelse, hva religion angår, er i dette perspektivet dialogisk – enten det dreier seg om kommunikasjonen mellom subjekt og objekt (forsker og tekst), eller kommunikasjonen mellom et subjekt og et annet subjekt (etnografi).

Kildematerialet oppstår altså i dialogen som finner sted mellom to subjekter. Flood trekker frem antropologen Renato Rosaldo (1993) som mener at etnografen observerer feltet fra en vinkel påvirket av alder, kjønn, outsiderstatus og assosiering med et neokolonialistisk regime. Dette påvirker hva etnografen lærer. Dette synspunktet er i stor grad sammenfallende med det som blir presentert av Hammersley og Atkinson ([1983] 1995). Et aspekt som trekkes frem her er at en dialog kan være som et “gjensidig avhør” ettersom spørsmålene går begge veier.

Refleksivitet

Begrepet refleksivitet refererer i følge religionsviteren Bjørn Ola Tafjord til den gjensidige påvirkningen som finner sted i samhandlingen mellom mennesker, hvor ingen er nøytrale eller objektive. Samhandlingen former både en selv, den en møter og det en møter, og er videre med på å avgjøre undersøkelsens endelige resultat. Selvrefleksjon er et viktig redskap, særlig med hensyn til hvilke roller man selv tar på seg, og ens egen påvirkning på de mennesker en omgir seg med. Tafjord bemerker at selvrefleksjon alene ikke er nok for å kunne fullføre en akademisk undersøkelse, men at den snarere bør balanseres med oppmerksomheten på de man samhandler med og handlingene som utspiller seg. Oppmerksomhet rundt konteksten situasjonene har utspilt seg i, de personlige forholdene som utviklet seg og de konkrete situasjonene selv kan også være viktige for analysen, ettersom man selv er filteret som materialet har blitt lagt frem for, passert gjennom og tatt form i (Tafjord 2006).

Før man går inn i et felt har man ofte et sett forventninger og forestillinger om hvordan feltet er. Disse forventningene har en tendens til ikke å samsvare med det faktiske feltet. I forbindelse med spørsmålet om hvem som er en autentisk rasta, forventet jeg at de fleste informantene ville referere til seg selv som “den sanne rastafarien”. Da jeg utførte undersøkelsen, viste det seg at de jeg kom i kontakt med reserverte seg mot å dømme hva andre personer skulle ha å si om saken eller å omtale andre personers utsagn som “feil”.

En annen sentral del av refleksiviteten er spørsmålet om makt. Som akademiker har man makt når ens oppgave er å skildre en gitt gruppe. Gruppen sitter på sin side på informasjonen. Som én av dem sa det: “We can fuck up your research”. Det er også viktig å understreke at de fleste gruppemedlemmene også var akademikere, noe som på sin side førte til at de hadde innsikt i forskningsmetoder og lignende i tillegg til å sitte inne med en forståelse av hva forskning er. Dilemmaet rundt det nevnte maktspørsmålet kan også relateres til forskningsetikk, ettersom min fremstilling av gruppen potensielt sett kan ha konsekvenser for hvordan Itral Imples blir ansett og ser på seg selv etter at denne teksten er ferdigstilt.

Jeg håper og mener at forskningen i størst mulig grad har foregått på Itral Imples premisser. Dette er en viktig grunn til at jeg i denne oppgaven ønsker å bruke deres begreper mest mulig, ettersom de anser enkelte ord som negativt ladet. Under feltarbeidet hadde jeg selv inntrykk av at jeg for det meste var ganske konform og forsiktig. Denne holdningen gjorde at jeg fikk

tilgang til mye informasjon, men grunnet flere språklige og holdningsmessige “faresoner”, kunne det være vanskelig å stille spørsmål av det mer kritiske slaget. Da jeg i ettertid hørte gjennom intervjuene jeg hadde tatt opp, la jeg merke til den nevnte konformismen og at jeg ofte jattet med, selv om jeg gjerne var helt uenig i det menneskene jeg intervjuet sa. Formålet mitt var for såvidt å forstå hvordan de så på verden, ikke å utfordre deres synspunkter. I denne teksten er det Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall sine synspunkter som skal presenteres, ikke mine egne.

Samtaler, intervju og *reasonings*

De tre metodene jeg hovedsakelig brukte for å samle inn informasjon var samtaler, intervjuer og det rastaene referer til som *reasonings*. Av disse tre var samtalene de mest løsslupne, og følgelig ble de sjelden tatt opp (med mindre et intervju eller en *reasoning* gikk over til å bli en samtale underveis). Forskningsetisk sett kan det i praksis være vanskelig å skille mellom hvilke uttalelser som er personlige betroelser og hvilke som er ment for forskeren. Når jeg har vært i tvil om uttalelser var rettet til studenten Thomas eller betroelser rettet til privatpersonen Thomas, har jeg utelatt dem.

Intervjuer og *reasonings* var vanskelige å skille fra hverandre, så da jeg spurte rastaene om de ville bli intervjuet, ville de ofte referere til intervjuet som en *reasoning*. De *reasonings* jeg deltok i, var strukturelt sett veldig like intervjuer eller samtaler. Personene som ble intervjuet ba meg om å stille dem spørsmål, hvorpå de svarte meg etter beste evne. Metoden fungerte som oftest veldig bra, ettersom de fleste rastaene likte å snakke utførlig om de tema som opptok dem. Det er viktig å legge merke til at både akademikerens intervju og rastafariens *reasoning* kan forstås som former for ritualisert samtale, samt at begge parter har sine forventninger og fordommer vedrørende hva en slik ritualisert samtale innebærer.

De fleste *reasonings* fant sted ved det gruppen omtalte som sitt “hellige sted” utenfor B-blokka, også kalt “Butcher’s Block”, ved Taylor Hall. *Reasonings* er et sentralt rituale for rastafarier, men kan også sies å være en lokal metodologi, og rastaene var på “hjemmebane” i disse situasjonene. Under de *reasonings* jeg tok opp på diktafon var det som oftest jeg som stilte spørsmål, eller ba dem snakke om et gitt tema (med mange påfølgende digresjoner), men enkelte ganger ble det mer som et “gjensidig avhør” (jf. Flood 1999: 143–145) å regne, ettersom rastaene ofte hadde spørsmål om hvordan ting fungerer i mitt hjemland.

Jeg gjorde også bruk av deltagende observasjon, som er en grunnleggende metode innenfor etnografisk forskning. Hammersley og Atkinsons ([1983] 1995: 1, 222) beskrivelse av denne metoden er at forskeren deltar i menneskers hverdagsliv. Man observerer hva som skjer, lytter til hva som blir sagt og stiller spørsmål. Med andre ord samler man inn all informasjon man har mulighet til å tilegne seg. Uformelle intervjuer er ofte en sentral del av deltagende observasjon. Før, under og etter intervjuene la jeg merke til hvordan gruppe-medlemmene samhandlet og hvilke aktiviteter de engasjerte seg i. Deltagende observasjon var viktig for å få en kontekstuell forståelse av deres livsstil. Slik kunne jeg sammenligne det de sa, med hva de faktisk gjorde. Observasjonene jeg gjorde kunne lede til nye spørsmål.¹⁴ Likevel skal det sies at den metoden som skapte størst mengder data var *reasonings*.

Refleksjoner omkring min tilnærming

Hvis dette hadde vært en oppgave om rastafari generelt, ville mitt K'nIfe/Itral Imple-bias være svært problematisk. Siden K'nIfe kan anses for å være en slags lederskikkelse, eller autoritet i gruppen, kan det hende at noen av de jeg samtalte med ville prøve å være konforme i hans nærvær. Det skal også nevnes at K'nIfe aldri var til stede når jeg intervjuet de andre medlemmene av gruppen, mens andre medlemmer av gruppen gjerne var tilstede mens jeg intervjuet K'nIfe. I noen av situasjonene hvor jeg intervjuet én person, var det ofte andre personer som satt i bakgrunnen mens de supplerte og bekreftet informasjonen den som ble intervjuet kom med.

Oppgaven min kan også sies å ha et kjønnsbias. Det er for det første en kjensgjerning at rastafari er en, i stor grad, mannsdominert bevegelse hvor kvinner lenge har kommet i andre rekke (jf. Lake 1998). Konfesjonelle rastafarikvinner var et sjeldent syn ved Itral Imple's hellige sted utenfor Taylor Hall de gangene jeg var der. Siden de dominerende menneskene i gruppen jeg forsket på er menn, var det at jeg selv er av hankjønn en åpenbar fordel. På den andre siden har jeg ikke fått noen innsikt i hva de kvinnelige medlemmene tenker om *livity*, Itral Imple og rastafari. Jeg observerte også at noen mannlige medlemmer av denne gruppen søkte seg mot kvinnelige partnere som ikke var rastafarier.

¹⁴ Nesten like viktig for konstruksjonen av nye spørsmål var de tidligere nevnte ryktene jeg stadig hørte om denne gruppens livsstil fra andre studenter på universitetsområdet.

I tillegg til feltarbeidet mitt sommeren 2008, bodde jeg på Jamaica i syv måneder i 2009, under dette oppholdet møtte jeg de fleste medlemmene jeg hadde intervjuet året før, jeg ga dem også kopier av intervjuene og informerte dem om oppgavens foreløpige fremgang. Jeg tilbragte en del tid med Clarkie og fikk også møte familien hans. Daneel fortalte meg om hans observasjoner etter å ha hørt gjennom intervjuene jeg gjorde med ham. K'nIfe var på sin side svært opptatt gjennom semesteret og jeg fikk bare møtt ham over kort tid ved et par anledninger. Uttalelser og observasjoner jeg fremstiller som empiri i denne teksten er fra oppholdet mitt sommeren 2008, med mindre annet er angitt.

1.3. Historiske, geografiske og språklige kontekster

Jamaicas landmasse utgjøres av en øy i Det karibiske hav, sør for Cuba. Den ble “oppdaget” av Kristoffer Columbus i 1494 og videre kolonisert av spanjolene tidlig i det 16. århundre. Tainoene som hadde bodd der i århundrer før Columbus ankomst ble gradvis utryddet og erstattet med afrikanske slaver. England tok kontrollen over Jamaica i 1655 og etablerte en plantasjeøkonomi basert på sukker, kakao og kaffe. Opphevelsen av slaveriet i 1843 frigjorde en kvart million slaver, mange av disse ble småbrukere. Jamaica fikk gradvis økt uavhengighet fra Storbritannia og forente seg i 1958 med andre britiske kolonier i Karibia og formet Den vest-indiske føderasjon. Jamaica fikk full uavhengighet da det trakk seg fra føderasjonen i 1962 (Cassidy & Le Page [1980] 2002: xl–xlii).

Historikeren Nicole Plummer ([under utgivelse] kapittel 2: 1–2) sier at Jamaicas befolkning har vært meget variert gjennom historien. Etter at engelskmennene kom i 1655, fulgte skotter og irer snarlig etter. I tillegg til arbeidsinnvandrere fra Øst-Karibia og de sefardiske jødene som utvandret fra Brasil og Surinam, gjorde importen av afrikanske slaver fra forskjellige regioner i Vest-Afrika¹⁵ at Jamaica ble mer etnisk mangfoldig enn landene innbyggerne kom fra, noe som igjen førte til et befolkningsmessig komplekst og mangfoldig samfunn.¹⁶ I følge *Encyclopædia Britannica* består størsteparten av befolkningen av svarte mennesker og “mulatter” som er etterkommere av slaver, mens det også finnes små grupper som har forfedre fra Storbritannia, India, Kina, Syria, Portugal og Tyskland.¹⁷

¹⁵ Bightfolket fra Biafra og Benin, samt andre folkegrupper fra Gullkysten og Vestlig Sentral-Afrika.

¹⁶ FN's jamaicanske internettside beskriver befolkningssammensetningen, selv om ingen prosenter oppgis (noe som reelt sett er en umulig oppgave, med mindre man generaliserer): “Jamaica's multi-racial population of approximately 2.5 million, is predominantly of African, European, East Indian and Chinese heritage, and Jamaica's motto - “Out of Many, One People” is based on these multi-racial roots.” <http://www.un.int/jamaica/basic.htm> – sist sjekket 26. august 2009.

¹⁷ “Jamaica” (2009) i *Encyclopedia Britannica* Online 2. september 2009.

Hva angår religiøs tilhørighet forteller *Encyclopædia Britannica* at det ikke er noen religiøse grupper som holder på majoriteten av befolkningen, men de fleste Jamaicanerene er i det minste nominelle kristne, omkring to femtedeler tilhører protestantiske denominasjoner mens én tiendedel tilhørende Den romersk-katolske kirke. Videre fortelles det at omkring én tiendedel av befolkningen er pinsevenner (hvorav de fleste av disse sokner til Church of God), og at det ellers også finnes syvendedagsadventister og baptister. Bare en liten prosent av befolkninger er anglikanere. Andre mindre protestantdenominasjoner inkluderer moravianere, Disciples of Christ, kvekere og United Church of Christ. Blant andre mindre religiøse grupper finner man jøder, hinduer, muslimer og Den etiopisk-ortodokse kirke. *Encyclopædia Britannica* forteller også om noen, med deres ord, synkretistiske religiøse bevegelser som baserer troen sin på kristendom og vest-afrikanske tradisjoner. Blant disse nevnes pocomania, cumina og rastafari. Rastafari praktiseres bare av en liten del av befolkningen.¹⁸

Kingston og St. Andrew

Kingston er hovedstaden i Jamaica. Bygrensen gikk ved Kingston sogn inntil slutten av 1800-tallet da Kingston og St. Andrew ble slått sammen til ett sogn. På 1900-tallet så man en stor vekst og utvikling i St. Andrews forsteder. Selv om 67 % av befolkningen bor i St. Andrew, er befolkningstettheten høyest i Kingston. Per 2001 bodde det 96.052 mennesker i St. Andrew og 594.500 i Kingston.¹⁹

University of the West Indies, Mona

Universitetsområdet til University of the West Indies, Mona ligger i St. Andrew og er cirka 2,5 kvadratkilometer stort. Fra midten av 1700-tallet var det en sukkerplantasje der, hvor afrikanske slaver arbeidet for sine engelske eller kreolske eiere. Under andre verdenskrig ble deler av området brukt som flyktningleir: Gibraltar Camp. Her bodde cirka 1500 flyktninger fra Gibraltar, samt noen flyktninger fra andre europeiske land (Brown 2004: 1). University of the West Indies ble startet i 1948, da som et College tilhørende University of London. Det fikk full universitetsstatus og ble selvstendig i 1962.²⁰

<http://search.eb.com/eb/article-54496>

¹⁸ "Jamaica" (2009) i *Encyclopedia Britannica* Online 2. september 2009.

<http://search.eb.com/eb/article-54497>

¹⁹ "Kingston" (2009) i *Encyclopedia Britannica* Online, 2. september 2009.

<http://search.eb.com/eb/article-9045554>

²⁰ <http://www.mona.uwi.edu/about/history.php> – sist sjekket 23.august 2009.

Jeg opplevde UWIs universitetsområde som en “trygg boble” i Kingston. Kontrasten mellom universitetsområdet og de nærliggende områdene var påtrengende. På den ene siden av gata kunne man se UWIs piggrådbefengte murgjerder, mens man på den andre siden av gata så *tenement yards* og slum. Hva angikk universitetets personell, var mange av dets forskere og forelesere ofte utilgjengelige. Møter måtte som oftest avtales flere uker i forveien, hvis man i det hele tatt fikk tak i dem. Ettersom feltarbeidet mitt foregikk på sommeren var antallet studenter lavere enn det er i høst- og vårsemesterene, men det var langt fra folketomt.

Taylor Hall

Taylor Hall er ett av seks hybelkomplekser ved UWI Mona. Den er oppkalt etter den første rektoren til University College of the West Indies, Sir Thomas Weston Johns Taylor. Hybelkomplekset ble åpnet i 1953 og huset da 101 studenter. Til dags dato består “Tayloria” av sju blokker, fire for menn og tre for kvinner. Hver blokk har sin tilhørende bokstav, fra A til G og bærer også et kallenavn.²¹

Taylor Halls Itral Imples holdt til ved B-blokka, også kjent som Butcher's Block. Utenfor Butcher's Block finner man som tidligere nevnt Itral Imple-gruppens hellige sted; et ildsted med ni stubber rundt, som symboliserer Horus' øye. Mange rastafarier finner sin vei til dette stedet, hvor de møtes og har *reasonings*. Så lenge det er personer rundt dette Horusøyet, brenner som oftest bålet. I tillegg til symbolikken ilden har i seg selv,²² tjener den også et sentralt praktisk behov: tilberedning av kull til *chaliceen*. Årsaken til at det er ni stubber rundt bålet er at ni er et hellig tall for rastafari. Dette kommer blant annet av at “T” er den niende bokstaven i alfabetet. K’nIfe nevnte også at det kan relateres til hellig geometri, tredimensjonale davidsstjerner og fibonaccispiraler.²³

I følge Ras Muni skal mange av studentene som er bosatt ved Taylor Hall være såkalte “ghettoungdommer”, men det har vært vanskelig å verifisere hvorvidt dette stemmer eller ikke. I følge hjemmesiden til Taylor Hall skal svært mange innflytelsesrike, karibiske personer ha vært bosatt der, blant andre Professor Mervyn Alleyne, Professor Edward Baugh,

²¹ <http://www.mona.uwi.edu/halls/taylor/about.htm> – sist sjekket 23. august 2009.

²² I tillegg til informasjonen som presenteres i kapittel tre skal det også nevnes at K’nIfe hadde en tendens til å bruke ordene *fire* og *fireball* når han ville legge ekstra vekt på en setning.

²³ Se vedlegg A.

Dr. Knox Hagley, Dr. Stephen Vasciannie, Nobelprisvinner Derek Walcott, tidligere Miss Universe Lisa Hanna, og St. Vincent og Grenadinenes statsminister Dr. Ralph Gonsalves.²⁴

Språklige kontekster og forutsetninger

Jamaicansk språk er et komplekst tema, det har blitt sagt at det har sine to ytterpunkter; 1) jamaicansk engelsk – som er svært nær britisk engelsk og 2) jamaicansk patois, en kreolisering av engelsk, spansk og diverse vest-afrikanske språk. De fleste jamaicanere snakker et språk som befinner seg et sted mellom disse ytterpunktene. Variasjonen er stor. Rastafarier har på sin side sin egen sosiolekt.

Jeg var delvis forberedt på møtet med patois (metoden jeg brukte var å aktivt høre på jamaicansk musikk før jeg ankom feltet), men det tok meg likevel noen uker før jeg fikk en klarere forståelse av det. Kontaktene jeg hadde skaffet meg gjennom Facebook kom nok en gang til nytte i denne prosessen. I dag har jeg en god forståelse av språket, og har av denne grunn ved flere anledninger kunnet overbevise lokalbefolkningen om at jeg er en av dem.

Jeg var også, til en viss grad, kjent med enkelte begreper og uttrykk fra rastafarienes *I-talk*, også kalt *dread-talk*. Likevel var det ikke nok, ettersom *I-talken* som ble praktisert i gruppen jeg intervjuet var enda mer avvikende fra de andre språkene. K'nIfe fortalte meg også om *I-talk*. Han forklarte at I-lyden er svært viktig for rastafarier, dette har sitt grunnlag i numerologi, koblet sammen med fonologi. “I” er innen numerologi lik 9 (ettersom “I” er den niende bokstaven i alfabetet), så derfor er “I” i dette perspektivet den perfekte lyden. “I” er, i følge K'nIfe, også den eneste vokalen man bare kan skrive som blokkbokstav. I tillegg er “I” også “den første” i alt, også i det engelske språket (samt at I'en i Haile Selassie I betyr at han er Haile Selassie den første), hvor “I” henviser til førsteperson, altså “jeg”. Rastabegrepet *I'n'I* (*I and I*) brukes ofte som et substitutt for ordet “vi”, men det representerer også jeget, og jeget i dets perfekte tilstand. Han sa også at når vi diskuterer, befinner vi oss på samme “høyde”, eller nivå, så når han henviser til *I'n'I* betyr det også at han ikke konstruerer et skille mellom seg selv og meg. Når K'nIfe adresserte meg brukte han sjeldent ordet “you”, men foretrakk å bruke “the I”. Både Ras Muni og K'nIfe forklarte denne praksisen med at “you” (les: bokstaven “U”) bøyer seg oppover, mens (i K'nIfe's egne ord): “I'n'I straight, man!”. *I-talk* karakteriseres ikke bare av å bytte ut stavelser i ord med “I”, men også av å bytte ut andre ord som man mener har en negativ kvalitet. K'nIfe fortalte at det jeg kaller en mango blir kalt for

²⁴ <http://www.mona.uwi.edu/halls/taylor/about.htm> – sist sjekket 23. august 2009.

“I-trod” blant dem, dette har sin årsak i at “mango” kan tolkes som “man go”, og som Ras Muni sa det: “I’m not going anywhere!”. Andre eksempler kan man finne i mye “roots and culture”-reggae musikk. Reggaeartisten Peter Tosh ([1977] 1999) brukte for eksempel ordet *downpressor* i stedet for *oppressor*, etter som det ikke er noe *opp* i undertrykkelse. Ras Muni foretrakk å si *overstand* fremfor *understand*. Et svært viktig uttrykk som forsåvidt må nevnes, ettersom det er svært sentralt i Itral Imples filosofi er *Iration* (av *creation*). K’nIfe forklarte at *creation* er skapelsen etter menneskeheten har destruert den, mens *Iration* henviser til skapelsen i dens perfekte tilstand.

Mange medlemmer av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall gjorde meg oppmersom på at jeg ikke kunne få en full forståelse av Itral Imple ettersom jeg ikke snakker “deres språk”, *I-talk*. Noen av medlemmene forklarte hva enkelte av ordene betydde, mens andre snakket jamaicansk (den tidligere nevnte mellomtingen mellom jamaicansk engelsk og patois), med enkelte snev av *I-talk*.²⁵

Lytting til og transkribering av intervjuene var i ettertid med på å gi meg en god forståelse av jamaicansk språk²⁶, og avhengig av omstendighetene under intervjuene (vind, bakgrunnsstøy, mumling) kan jeg anslå at jeg forstår det aller meste av det som ble sagt.

Det skal også nevnes at det per i dag ikke finnes noen standardisert måte å skrive patois på. I mine transkripsjoner og de direkte sitatene bruker jeg i til en viss grad standardiserte engelske stavemåter, med mindre ordene er særs jamaicanske.

1.4. Forskningshistorie

I dette delkapittelet skal jeg redegjøre for noe av den tidligere forskningen som har blitt gjort på rastafaribevegelsen. Jeg finner det viktig å først nevne at det ikke har blitt gjort noen tidligere forskning på Itral Imples. Jeg har selvsagt ikke mulighet til å redegjøre for all tidligere forskning som har blitt utført, men vil her ta for meg noen av de mest innflytelsesrike verkene. I den tidligere forskningen kan man se at det finnes ulike ståsteder og utgangspunkt, deriblant konfesjonelle. De fleste velger å vinkle verkene sine historisk-genealogisk i den hensikt å vise hvordan rastafaribevegelsen har oppstått med grunnlag i et

²⁵ K’nIfe sa ved en anledning at hvis jeg møtte noen av rastaene som lever oppe i åsene, ville jeg ikke forstå ett eneste ord av det de sa, ettersom hvert ord starter og slutter med “I”.

²⁶ Det tok særlig tid å bli vant med K’nIfes raske tale, under feltarbeidet fortalte noen av vennene mine meg at det finnes mange jamaicanere som ikke forstår hva han sier.

mangfold av andre karibiske tradisjoner, deriblant kristendom. Noen av disse verkene er basert på etnografisk forskning, mens enkelte benytter andre perspektiver, for eksempel sosiologiske.

Leonard E. Barretts etnografiske bok *The Rastafarians* ([1988] 1997) har i følge forfatteren fire mål: å bidra til studiene av Karibia (tidligere forskningslitteratur var i følge forfatteren begrensede og utdaterte); å vise at rastafaribevegelsen, til tross for at den har assimilert mye av den religiøse kulturen på Jamaica, har avvist det meste av det som anses for å være “typisk jamaicansk”, og at den har skilt seg fra bevegelser som revival og pukumina og avvist kristendommen; å vise effektene av kulturell deprivasjon og resultatene av hva som kan skje i et samfunn når individer blir nektet mulighetene til å utføre de kulturelle rollene som ventes av dem grunnet sosialøkonomiske og politiske tilstander; og å studere naturen og dynamikken i en milleniaristisk og messiansk bevegelse, samt dens funksjon og innvirkning på det karibiske samfunnet (Barrett [1988] 1997: x–xi).

Etter å ha gått gjennom jamaicansk historie og gitt et overblikk over hvilke religiøse bevegelser som finnes på Jamaica, diskuterer Barrett rastafaribevegelsens tro, ritualer og symboler (han nevner også at trosforestillinger og ritualer kan variere fra én gruppe til en annen). Barrett nevner de grunnleggende forestillingene som er unike for rastafaribevegelsen: Haile Selassie er den levende gud; den “svarte mann” er reinkarnasjonen av det gamle Israel, som under den “hvite manns” styre har blitt sendt i eksil til Jamaica;²⁷ den “hvite mann” er underlegen den “svarte mann”;²⁸ situasjonen på Jamaica er et håpløst helvete; Etiopia er himmelen; Etiopias uovervinnelige keiser arrangerer nå hjemreisen til Etiopia for afrikanere i diasporaen; og i nær fremtid skal svarte mennesker styre verden (Barrett 1988: 104).

Ritualene inkluderer møter (som består av bønn, musikk, dans og diskusjoner kombinert med røyking av cannabis), hvor i det viktigste er nyabinghi, som betyr 'død over svarte og hvite undertrykkere'. Barrett nevner teoretikere som Claude Lévi-Strauss og Mary Douglas når rastafarienes diett og livsstil *Ital* diskuteres. Symboler som nevnes er løven, fargene rød,

²⁷ For å gå nærmere inn i denne forestillingen: Rastafariene – de sanne israelittene – har blitt straffet av Gud for sine synder gjennom slaveri under de “hvite”. De skal ha blitt tilgitt for lenge siden, men har ikke hatt sjansen til å returnere til Etiopia på grunn av slavemesterens lurendreieri (Barrett 1988: 111).

²⁸ Til tross for denne forestillingen spesifiserer Barrett at rastafaribevegelsen ikke er “anti-hvit”. Til tross for at den “hvite rase” anses som undertrykkere, betyr ikke dette at alle “hvite” mennesker blir ansett som onde. Mange “hvite” mennesker blir lettere akseptert blant rastafarier enn “svarte”. Dette gjaldt blant annet for hippiebevegelsen. Det finnes også mange eksempler på at “hvite” mennesker har konvertert til rastafari og slik blitt akseptert (Barrett 1998: 115).

grønn og gul i tillegg til språket *I-talk*. Barrett presiserer at Haile Selassie ikke er grunnleggeren av religionen – han er bare gudfiguren for den, ettersom medlemmene ser på ham som en mytisk etterkommer av den “svarte rase”, denne forestillingen har sitt opphav i at han fikk tronen i Etiopia. Konseptet rundt Selassie beskrives som en samlende funksjon for bevegelsen, mens den egentlige drivkraften er etiopianisme. Videre er Barrett av den oppfatning at *ganja*²⁹ som sakrament står sentralt i rastafaribevegelsen – han mener at det virkelige senteret i bevegelsens religiøsitet er de åpenbarende dimensjoner som kommer med inntaket av den “hellige urten”. *Ganja* skal i følge disse forestillingene rense det “svarte sinnet” for mindreverdighetskomplekser og andre psykologiske problemer som kolonialisme og slaveri har medført. *Ganja* blir nøkkelen til å få en ny forståelse av seg selv, universet og Gud. En lederskikkelse innenfor rastafari siteres: “Man basically is God, but this insight can come to man only with the use of the herb” (Barrett 1988: 255). Barrett tar opp synkretismespørsmålet, og diskuterer synkretistiske prosesser, men definerer likevel rastafari som noe partikulært (i større grad enn andre forfattere).

Barry Chevannes har blant annet skrevet boken *Rastafari: Roots and Ideology* (1994). Dette etnografiske verket gir en historisk-genealogisk fremstilling av bevegelsens opprinnelse fra den afrikanske myal-religionen og Revival Zion-kirkene, og videre til Marcus Garvey og bevegelsen UNIA-ACL (United Negroes Improvement Association and African Communities League). Her diskuteres rastafaribevegelsen og dens ideologi og spredning utenfor Jamaica. Mye av empirien er hentet fra et etnografisk feltarbeid hvor Chevannes har intervjuet noen av bevegelsens første medlemmer – fra 1930 og fremover. Etter den historiske gjennomgangen, som er basert på informantenes fortellinger, går Chevannes over til å snakke om rastafaribevegelsens utvikling i samtiden. I de siste tiår har kvinnene krevet sin posisjon i bevegelsen, noe som har ført til økt fokus på kvinnefrigjøring. Internasjonaliseringen av rastafari tas også opp og Chevannes siterer Ken Bilby (1983) som mener denne utviklingen skyldes to faktorer: migrasjon og “vinylhandel” (internasjonal distribusjon av reggae), i noen land har begge faktorer vært til stede og slik hatt en effekt for spredningen. Videre fortelles det om hvordan Bob Marley markedsførte bevegelsen internasjonalt mellom 1976 og 1980. Konklusjonen er at musikk har vært meget viktig i eksporteringen av rastafari.

²⁹ *Cannabis sativa*.

Chevannes var også redaktør for artikkelsamlingen *Rastafari and Other African-Caribbean Worldviews* (1995). Denne boken inneholder en presentasjon av forskjellige religiøse grupper på Jamaica og andre steder i Karibia. Her foreligger en generell oversikt over Jamaicas hjemlige religioner og en (freudiansk inspirert) artikkel om dreadlocks som fallossymbol (skrevet av Chevannes selv), en artikkel om religiøse motstandsbevegelser på Jamaica (skrevet av Jean Besson), en artikkel om rastafarienes livsstil og konstruksjonen av et eget språk, *I-talk* (skrevet av John P. Homiak), i tillegg til en artikkel om rastafaribevegelsens utvikling i England, hvor det hevdes at de har gått fra å være en “fortapt stamme” til å bli en “etnisk gruppering” (skrevet av Ellis Cashmore).

Ennis Barrington Edmonds bok *Rastafari: From Outcasts to Culture Bearers* (2003) kartlegger utviklingen av forholdet mellom rastafari og det jamaicanske samfunnet for øvrig. I motsetning til Barrett og Chevannes verker er ikke dette en etnografi, men heller en sosiologisk analyse basert på tidligere forskning. Edmonds redegjør for de forskjellige institusjoner og grupperinger som har oppstått, for eksempel “houses” (små grupper som har samlet seg rundt ledende rastafarier) og “mansions” (større, kollektivistiske samfunn). Edmonds trekker også inn weberianske teorier rundt karismatiske ledere (i en religiøs bevegelses begynnelse) og (den påfølgende) forskansing (weberiansk “rutinisering”), hvor bevegelsen blir institusjonalisert. Til tross for at disse teoriene ikke kommer klart frem i den løst organiserte rastafaribevegelsen, mener Edmonds at beviset på denne forskansingen ligger i 1) bevegelsens interne utvikling, 2) den gradvise tilnærmingen mellom bevegelsen og samfunnet for øvrig, og 3) rastafaribevegelsens rolle i utviklingen av hjemlig jamaicansk populærkultur (derav tittelen på boken).

Historikeren og teologen Dale Bisnauth gir i sin bok *History of Religions in The Caribbean* ([1989] 2006) en kort historisk gjennomgang, samt beskrivelser av sentrale forestillinger innen rastafari i kapittelet “The Africanisation of Christianity”. Navnet på dette kapittelet gir i seg selv en idé på hvor forfatteren står i sitt perspektiv på religioner – dette synspunktet dominerer gjennom hele boken. “Andre” karibiske religioner sammenlignes og settes opp mot kristendom.

Profilerte konfesjonelle forfattere

Obiagele Lakes bok *Rastafari Women: Subordination in the Midst of Liberation Theology* (1998) er først og fremst et antropologisk verk som tar for seg hvordan rastafarikvinner er politisk og kulturelt marginaliserte. Boken kritiserer rastafaris manglende politiske involvering og tar videre for seg sexisme og misogyni innen rastafari og reggaemusikk.

Yasus Afaris bok *Overstanding Rastafari "Jamaica's Gift To The World"* (2007) er både en historisk gjennomgang (med et åpenbart "afrosentrisk" bias) og et trosmanifest. Boken har fått gode anmeldelser fra blant andre UWIs doktorer (deriblant Barry Chevannes og Clinton Hutton) og jamaicanske journalister. Gjennom de første fire kapitlene i boken redegjør Afari for rastafaribevegelsens historie, for så å i de følgende kapitlene behandle tema som verdier, etikk, konsepter og trosspørsmål, ritualer, symbolikk, festivaler, pilgrimsreiser, språk, musikk, mat og ernæring. Etter dette beskriver han diverse politiske problemstillinger, før han gjør en sammenligning av rastafari og kristendom. De siste kapitlene i boken handler henholdsvis om den svarte gjenoppståelsen, kjønnsrelasjoner og tradisjoner, rastafaris globale visjon, og "veien fremover".

Barbara Makeda Blake Hannahs bok *Rastafari: The New Creation* ([1980] 2002) ser strukturelt sett ut som en artikkelsamling bundet sammen til en bok. I tillegg til en historisk gjennomgang, inneholder den drøftinger av forskjellige aspekter av rastafari. Den bærer også med seg påstander om at rastafari er "en moderne kristendom". Det siste kapittelet handler om "White Rastas", og består av intervjuer med sju "hvite" rastafarier fra Europa og Nord-Amerika.

Før jeg reiste på feltarbeid i 2008 leste jeg bøkene til Barret, Chevannes og Edmonds for å ha en bakgrunnskunnskap om rastafaribevegelsen. Det mest teoretisk orienterte verket av disse tre er slik jeg ser det Edmonds bok. Barret og Chevannes verker er først og fremst etnografiske verker med redegjørelser for bevegelsens historie og de forskjellige tradisjonene rastafari baserer seg på (men også skiller seg fra).

K'nIfes syn på tidligere forskning

K'nIfes oppfattelse var at tidligere akademisk litteratur om rastafari er gjenstand for et "sampling bias" og trakk særlig frem Chevannes verker. Et sentralt poeng var at forskerne ikke hadde dratt opp i fjellene for å finne "[the] bongo-congo-man, who dem a say is a black

heart-man” – eller den “autentiske” rastaen, men heller foretrakk å “talk to some lickle water-dung man”, eller en “utvannet”, urban rasta³⁰. Med andre ord dreier det seg her om et grunnleggende bias, et bias som for øvrig nevnes av Chevannes (1994: ix–xii) selv, i den forstand at han (i likhet med meg) fokuserte på en gruppe rastafarier som han hadde blitt kjent med gjennom sin hovedinformant. Eksempelet man ser her er at informanter selv kan lese det som skrives om dem, og stille kritiske spørsmål til det som blir skrevet.

K'nIfe var også av den oppfatning at alle akademikerene som hittil har skrevet verker om rastafari er kristne (antagelig med unntak av rastafariakademikere). Jeg vet ikke sikkert om dette stemmer, men det skal sies at minst to av forfatterene jeg har nevnt i dette kapittelet har kristen bakgrunn. K'nIfe syntes at dette er meget ironisk, ettersom rasta er den som misliker kirke og stat mest. Ifølge K'nIfe kan ingen av disse verkene gi genuin informasjon om rastafari. Han bemerket forsåvidt at noen av verkene kan gi innsikt i forestillingene til de rastafarier som omfavner Bibelen, men for K'nIfes del (det vil si fra hans personlige synspunkt) er utvalget mennesker disse akademikerene har intervjuet ikke mer enn menn som har dreadlocks på hodet og venter på at Gud skal komme ut av himmelen.

1.5. Analytiske perspektiver

Her skal jeg gi en kort redegjøring for de analytiske perspektivene jeg har valgt å gjøre bruk av, samt hvorfor jeg har valgt dem. Hovedperspektivet jeg har valgt er artikulasteori.

Religionsviteren Greg Johnson (2008) argumenterer for hvorfor artikulasteorier kan være mer fruktbare i kulturstudier enn teorier om konstruksjon og autentisitet. Som det kom frem i delkapittelet om tidligere forskning på rastafari, har særlig diskurser om konstruksjon og autentisitet stått sentralt i fremstillinger av rastafari. I artikulasteorier holdes det fast på at kulturer og tradisjoner må forstås som kontinuerlig grunnlagt i nåtiden. Johnson nevner kulturviteren Stuart Hall som viser hvordan artikulasteorier legger vekt på identitetskonstruksjonens betingende karakter, uten å benekte de historiske og kulturelle prosesser som ligger til grunn for den. Johnson trekker også frem antropologen James Clifford som en kritiker av konstruksjons- og autentisitetsteorier. Clifford mener at artikulasteori på bedre vis beskriver prosessene rundt aktivitetene samfunnets medlemmer

³⁰ K'nIfe la også til dette: “within the same context I a talk to the-I y'know? zeen? one could see I as a man who's a watered-dung man, y'know [...] because, really [...] I'n'I should be in the hills [...] just seh within I trod now, I a teach aside there, so what I tell the-I seh, within dem time and space-deh, those who were serious were not here on the flat [...] you can nuh live in the shitty”.

bruker for å konstruere sin kulturelle selvforståelse (Johnson 2008: 245). Konstruksjon av identitet eller kulturell selvforståelse sto sentralt i samtaleene jeg hadde med de ulike medlemmene av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall.

Et av Johnsons sentrale ankepunkter mot å fokusere på “autentisitet” er at begrepet “autentisk” bringer med seg den binære opposisjonen “inautentisk”. Slik har det ofte blitt skapt et skille mellom det autentiske og det konstruerte. Konsekvensen av dette blir ofte at de personene eller aspektene av en kultur som anses, både av ledere i det gitte samfunnet og av forskere, for å være mer “ideologisk og estetisk tilfredsstillende”, får status som “autentiske” på bekostning av andre samfunnsmedlemmer eller aspekter som ikke oppfyller disse kravene. I stedet for å gjengi kulturell polyfoni, fremstilles en “kulturell monotoni” (Johnson 2008: 246).

Både nyskapning og gjentakelser er former for artikulasjon, enten endringsprosessene i den gitte kulturen eller religionen kan beskrives som hurtige eller langsomme. Johnsons konklusjon er at kulturen til enhver tid ligger i spenningene som forårsakes av mangfold, det vil si polyfonien av forskjellige stemmer og uttrykk i et gitt samfunn. De nevnte spenningene beskrives av Johnson som det aspektet av identitetsartikulasjon som best får frem tradisjoners dynamiske karakter. Slik jeg ser det kan “tradisjoner” i den forrige setningen byttes ut med “kulturer” eller “religioner”. Johnson sier at disse spenningene *er* kultur, på den sterkeste og mest skapende måten. Artikulasjonsteorier fokuserer på *hevdelser* av hva som i større eller mindre grad tilhører kulturen eller religionen. Johnson (2008: 247–248) sier videre at det å kunne gjenkjenne polyfonien i kulturelle dialoger krever at man anser tradisjon som noe som alltid befinner seg under oppbygging – den blir kontinuerlig konstruert.

Clifford (2001: 478) setter frem en lignende påstand:

[I]n articulation theory the whole question of authenticity is secondary, and the process of social and cultural persistence is political all the way back. It is assumed that cultural forms will always be made, unmade, and remade. Communities can and must reconfigure themselves, drawing selectively on remembered pasts.

Clifford forstår artikulasjonsteori som et analytisk redskap som er i stand til å vekke grundigere forståelse av det politiske, altså av produktive prosesser som foregår i samfunn, blant annet konsensus, ekskludering, allianser og antagonismer (Johnson 2008: 252).

Jeg mener at det å bruke artikulasjonsteori i en analyse av rastafarigruppen jeg har studert kan være både fruktbart og interessant. Personene jeg har intervjuet har kommet med ulike uttalelser om hva som karakteriserer den “ideelle rastafarien” og hva som karakteriserer Itral Imple som gruppe. Jeg har tro på at artikulasjonsteorier, som fokuserer på polyfoni i stedet for autentisitet og konstruksjon, vil være svært anvendbare på min empiri. Rastafaribevegelsen generelt og Itral Imple spesielt er karakterisert av polyfoni samtidig som begge er løst organisert. Samtaler (*reasonings*), diskusjoner og enighet/uenigheter (polyfoni) er sentrale deler av kulturens mange uttrykk.

Jeg ønsker også å bruke deler av religionsviteren Thomas A. Tweeds teori. I likhet med artikulasjonsteoretikere er Tweed av den oppfatning at religioner ikke er statiske. Religioner beveger seg gjennom tid og rom og setter spor etter seg. Tweed beskriver religioner som komplekse prosesser. Religioner plasserer mennesker og foreskriver hvordan mennesker skal orientere seg, til slutt lover de at mennesket til slutt kommer hjem. Noen ganger foreskriver religioner også reiser – det er dette som gjør uttrykkene “crossing” og “dwelling” til sentrale deler av Tweeds teori, religioner krysser grenser og skaper hjem (Tweed 2008: 59–62, 73–74).

Tweeds typologiske inndeling av religiøse teleografier (av gr. *telos* – et siste mål) kan også benyttes i en analyse av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall. Den typologiske inndelingen baserer seg på transporterende og transformerende teleografi. Det er stor variasjon innen hver type og de kan bli analysert basert på horisonten de forestiller seg, rommet de belyser og kryssingen/reisen/overgangen de foreslår. Jeg gjengir her en oversettelse av Tweeds tabell (2008: 122, 151–152):

	Transporterende	Transformerende
Horisont	Horisont som <i>grense</i> mellom denne verden og en annen verden.	Horisont som personlig eller sosial <i>begrensning</i> .
Rom	Fokusert mer på <i>hjemmet</i> og <i>kosmos</i> , på hjemmets og det kosmiske rom.	Fokusert mer på <i>kroppen</i> og <i>hjemlandet</i> , på kroppslig og sosialt rom.
“Kryssing”	“Kryssing” som en forandring i <i>sted</i> : oppstigning, nedstigning, gjenfødelse, møter, kommunikasjon.	“Kryssing” som forandring i <i>tilstand</i> : innsikt, renselse, helbredelse, reform, revolusjon.

Itral Imples *livity* kan forstås i lys av flere av disse kategoriene, blant annet den transformerende kategorien. Som det vil komme frem senere kan det å “våkne til rastafari” forstås som en forandring i ens tilstand, hvor man åpner alle sine chakraer så kundalini kan stige opp og man blir et opplyst vesen. Deres forhold til kroppslig og sosialt rom er også interessant, ettersom denne gruppen mener det er rett å bo oppe i fjellsidene, men arbeider på “flatgrunnen”. I tillegg til dette har de laget et “hellig rom” utenfor hybelkomplekset ved Taylor Hall – et hellig rom som befinner seg på en tidligere slaveplantasje på “flatgrunnen”.

2. Itral Imples *livity*

I dette kapittelet skal jeg først presentere Itral Imples oppfatninger av rastafari og de forskjellige retningene innenfor den større rastafaribevegelsen. I intervjuene kom det frem at Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall opererte med en inndeling av forskjellige rastafarigrupper hvor de selv befinner seg på toppen. Deretter skal jeg ta for meg hver enkel persons uttalelser. Kapitlets hovedvekt vil ligge på hvordan det de kaller *livity* blir artikulert av medlemmer av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall.

2.1. Itral Imples oppfatninger av rastafari

Spørsmålet om hvem som er en autentisk rasta førte til flere interessante diskusjoner. Før jeg entret feltet hadde jeg tanker og forventninger om mulige svar på dette spørsmålet – denne fordommen gikk ut på at de fleste intervjuobjektene ville si at de selv var “den autentiske rastaen”. Dette harmonerte ikke med virkeligheten. Undersøkelsen viste at et mangfold i synet på hvem en rastafari er, samt hva en rastafaris praksiser er, var forventet blant medlemmene i gruppen.

Da jeg stilte K'nIfe spørsmålet om hva rastafari betyr for ham, ble han svært glad for at jeg stilte spørsmålet på den måten. Han poengterte at ingen to personer eller skapninger er like på samme vis som ingen to hår på hodet er like og ingen to blader på trærne er like. Det er denne forskjellen som gjør alle skapninger unike og spesielle. Likevel er alle skapninger, spesielt mennesket, fysisk sett 99,99 % like. Vi er mer like enn forskjellige, men det er fortsatt en forskjell. Med utgangspunkt i dette hevdet han at rastafari betyr forskjellige ting for forskjellige personer, men grunnleggende sett har de fellestrekk. Han fortalte meg videre at når man har diskusjoner med folk og interagerer med dem på samme vis som jeg interagerer med ham, gir de deg en tolkning eller versjon av hva rastafari betyr for dem. K'nIfe kommenterte etterpå at dette var et svakt forsøk på å forklare hva han tror rastafari er. For ham er rastafari *Ital*.³¹ Det er ingen forskjell på ham og noe annet vesen, ei heller forskjell på ham og naturen eller *Iration* (skapelsen).

³¹ *I-talk for vital.*

K'nIfes uttalelse om at ingen to skapninger (eller for den saks skyld mennesker og rastafarier) er like illustrerer mangfoldet i rastafaribevegelsen. Dette kan forstås som en påpeking av den kulturelle polyfonien og de kulturelle spenningene som preger rastafari, og også en aksept for og forventning til disse variasjonene. Han sa også dette:

[R]emember seh: [...] Weh I hold to be true is not the same way the next man hold to be true [...] and that is really the beauty of what the-I will find [...] that is not a problem that you find ten different rastaman who have ten different something dem trod as [...] question now is what factor then binds all dem man who say dem a rasta? [...] I a go seh the differences and give the differences [...] but what makes dem the same? what unifies dem?

K'nIfe holdt fast på at rastafari er udefinerbar. Da jeg spurte ham om hva som er personen vi kjenner som den historiske Haile Selassie I³² sin rolle, svarte han at hvis jeg vil vite det er jeg nødt til å finne Haile Selassie I selv, og snakke med ham. K'nIfe sa at han ikke vil være i stand til å gi meg en forståelse av “the fullness of Haile Selassie I”, men han kunne fortelle meg hva han hadde lært fra sitt folk angående Haile Selassie I: Haile Selassie I ble kronet som *negus negast* av Etiopia, så hovedspørsmålet ligger i hva *negus negast* betyr.³³ K'nIfe sa at hvis man drar til India, vil man finne ut at de har prinsippet *negus*. En *negus* er en som har åpnet alle chakraene sine. K'nIfe omtalte Krishna som en *negus*. En *negus negast* er på sin side “den mest opplyste av alle opplyste vesener”. Hvis det så er sant at Haile Selassie I er en *negus negast*, betyr dette at han må være manifestert i alle ting rundt en. Haile Selassie I er i følge K'nIfe porten til ens originale selv.

Ras Muni fortalte meg at rastafari er en felles kategori. Han sa at hans fortolkning av rastafari befinner seg innen samme linjer som den fortolkningen som han sa at alle rastafarier til en viss grad har til felles. Innen denne kategorien finnes det visse basispunkter: Det første og viktigste er Haile Selassie Is storhet og det metafysiske rundt ham. I følge Muni er det slik at hver fjortende generasjon (eller så) gir det kosmiske tillatelse til at et gudehode manifesterer seg fysisk og kjødelig på jorden. Dette har hendt siden lenge før Yeshua, eller Jesu tid. Muni mente at Haile Selassie I er denne tidens gudehode. Fokuset skifter altså fra “Kinky James”-versjonen av Bibelen³⁴ til Haile Selassie I – det levende testamentet i denne tiden. Muni var av den formening at når man sammenligner Torahen, Koranen og Bibelen, vil man se at Haile Selassie i hans livstid ordinerte et helt sett med skriftlige verker som står like mektig som de andre verkene.

³² Rastafari er synonymt med Haile Selassie I, ettersom termen viser til både den historiske personen og tilstanden av å være en *negus negast*.

³³ Dette oversettes ofte til engelsk som “King of King”s.

³⁴ K'nIfe og Muni omtalte konsekvent King James-versjonen av Bibelen som “Kinky James”.

Daneel beskrev rastafari som et konsept, en metodologi for å holde sinnet disiplinert, og derfor ikke forskjellig fra hva en lærer i en kirke. Å kontrollere sinnet sitt er det samme som å oppnå en identitet, og en identitet er i følge Daneel hva en vil bli oppfattet som, og behøver derfor ikke å reflektere hvem du egentlig er. For ham er rastafari en smeltedigel av karibisk kultur – en teologisk kultur som inkluderer trommeslag, lesing av Bibelen og det å gjøre salmer til sanger. Mange andre elementer kommer gjennom rastafari. Intervjuet med Daneel fant sted ved ildstedet utenfor Taylor Hall, og han understreket at dette har en afrikansk bakgrunn. Et ildsted er et senter for kunnskap hva angår dets symbolske betydning. Ilden bringer ånden til live og man kan finne seg selv. Det er dette man kaller åndelighet. Han fortalte videre at rastafari ser innover, det er en indre reise, mens de andre ser på utsiden på ytre manifestasjoner. Det er derfor *the I*, jeget, er viktig innenfor rastafari. Det er den delen av en person som ingen kan sosialisere. Daneel sa også at han er mer opptatt av hvor bærekraftig en person er, enn hvorvidt vedkommende er rastafari eller ikke.

Clarkie likte å sammenligne ildstedet utenfor Taylor Hall med et universitet, rastaene går dit, diskuterer teorier, drar til laboratoriet og tester dem ut for så å komme tilbake med resultatene. Energien rundt ildstedet er preget av rettskaffenhet. Det kom også frem at det var K'nIfe som konstruerte ildstedet da han var student ved UWI.

Da jeg spurte ham om rastafari er et resultat av synkretistiske prosesser svarte Samor at rastafari fortsatt er en helhet (*fullness*), og denne helheten vil ha blandinger i seg. Ingenting eksisterer uten det som er rett. Andre organisasjoner kan ha lignende praksiser, og hvis rastafari påtegner noe (synspunkt eller praksis), er dette “noe” bra. Da har det ingenting å si om det ligner på andres synspunkter. Det handler om å påtegne og gjøre det rette.

Itral Imples syn på forskjellige rastafarigrupper

Da jeg spurte K'nIfe om hva som karakteriserer en ekte autentisk rasta, kommenterte han at spørsmålet er vanskelig å besvare ettersom han ikke kan dømme hvem som er eller ikke er rastafari. I hans videre beskrivelser av de forskjellige gruppene kom flere inndelinger frem. Den første skillelinjen som kom frem baserer seg på bruk av Bibelen. I følge K'nIfe kommer tradisjonen hvor man bruker Bibelen som rettesnor for *livity* fra Leonard Percival Howell (1898–1981), en av rastafaribevegelsens første ledere. Den ene typen rasta følger altså Howells tradisjon hvor *livity* baserer seg på Bibelen (særlig lovene fra 3. Mosebok), mens den

andre typen er han som verken kan lese eller skrive, men har en *livity* som baserer seg på intuisjon. De tre mest kjente rastafarigruppene er Twelve Tribes of Israel, Bobo Ashanti og Nyabinghi. Felles for disse tre er at de bruker Bibelen. Disse gruppene baserer i følge K'nIfe sin *livity* på forskjellige kilder, og K'nIfe presiserte at det ikke er noe galt med det, selv om han er kritisk til at mange av disse “bydvelerne” gjør ting som andre folk i byen gjør. De følger en omnivor diett, drikker øl og røyker sigaretter. Men de snakker også om sannhet, rettferdighet og like rettigheter for alle. Til tross for K'nIfes kritiske holdning til deres livsstil, presiserer han at det ikke er i hans makt å dømme hvorvidt disse menneskene er rastafarier, ettersom forskjellige mennesker utfører forskjellige praksiser avhengig av kildene for informasjon som driver dem til å leve. De lever med andre ord forskjellig som rastafarier. Dette ledet meg til å spørre K'nIfe om hvorvidt en rastafari kan være omnivor (altetende), og svaret hans var at han personlig ikke mener det, men enhver mann har rett til å leve som han vil. Likevel bemerket K'nIfe at de fleste rastafariene som bruker Bibelen, gjør ting som andre rastafarier ikke gjør, som å drikke alkohol, røyke sigaretter og felle trær.

Om de tre mest kjente rastafarigruppene sa K'nIfe at Twelve Tribes of Israel baserer seg på “Kinky James” og historien om Jakob. Brytekampen Jakob hadde med Gud, eller en av hans engler, har i følge K'nIfe en metafysisk tolkning: Det handler om at Jakob åpner pinealkjertelen sin, som i følge K'nIfe tilsvarende den sjette chakraen, og følgelig er det hans høyere selv som har en brytekamp med hans lavere selv. I følge K'nIfe er Jakobs stige en metafor for at alle chakraene åpnes. Jakob blir så et opplyst vesen og går videre under navnet Israel. Etter at han hadde oppnådd denne tilstanden av opplysthet fikk han sine tolv sønner, som senere skulle bli stamfedre for Israels tolv stammer, samt datteren Diana, som var det trettende barnet. K'nIfe la også til at Jakob var en astrolog, ettersom han kunne fortelle om de forskjellige energiene på jorden ut fra hvordan barna hans oppførte seg. K'nIfe kritiserte mange av medlemmene av denne gruppen for å være “sell-outs”. Han fremhevet at den verste typen rasta er den som driver med underholdning som musikk *bare* for å skaffe penger.³⁵

35 Ras Munis fortelling om musikeren Gregory Isaacs kan kanskje illustrere hva som ligger i uttalelsen: Muni sa at Isaacs i utgangspunktet var en *dreadlocks rastaman*, og da han begynte å synge handlet musikken hans om repatriering til Afrika og de harde tilstandene de levde under – hvordan slaveriet var og hvordan mennesker ble behandlet som gods. Sent på 70-tallet sluttet Isaacs å synge *roots and culture reggae* og begynte med en annen musikkform, den såkalte “hula-hoop”-musikken som handlet om å elske kvinner. Muni og hans venner ville spørre Isaacs om hvorfor han hadde forandret seg så mye, og svaret hans var at massene ville ha “hula-hoop”-musikk, og Isaacs ville ha penger. Muni mente at Isaacs gjorde en ærverdig handling da han klippet håret sitt kort. For Muni virket det som om Isaacs innså at han ikke sang “kulturelt” lenger, samtidig som han gjorde negative ting, som å sniffe harde narkotika, noe Isaacs på denne tiden ikke hadde noen intensjon om å slutte med.

Selv om Bobo Ashanti baserer mye av sin *livity* på Bibelen gjør de i følge K'nIfe færre feilaktige handlinger enn Twelve Tribes of Israel, men han kommenterte likevel at de spiser alt mulig. Clarkie, på sin side, fortalte meg at bobo'ene har snudd rastaaenes flagg opp-ned. I stedet for å ha grønt på toppen, gult i midten og rødt nederst har de rødt på toppen av flagget, noe han mente betyr at de er i krig.

I følge K'nIfe er nyabinghi-ordenen mer *Ital* enn de ovennevnte gruppene. Mens Twelve Tribes of Israel og Bobo Ashanti er bibelorienterte, har det alltid vært flere medlemmer av nyabinghiordenen som ikke vil ha noe med Bibelen å gjøre. Det ble også presisert at nyabinghis “trod”³⁶ er en “warrior-trod” – en krigernes vei. K'nIfe sa videre at det alltid har vært en konflikt mellom de rastafariene som ikke bruker Bibelen og det tradisjonelle rastafariuttrykket for Gud, Jah, men heller fokuserer på Haile Selassie alene. For å bruke K'nIfes egne ord: “I'n'I no talk about no Jah and dem thing-deh, caa dem thing-deh is fuckery as far as I'm concerned.” Bibelbrukerne som K'nIfe kalte for “Jah-men” skal i følge han være dominerende innen nyabinghi-ordenen. I følge Clarkie refererer uttrykket “binghi” til Jah, og Iya Ingi-gruppen “brenner” Jah.

Clarkie var den første personen jeg intervjuet som brukte navnet Iya Ingi. Han fortalte meg at Iya Ingi-gruppen var en del av nyabinghi-ordenen, men også skilte seg fra denne ettersom nyabinghi-ordenen er kjent for å bruke Bibelen mens Iya Ingi-gruppen “brenner” den. Iya Ingi-gruppens hovedprinsipp er rettskaffenhet. Clarkie understreket at Iya Ingi-gruppen er den gruppen innenfor rastafaribevegelsen som står høyest. Navnet Iya Ingi var angivelig alltid der, ettersom mange levde som “bird Imples”³⁷, som betyr at man spiser det samme som fuglene. Et annet viktig aspekt ved Iya Ingi-gruppen er i følge Clarkie at de er svært kreative. Han forklarte dette med at siden de “brenner” så mange ting, er de også nødt til å skape noe. De kan ikke bare være destruktive.

Jeg tok Iya Ingi-temaet videre til K'nIfe og fortalte ham følgelig om hva Clarkie hadde sagt til meg om at det foreligger en forskjell mellom nyabinghi-ordenen og gruppen Clarkie kalte Iya Ingi. K'nIfe forklarte at nyabinghi-ordenen har fått navnet sitt fra en nyabinghi-keiserinne i Kongo. Han sa videre at man vil finne mange medlemmer av nyabinghi-ordenen som omfavner Bibelen. De medlemmene som på sin side holder mer *Itral Ites* ^(I-talk for natural heights),

³⁶ Ordet *trod* brukes for å beskrive hvordan en lever.

³⁷ Annet synonym for *Itral Imple*.

og som følgelig uttrykker at det bare er *Iration* de tar lærdom fra i stedet for å ta den fra en bok, har en tendens til å bruke “I”-lyden mer. Derfor endret de *nya* til *Iya*, og *binghi* til *Ingi*.³⁸

K'nIfe understreket flere ganger at rastafari “brenner” kirke og stat. “Brenningen” gjelder ikke bare kirken, men det K'nIfe kaller religion også. Han holdt fast på at kirken har vært det viktigste redskapet for å holde folket hans som slaver. Kirken har vært den største mentale slavebinderen i lang tid. Den holder folket nede, ettersom de blir lovet frelse og lignende i etterlivet i stedet for å prøve å bedre situasjonen sin mens de faktisk er i live. K'nIfe la til at han ikke skjønner hva de kristne leter etter i himmelen:

[C]ause I'n'I seh it's the church dat has been the biggest foolish enslave I'n'I people from that time until this time [...] who is the biggest mental enslaver around you? the church, man! who a tell seh not fi find seh a go find something inna some raas claat sky, me no know what dem a look for inna sky, zeen? I a find seh all a dem scholars here around you, you tek dem, all dem scholars around you are church-people.

K'nIfe poengterte at når han deltar i nyabinghi-ritualet messer han ned paven og dronningen, som symboliserer kirke og stat.

Reggaeartisten Iyaingi³⁹ forklarte variasjonen i *livity* med at hvert individ har sin egen måte å uttrykke sin *Ital livity* på. Det finnes ingen fastsatt form for hvordan man skal leve. Lover som er skapt av mennesker kan brytes på samme vis. Reggaeartisten Iyaingi sa at han selv prøver å leve et komfortabelt liv med Haile Selassies livsstil som eksempel for hans eget. Han la til at han personlig ikke er perfekt, men likevel prøver å gjøre sitt beste.

Clarkie bemerket at mange mennesker tror rasta bare handler om å røyke cannabis. Dette avviste han. Han poengterte også at det ikke er sunt å røyke cannabis i form av *spliff* (cannabissigaretter). Felles for de fleste Itral Imples var at de bare røykte cannabis fra *steam-chaliceen*. Clarkie understreket at når det røykes i *spliff*-form puster man inn karbon, som er giftig for systemet. Han mente også at bruken av *steam-chalice* følger de samme prinsippene som aromaterapi.

³⁸ Når det kommer til *I-talk*-ord som begynner med “I”, vil jeg gjøre som rastafariene og skrive dem med stor “I”.

³⁹ Artistnavnet hans er en av hovedårsakene til at jeg helst refererer til gruppen jeg har studert som Itral Imple. Siden begge navn brukes for å beskrive den ser jeg på dette som den beste løsningen for å unngå for mye forvirring vedrørende navn.

K'nIfe nevnte at nyabinghi-ordenens medlemmer er krigerne på slagmarken. Som mer *Itale* medlemmer av nyabinghi-ordenen er Iya Ingi på sin side *Itale* krigere. Iya Ingi-krigerens våpen er “word, sound and power”, samt hva K'nIfe kalte forskjellige metafysiske ting. Så K'nIfe og de han refererer til som “I'nI”⁴⁰ trenger ikke å operere med blod og denslags. En *Ital* kriger kommer ikke mot deg for så å kutte hodet av deg og “bygge opp en blod-ting”.

Jeg spurte videre om hva K'nIfe trodde var årsaken til at artisten Iyaingi hadde tatt samme navn som den nevnte gruppen. K'nIfe mente at dette var fordi artisten Iyaingi er en Iya Ingi-kriger. Det samme gjelder reggaeartisten I Wayne. Disse Iya Ingi-krigerne⁴¹ synger i motsetning til Twelve Tribes of Israel og Bobo Ashanti-sangere, aldri om Jah, men bare om Haile Selassie I og hans kone, keiserinne Menen. Av nysgjerrighet spurte jeg videre om han kunne nevne flere Iya Ingi-artister, men K'nIfe kunne ikke komme på noen der og da, angivelig fordi disse artistene ikke er like populære som de artistene som tilhører andre retninger. Selv menn med dreadlocks kritiserer disse Iya Ingi-artistene.⁴² Disse kritikerene har i følge K'nIfe ikke noe med det han mener er rastafaris *livity* å gjøre, men snarere med religion og ideer fra “Kinky James”-versjonen av Bibelen.

Som det kom frem tidligere sa K'nIfe også at mange underholdnings-dreads, altså reggaeartister med dreadlocks som påstår at de er rastafari ikke bruker “word, sound and power” mot Rom.⁴³ I stedet bruker de musikken som underholdning for å tjene penger. I denne forbindelse spurte jeg K'nIfe om hvilken av de nevnte rastafarigruppene som er den verste. K'nIfe svarte at han er nødt til å være veldig klar på at han som rastafari, uavhengig av hvordan han lever og hva han holder for å være sant, ikke er i noen posisjon til å fortelle andre at de ikke er rastafari, eller si hvorvidt en *trod* er bedre eller verre enn en annen. Likevel sa han at etter hans egne observasjoner og erfaringer har han sett at den rastafarigruppen som har størst tendens til å være “hustlers” er Twelve Tribes of Israel. K'nIfe sa også at han så den tendesen blant rastafarier at jo mer de omfavner “Kinky James”, dess mer er de opptatt av materielle ting. Innen nyabinghi-ordenen har man bird Imples som, selv om de bruker penger på grunn av pengenes funksjon, ikke tar på dem. Videre er ikke målet

⁴⁰ *I-talk* som kan oversettes til 'vi', eller 'jeg og mitt høyere selv'.

⁴¹ Eller Nyabinghi-krigerne – i likhet med “bird Imple” og “Itral Imple” ble uttrykkene ble brukt om hverandre.

⁴² “[E]ven man who have locks pon him head fire against dem yute-deh y'know.”

⁴³ Mens rastafaris antagonist tradisjonelt sett har blitt referert til som “Babylon”, brukte Itral Imple-rastaene jeg intervjuet “Rome” som navn på deres antagonist. Veggene på B-blokka ved Taylor Hall hadde en del grafitti på seg, blant annet setningen “Burn Rome red”. Personene jeg intervjuet så ut til å bruke navnet Rom som en fellesbetegnelse på den vestlige, imperialistiske, kristne sivilisasjonen.

deres å skaffe penger for pengenes egen del, men snarere for å gi folket styrke til å styrke seg selv. Med andre ord bruker man pengenes funksjon til å hjelpe mennesker med å hjelpe seg selv.

Ut fra det som hittil har blitt sagt, kan man se at medlemmene av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall legger vekt på at det finnes ulike synspunkter og praksiser innenfor rastafari. Det har også kommet frem til at det finnes ulike retninger av rastafari, og ulike grupperinger innenfor disse retningene. Jeg skal nå gå videre til å ta for meg de individuelle medlemmenes redegjørelser for så å se på likheter og forskjeller dem i mellom.

2.2. K'nIfe

I det påfølgende delkapittelet skal jeg presentere hva K'nIfe fortalte meg om rastafari og om Itral Imples *livity*.

Ancient livities

Da K'nIfe og jeg først møttes på ettermiddagen den 19. juni 2008 hadde vi en samtale om ikke-kristne *livities*. Han fortalte meg at de *livities* som eksisterte før kristendommen karakteriseres av en filosofi som omhandler enhet med hele skapelsen. De hadde dessuten også respekt for andre kulturers *livity*. K'nIfes oppfattelse av rastafari er at bevegelsen nesten er en gjenfødelse av disse, etter hans skjønn, holistisk anlagte *ancient livities* som handler om enhet med naturen. Han sammenligner rastafarien med buddhisten og Drunvalo Melchizedek.⁴⁴ Enheten med alt ligger i følge K'nIfe i det underbevisste, samt i genene. Her trakk han også inn teorien om respondens – hvis noe ikke finnes inne i deg, kan du ikke opprette en kobling til det. Det er bare hvis du har det inne i deg at du kan se en ytre manifestasjon.

⁴⁴ Drunvalo Melchizedek er en forfatter som kan klassifiseres som “nyreligiøs”. I følge biografien hans reiser han verden rundt og har forelesninger og seminarer om hellig geometri, menneskelige energifelt, åndelighet, meditasjon og det å leve i hjertet. Dette utdraget illustrerer hans syn på religioner: “All the world's religions are speaking of the same Reality. They have different words, different concepts and ideas, but there's really only one Reality, and there's only one Spirit moving through all life. There might be different techniques to get there, but there's only that is real, and when you're there you know it. Whatever you want to call it— you can give it different names— it's all the same thing.” (<http://www.drunvalo.net/bio.html> sist sjekket 10. september 2009.)

Det at K'nIfe anser rastafari for nesten å være en gjenfødelse av disse *ancient livities* kan forstås i lys av artikulasjonsteorier – religioner er kontinuerlig grunnlagt i nåtiden, mens de refererer til fortiden. Man kan også se at K'nIfe idealiserer ikke-kristne (eller, mer generelt, ikke-monoteistiske) religioner.

Liv

K'nIfe sa videre at hvis han skal følge livets lov, må han ikke innta noe som er dødt, uansett om det er døde planter eller døde dyr. Ettersom han ikke vil ødelegge livskraften i det han spiser, avstår han fra å koke maten sin. I stedet for å spise kokt mat, tar han planten, skjærer den opp og spiser den rå fordi han vil få i seg alle “livsenzymene” planten besitter. Med andre ord kom det frem at maten helst bør inntas i rå tilstand. K'nIfe nevnte ved en senere anledning det han kalte et “boss-principle”:

I'n'I use every plants, we use a principle weh we call a boss principle y'know, all above and below land and sea [...] so any plant weh a above and below the ground, whether pon land or sea [...] I'n'I use. Cause a plant I'n'I deal with.

Dette prinsippet går i hovedsak ut på at alle planter kan spises, og K'nIfe la også til at mennesker egentlig er herbivore. K'nIfe la stor vekt på viktigheten av respekt for alle levende vesener og presiserte at noen vil kalle en stein død, men han vet at alt beveger seg og vibrerer.

Trelignelsen

For å beskrive teoriene rundt *Ital livity*, brukte K'nIfe grenen jeg satt på under intervjuet som eksempel. Den nevnte grenen falt ned fra et tre på området under en orkan. Selv om mange vil si at trestumpen er død, så K'nIfe at det finnes mange levende vesener inne i den, og holder fast på at det som er dødt ikke kan huse noe som lever. Det er bare den “vestlige definisjonen” som trekker slutningen at noe er dødt når det ikke beveger seg og snakker. K'nIfe mente at rastafari ikke kan ha en dødens filosofi, og at hans forfedre ikke er forskjellige fra ham selv fysisk og metafysisk. Fysisk er han sine forfedre på grunn av genene, metafysisk fordi han har samme kilde og energi. Det finnes ingen frakobling mellom noe. Han sammenlignet dette fenomenet med trær som reproducerer ved hjelp av frø slik at syklusen kan fortsette.

K'nIfe sa at han ser kjærlighet i alt rundt ham, og tar lærdom av det. Brisen blåser, og han blir kjølt ned. Han sitter i skyggen av et tre, tar en kalebass av treet, renser ut frøene og planter dem, slik at de kan vokse å bli nye trær. Han kutter bambus, kjøper kokosnøtter, spiser dem

og bruker skallet til å tenne ild. Kvister fra trærne gir ham ved, men han trenger ikke å felle treet, ettersom tørre grener og kvister faller av det. Han lager et lite bål, ettersom en stor brann ikke er ønskelig på grunn av alle dyrene som bor der. Vinden blåser flammene. Alt er *Irie*⁴⁵. I stedet for å ta kunnskap fra bøker, observerer han naturen. Han kan ikke tenke seg å trække i en murtue, når han invaderer deres rom vil maurene bite ham. Han og hans *breddin* holder fast på at det er plass for alle i livet – de som gjør rett, de som gjør galt, rastafarien, og den som ikke er rasta, alle av *I'n'I*. Det er ikke noe mangel på rom eller plass og det er heller ingen mangel på ressurser. Problemet ligger i fordelingen av dem.

I disse uttalelsene kommer det frem at K'nIfes *livity* fokuserer på liv. Itral Imple legger ikke vekt på forestillinger om et liv etter døden. Sett i lys av Tweeds teorier om teleografiske kryssinger, blir den endelige horisonten eller kosmiske kryssingen en endring i tilstand, altså oppvåkningen til rastafari, snarere enn en kryssing fra liv til etterliv (Tweed 2006: 151–154).

Religionskritikk

Det var et samtykke i gruppen om at rastafari ikke er en religion, men en *livity*. Jeg stilte dem spørsmål om hva som skiller disse to og det kom frem at religion er rigid, statisk og følger doktrine, mens *livity* er dynamisk og ikke følger doktrine. K'nIfe var svært opprørt over forskere som beskriver rastafari som en religion, ettersom han mener at religion er “fuckery” og ikke har noe med rastafari å gjøre.⁴⁶

Det meste av litteraturen skrevet om rastafari (for eksempel Barrett, Chevannes og Edmonds) beskriver rastafari som en bibelorientert religion hvis medlemmer kaller Gud ved navnet Jah⁴⁷. Dette stemte ikke overens med Itral Imples livsanskuelse.⁴⁸ K'nIfe snakket stadig om hvordan han “brenner” Jah. K'nIfe presiserte at Jah ikke hadde noen betydning for ham. I følge K'nIfe kommer guden Jah fra “Kinky James”-versjonen av Bibelen, navnet Jah kommer igjen fra Jahovah – og i navnet Jahovah har Jah faderens rolle (fra treenigheten). Men K'nIfe satte spørsmålstegn vedrørende hvem som er barnet og hvem som er moren. Han presiserte at Jah skiller moren, faren og barnet. Når man bruker begrepet Jah kaller man bare på den mannlige energien. Som rastafari visste K'nIfe at alt i skapelsen er i balanse, basert på komplementære motsetninger mellom det maskuline og det feminine. Derfor snakket K'nIfe

⁴⁵ *I-talk* som kan bety ‘bra’, ‘harmonisk’ eller ‘kult’.

⁴⁶ Andre personer sa at noen rastafarier levde “som religiøse”. Mer om dette senere.

⁴⁷ Av “Yahveh” eller “Jehova”.

⁴⁸ Allerede da jeg intervjuet Iako (den første representanten jeg intervjuet som bodde på Taylor Hall) fortalte han meg at det finnes mange rastafarier som ikke bruker Bibelen og at han var en av dem.

bare om Haile Selassie, som betyr kraften til *the triune*⁴⁹, som er far, mor og barn. Han sa videre at når man reiser til Vatikanet ser man paven alene. Paven er Jah og Jah er pavens tittel. Ettersom paven i følge K'nIfé ikke har noe med kvinner å gjøre, er K'nIfé overbevist om at paven er en “batty-man”, en homoseksuell. Paven skal også representere faderen på jorden, og en Itral Imple kan ikke forholde seg til et isolert faderprinsipp samme om man kaller det Gud, Jah, Herre eller Jesus. K'nIfé mener at Rastafari ”brenner” alle disse tingene (selv om det finnes andre som ser på seg selv som rastafarier som holder disse tingene for å være sanne).

Det at K'nIfé unngår å bruke begrepet Jah, et begrep som gjennom flere år har blitt brukt som et navn på gud av både rastafarier og reggaeartister, kan forstås som en avstandstakelse fra andre retningene innen rastafaribevegelsen. Innenfor Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall så det ut til å være et samtykke om ikke å bruke Jah, men heller snakke om Haile Selassie I. K'nIfé og Clarkie sa som tidligere nevnt at reggaeartisten I Wayne også er en Itral Imple. Etter å ha hørt gjennom diskografien hans, har jeg fortsatt til gode å høre ham bruke navnet Jah en eneste gang.⁵⁰ I Waynes musikk har også et budskap som står nært menneskene jeg intervjuet, særlig med henhold til kritikk av kristendommen og “det vestlige samfunn”.

K'nIfé forklarte videre at på Jamaica er det alltid ens mor man ser mest rundt seg når man vokser opp. Derfor finner han det ufattelig at den kristne treenigheten har utelukket (eller som K'nIfé sa det, “drept”) moren og skilt henne fra faren og barnet. Reggaeartisten I Wayne sier det på dette viset:

dem separate man and woman,
lock dem inna cages,
dem see more sodomite to less babies (“Book of Life” VP, 2007)

K'nIfé mente det ville vært mer fornuftig å tilbe moren alene hvis man måtte gjøre et valg mellom henne og faren.

⁴⁹ Både K'nIfé og reggaeartisten Iyaingi foretrakk å bruke begrepene “triune” og “triunity” i stedet for “trinity” dette for å skille mellom den kristne treenigheten og “den sanne treenigheten”. En annen årsak til dette skillet var at en rastatrakasserende politimann på campus også bar navnet Trinity.

⁵⁰ I tillegg bruker I Wayne også uttrykk som Iya Ingi og Itral.

K'nIfe omtalte gjentatte ganger kristendom som “fuckery”. Han og hans rastafaribrødre sier at enhver gangster bærer en Bibel i lomma. I følge K'nIfe har alle mennesker som utfører gale handlinger en Bibel i lomma, dette inkluderer også Jamaicas statsminister Bruce Golding. I en bisetning nevnte K'nIfe at hvis han noen gang skulle møte Jesus ville han sparke Jesus i baken. Når K'nIfe leser Bibelen, ser han at guden utfører en hel del ondskapsfulle handlinger som han selv aldri kunne tenke seg å begå (barnemord, Sodoma og Gomorra, etc). K'nIfe hevder at alle “gudemenn” (menn som sier at de følger Gud) dreper folk.⁵¹ K'nIfe forholdt seg også til at det er mennesket som skaper Gud og ikke omvendt. I en av samtalenes våre kom vi også inn på De ti bud, K'nIfe sa at det samme budskapet også kommer frem i Den egyptiske dødeboken (plate nummer 30, oversatt av E. A. Wallis Budge som sier:

In very truth 'Rekhti-merti-f-ent-Maat' is thy name. Verily I have come unto thee, and I bring before thee Right and Truth. For thy sake I have rejected wickedness. I have done no hurt unto man, nor have I wrought harm unto beasts. I have committed no crime in the place of Right and Truth. I have had no knowledge of evil; nor have I acted wickedly. Each day have I laboured more than was required of me. My name hath not come forth to the boat of the Prince. I have not despised God. I have not caused misery; nor have I worked affliction. I have done not that which God doth abominate. I have caused no wrong to be done to the servant by his master. I have caused none to feel pain. I have made [no man] to weep. I have not committed murder; nor have I ever bidden any man "to slay on my behalf. I have not wronged the people. I have not filched that which hath been offered in the temples; nor have I purloined the cakes of the gods. I have not carried away the offerings made unto the blessed dead. I have not committed fornication, nor have I defiled my body. I have not added unto nor have I minished the offerings which are due. I have not stolen from the orchards; nor have I trampled down the fields (Wallis Budge [1895] 2000: 345–346).

I samtalen kom vi frem til at de ti bud er skrevet i imperativsform og følgelig er pragmatiske og oppfordrende. Den siterte teksten som kommer frem i Den egyptiske dødeboken introduseres på sin side med disse ordene:

[T]he following shall be said by a man when he cometh unto the hall of double right and truth, wherein he is purged of all the sins which he hath done, and wherein he seeth the faces of all the gods (Wallis Budge [1895] 2000: 345).

Teksten handler altså om syndenes forlatelse, og jeg-personen i teksten forteller om hva han *ikke* har gjort. Når jeg i skrivende stund ser tilbake på denne *reasoning*en legger jeg merke til at K'nIfe selv hadde en tendens til å fortelle om *livity* på et vis som i form befinner seg ganske

⁵¹ “Every God-man a kill people!”

nær formen i det siterte verset, i den forstand at han legger særlig vekt på hva han *ikke* gjør, det være seg å avstå fra å spise kjøtt og kokt mat eller ikke å ta på penger, eller annet.

K'nIfe kritiserte også den kristne versjonen av treenigheten, bestående av faderen, sønnen og den hellige ånd. Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall finner samtidig treenigheten viktig. En av årsakene til dette er at tittelen "Haile Selassie" betyr 'treenighetens kraft'. Under det første intervjuet med K'nIfe ble jeg overrasket over at han sa at treenigheten han operer med ikke er den samme som de kristnes. Itral Imples treenighet består av mor, far og barn, fysisk representert av Haile Selassie I, keiserinne Menen og deres barn. K'nIfe vektla at det er viktig at man ikke lar seg distrahere av den fysiske personen Haile Selassie, men heller ser prinsippet og essensen som ligger bak, det vil si komplementære motsetninger. K'nIfe mener at alt i skapelsen er basert på denne treeninghetens kraft. Atomets består for eksempel av protoner, nøytroner og elektroner. Protonene gir energi (det mannlige prinsippet), elektronene er de som mottar energi (det kvinnelige prinsippet), mens nøytronene er barna. Alt i skapelsen er bygd opp på atomets prinsipp eller treenighetens kraft. Denne oppfatningen av treenigheten var ikke eksklusiv for K'nIfe. Samtlige personer jeg snakket med bekjente seg til denne versjonen av treenigheten. K'nIfe mente også at treenigheten med far, mor og barn viser bærekraftig utvikling. Mann og kvinne er komplementære motsetninger som, når de møtes, bringer frem et tredje element: barnet. Barnet har som rolle å fortsette syklusen.

Den kosmiske enheten og menneskers integrerte etikk

K'nIfe fortalte meg også om hvordan alle skapninger som eksisterer utgjør den kosmiske enheten og at man derfor ikke kan konstruere begrensninger for noen skapninger.

Karmaloven sto også sentralt i hans livssyn og vi kom inn på dette temaet flere ganger. Han mente at hvis det er slik at alt er koblet sammen, kan man ikke sende ut en negativ vibrasjon uten at det kommer tilbake til en på ett eller annet tidspunkt. Hvis man er en del av altet, kan man ikke ha en grunn til å gjøre noe galt. Dette har sin årsak i at ens gale handlinger i følge denne loven vil komme tilbake til en selv. Han mente at man ikke trenger politi eller soldater for å håndheve denne loven. Hvis menneskeheten følger denne filosofien som erkjenner at alt er koblet sammen, vil man automatisk minimisere enhver form for negativ virkning man kan utløse. K'nIfe presiserte at han ikke trenger en bok for å fortelle ham det. Han trenger ikke noen som forteller ham om en mann oppe i himmelen. Det er bare illusjoner, og hvis den nevnte guden er hinsides tid og rom, hvorfor beskriver de ham da for deg? Han fortalte meg videre at mennesker har en indre standard for hva som er godt, ondt, rett og galt. Potensielt

sett kan alle gjøre gode gjerninger, men noen ganger presser systemet dem til å gjøre dårlige handlinger. Konklusjonen hans var at roten til ondskapen folk gjør ligger hos de som styrer (lederne), og det er denne typen folk som dreper i guds navn. Et eksempel på dette var inkvisisjonen. K'nIfe konkluderte med at “Gud ikke farer med fred, men krig!”. Han siterte artisten Tracy Chapman: “Why are the missiles called peacekeepers when they are aimed to kill?” for så å sitere artisten Sizzla Kalonji: “How can you keep the peace if there's no peace to keep?”

K'nIfe gav meg også en advarsel: “Ikke snakk om rastafari uten å konsultere Haile Selassie I”, for så å si at rastafari er en “oppvåkning til selv”. Han nevnte så buddhistiske og hinduistiske forestillinger: Når man åpner alle chakraer blir man en *negus*. Dette skjer når alle chakraer er åpnet og *kundalini* stiger. Buddhister sier man når *nirvana*. Haile Selassie er en *negus negast*, den mest opplyste av opplyste skapninger. Hinduer sier at man blir en *brahma*, eller oppnår en tilstand av Krishna. Man går hinsides de normale vibrasjonene, og det er slik rastafari er. Ingen kan kjenne en Imple som en Imple selv, ingen skapning i *Iration* (skapelsen) kan kjenne en like godt som en selv, selv om man kan bli veiledet av skapninger rundt seg.

Hvis man anvender Tweeds teorier om transformerende teleografiske kryssinger, kan de nevnte forestillingene bli forstått som kryssinger i den forstand at de omhandler en forandring i ens tilstand (Tweed 2006: 151–154).

Itral Imple

Da K'nIfe hadde forelesningen sin under ACS Crossroads-konferansen 2008⁵², nevnte han begrepet Itral Imple (som sto i opposisjon til den såkalte “Bible Ras”). Han hadde nevnt uttrykket *Imple* under vår første *reasoning*, men der og da hadde jeg ikke lagt merke til det. Under forelesningen noterte jeg det ned, ettersom jeg var interessert i å finne ut mer om det. Vår andre reasoning, som fant sted ved Taylor Halls ildsted den 30. juli hadde spørsmålet om hva Itral Imple er som utgangspunkt. Først og fremst presiserte han at Itral Imple og rastafari ikke kan defineres, samt at det er variasjon mellom hvert individ som er en bird Imple, eller Itral Imple. Standarden for en Itral Imple er i følge K'nIfe at de ikke bruker produkter som har blitt laget som et resultat av dyremord. Han bemerket at “mord” er forskjellig fra “drap” og at ingen dyr melder seg frivillig for å bli drept. Likevel la K'nIfe vekt på at han har respekt for

⁵² I følge nettsiden til arrangementet startet disse konferansene i Tampere, Finland i 1996, og skal ha hatt som formål å være en konferanse hvor mennesker som jobber med eller har interesse for kulturstudier kan møtes (<http://www.crossroads2008.org> – sist sjekket 21.09.09).

tradisjonelle samfunn (indianske og afrikanske) som ikke driver med dyr på en kommersiell måte slik som man ser i Vesten, hvor dyr ales opp for så å bli slaktet på et “barbarisk vis”. Itral Imple er altså en gruppe rastafarier som avstår fra å innta og bruke dyreprodukter. Dette forklarte K'nIfe med at de har “*livity*-prinsippet”, man prøver så hardt man kan ikke å skade eller drepe noe. *Itral* kommer fra *Ital*, som innen rastafari betyr at man har en diett som utelukker salt og sukker, ettersom salt og sukker er prosessert. *Itral* betyr at man inntar mat i den formen den har blitt skapt i – den mest naturlige formen. K'nIfe holdt fast på at det ikke er noen forskjell mellom ham og noe annet vesen. Det er heller ingen forskjell mellom ham og naturen eller *Iration* (skapelsen). Hvis han følger livets lov, må han ikke innta noe som er dødt, uansett om det er døde planter eller døde dyr. Ettersom han ikke vil ødelegge livskraften i det han spiser, avstår han fra å koke maten sin. Kokt mat er “denaturalisert mat”, så i stedet for å koke maten tar han plantene, skjærer dem opp og spiser dem fordi han vil få i seg alle “livsenzymene” som plantene besitter. Hva angikk inntak av vann var det et svært viktig spørsmål for K'nIfe hvorvidt vannet man inntar er levende eller dødt. Det såkalte “døde” vannet K'nIfe henviste til er vann som har blitt tilsatt klor, som er giftig. Han mente at man heller bør drikke kildevann.

Itral Imples filosofi er i følge K'nIfe konsentrert rundt idéen om bærekraftig utvikling og “dyp økologi”. Dette kan man også se reflektert i K'nIfes rolle som akademiker, hvor disse feltene er hva han forsker på og underviser i. Med dyp økologi mente K'nIfe at han ser seg selv som en del av hele skapelsen (*Iration*). Han er ikke adskilt fra noe. Han var også overbevist over at hvordan man spiser er synonymt med ens meditasjon. Hvis han sier at han gjennomtrenger livets lov betyr det at han må spise ting som har en synergi med livets lov. Alt K'nIfe opererer med må være levende, som rastafari kan han ikke ha en dødens filosofi. Hvis en av hans venner dør vil han dukke opp i begravelsen, men holde seg på utkanten, sa han. Meditasjonen er livsorientert.

Et annet viktig aspekt er ens leverom. En Imple vil, i motsetning til en vestlig “bumbo claat”-mann, ikke bosette seg i et habitat hvor han ikke har tilgang til alt han trenger for å leve.⁵³ Hvorfor skal K'nIfe kjøpe kildevann på flaske? Han vil heller bosette seg oppe i åsene hvor han har en kilde i nærheten, samt frukttrær og alt annet han kan ønske seg. Siden han lever på dette viset føler dyr seg trygge rundt ham, siden de ikke står overfor en trussel. Alt rundt ham, er *Irie*, selv maur, rotter og kakkerlakker. likevel presiserer han at man ikke vil finne en

⁵³ I følge K'nIfe er det bare vestlige mennesker som gjør dette. De prøver videre å gjøre habitatet deres levelig og ødelegger følgelig hele økosystemet.

mengde av dem rundt ham der han bor, ettersom man også vil finne katter i nærheten av ham. K'nIfe lever for å opprettholde enheten med alt i *Iration*. Hvis han ikke vil ha mygg i nærheten av seg, unngår han å ha ting rundt seg som skaper et habitat for dem. Mygg følger åpent stagnert vann, så derfor har man ikke dette rundt seg, og hvis de fortsatt plager en kan man plante busker som holder dem unna i stedet for å “brenne gift”, for hvis insektsmidlene dreper mygg, kan de også drepe deg. Bruk av insektsmidler er en form for det K'nIfe kaller “passivt selvmord”.

Jeg var også interessert i å få en nærmere forståelse av hva K'nIfe la i begrepet Itral Imple, så jeg spurte K'nIfe om det betyr “naturlig”. Svaret hans var at Itral er *mer* enn naturlig, det er derfor det er *Itral*. Ordet *Imple* har sitt utgangspunkt i ordet “tempel”, men K'nIfe presiserte at Itral Imples ikke er tempelfolk eller “gudemenn”.

Itral Imple er av den oppfatning at penger har en negativ og korrumpierende energi. K'nIfe forklarte at alt man berører overfører energi, og energien penger overfører er “fuck-up”. Han beskrev denne energien som bakterier, men ikke bokstavelig talt – det dreier seg snarere om en fysisk og mental forurensning. K'nIfe sa at penger har en magnetstripe i seg som ødelegger ens personlige magnetisme. Denne negative magnetismen er årsaken til at mennesker kommer i konflikt med hverandre på grunn av penger. K'nIfe stilte så spørsmål ved hvorfor mennesker kommer i konflikt med hverandre på grunn av penger, ettersom de ikke har noen reell egenverdi. Han kom så med en “mangolignelse”: Han spurte meg hva som er mest verdt av en mango og tusen amerikanske dollar. Jeg svarte at det må være mangoen, ettersom frøet i den har potensiale til å vokse og bli til et tre. K'nIfe sa at hvis han river tusendollaren i stykker er den ikke verdt noe som helst. I et land som ikke opererer med US-dollar har seddelen ingen verdi. Egenverdien på seddelen er altså null, men samme hvor man går er en mango en mango, og har verdi. Illusjonen om at penger har reell egenverdi får altså mennesker til å drepe hverandre. Penger er i følge K'nIfe en spøk.

Ettersom Itral Imple-gruppen lever i et samfunn hvor de tvinges til å bruke penger, har de måtte bruke kreativiteten sin til å finne på løsninger. De fleste bevarte penger i plastposer, eller pakket dem inn i lommetørkler slik at de kunne unngå direkte kontakt. Både K'nIfe og Iako tok denne metoden i bruk. K'nIfe sa at dette ikke har sin årsak i at han trenger beskyttelse fra energien i penger, han er ikke redd for den, men fordi han ikke vil assosiere seg med den. Når de handlet på markedet eller i butikker tok de frem plastposen og lot

selgeren eller kasseoperatøren forsyne seg selv. I vår siste reasoning før jeg reiste hjem til Norge fortalte K'nIfé meg hvordan mange jamaicanere kaller penger for “Gud”, “Jesus”, eller “a piece of Jesus”, dette har sin årsak i at “Jesus saves” på samme vis som penger sparer liv.

K'nIfés redegjørelse for de forskjellige rastafarigruppene og deres respektive livsstiler viser polyfonien i rastafaribevegelsen generelt, men det vil senere komme frem at polyfonien også eksisterer innenfor Itral Imple, særlig i form av praksis. Jeg finner det også viktig å trekke frem at K'nIfé i sin redegjørelse har snakket på og om forskjellige nivåer. I utgangspunktet legger han vekt på at han ikke kan dømme hvorvidt noen er eller ikke er rastafarier, men på et personlig nivå kan han selv mene at handlingene deres ikke er korrekte.

Et økosentrisk fokus

K'nIfé kritiserte Bibelen for å ha et antroposentrisk syn på miljøet, ettersom den sier at Gud gir mennesket styre over alle ting. Dette fører til feilen mange mennesker gjør – de feller trær uten å plante nye. K'nIfé mener at Bibelen preker selvishet. Itral Imple er på sin side økosentrisk. Da K'nIfé holdt sin forelesning “Rastafari: An Ethic for Sustainable Development – Insights from Deep Ecology” under Crossroads-konferansen, nevnte han at roten til denne antroposentrismen ligger i gammel gresk og romersk kultur (som fokuserte på fysisk glede, eller hedonisme). Denne tankegangen utviklet seg videre under kolonitiden som startet på 1400-tallet. Spania og Portugal, samt den romersk-katolske kirken rettferdiggjorde slaveri og holdt fast på at mennesker har blitt innsatt av Gud til å styre jorden og dens ressurser. Filosofene Adam Smith (1723–1790) og Thomas Malthus (1766–1834) ble trukket frem som den senere tids antroposentriske teoretikere. I nyere tid har et paradigmeskifte pågått i den forstand at man gradvis har skiftet fokus fra utvikling alene til *bærekraftig* utvikling.⁵⁴ Han siterte Gro Harlem Brundtland (1982) som sier at: “Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.”

⁵⁴ Stockholm, Brundtland, Rio og Johannesburg ble trukket frem som representanter for den bærekraftige utviklingen.

K'nIfe sammenlignet så etikken til “Western Christianity Religion” med etikken til “Rastafari Livity” i tabellen jeg her har oversatt:

<i>Western Christianity Religion</i>	<i>Rastafari Livity</i>
Er definert og endelig (i den forstand at den legger vekt på død og gjenoppståelse).	Er udefinert, <i>Itinual</i> (kontinuerlig), og legger vekt på liv.
Fokuserer på krig og ødeleggelse som løsning på problemer (eksempler på denne tendensen er Noah, Johannes åpenbaring, George Bush, Sodom og gudemennesker generelt.	Fred er første alternativ. Fokus på <i>One Love</i> -prinsippet. Brenner alle undertrykkere (<i>downpressors</i>), det vil si vestlig kirke og stat. Kjærlighet for <i>Iration</i> står sentralt.
Mennesket er forvalter over Jorden og dens ressurser.	Ingen gjerder/begrensninger, tilgang til enhet med alt som eksisterer. <i>Iration</i> står i sentrum.
Skapelsen har en ende, eksempler på dette er teorier om verdens undergang i år 2000 og (de illusoriske) ideene om Himmell og Helvete.	<i>Iration</i> er uendelig og tidsløs.
Syntetisk (uorganisk), ikke bærekraftig.	<i>Itral</i> (det vil si naturlig, organisk og bærekraftig).
Fossilt brennstoff.	Renere teknologi, LCA, <i>Duty of Care</i> .
Antroposentrisk.	Biosentrisk, eksistensiell, økosentrisk.
Avhengighet.	Selvtillit gjennom kollektiv sikkerhet.
Misjonærer, fysisk.	Selvrealisering “know thyself”, metafysisk.
Kjernefamilie og gamlehjem.	Utvidet familie, herkomst og opphav.

I stedet for å gjøre som andre rastafarier (som for eksempel Afari [2007] og Blake-Hannah [(1980) 2002]) har gjort før ham og lage en harmonisk sammenligning mellom kristendom og rastafari, gjorde K'nIfé her det motsatte. Han gikk så videre til å presentere forskjellen mellom Bibelrasta og intuitiv Itral Imple:

<i>Bibelrasta</i>	<i>Intuitiv Itral Imple</i>
Har Bibelen som primærkilde for informasjon (gjelder Bobo Ashanti, Twelve Tribes of Israel og noen medlemmer av nyabinghi-ordenen).	Har intuisjon og selvet som primærkilde “T’n’I a the first book”. Noen av disse er nyabinghi, andre er udefinerte. Disse rastaene brenner “Kinky James-bibelen”.
Snakker om Herre, Jesus, Gud og Jah. Skapelsen er endelig. Skiller mann fra kvinne på samme vis som pavedømmet.	Snakker bare om Haile Selassie I og keiserinne Menen (eller stillhet). Iration er uendelig (treenighetens kraft).
<i>Specism</i> (artshierarki). De fleste følger en omnivor diett, mens noen er veganere. Bruker og spiser dyreprodukter og syntetiske produkter.	<i>Live Sip</i> , spiser maten sin rå. Verken bruker eller spiser dyreprodukter (artsforkjemper).
Støtter delvis vestlig kirke og stat, samt deres institusjoner. Søker støtte fra, og samarbeider med institusjoner (Smithsonians).	Brenner kirke og stat, Herre, Gud, Jesus, Jah, Kinky James, dronningen av Roma og paven.
Følger vestlige lover og Gud som regent. Godkjenner mord av mennesker som ikke støtter Gud.	Følger livets lov. Like rettigheter og justis – ingen doktrine.

Her trekker altså K'nIfé enda en skillelinje, mellom rastafarier som bruker Bibelen, og intuitive Itral Imples.⁵⁵

⁵⁵ Denne informasjonen kommer fra K'nIfés powerpoint-presentasjon “Rastafari: An Ethic for Sustainable Development – Insights from Deep Ecology” (2008).

Kunnskap i en ny tid

Ideen om vannmannens tidsalder er sentral i K'nIfes livsanskuelse. Han nevnte at Haile Selassies symbol er det samme symbolet som “vannmannens tidsalder”. Han forklarte videre at tidsalderen som kom før denne var fiskenes tidsalder og la til at kristne bruker fisken som symbol. Fisken betyr kunnskap, men fiskenes tidsalder er assosiert med vann, som symboliserer følelser. I vannmannens tidsalder (vannmannens element er luft) skal menneskenes sinn frigjøres gjennom kunnskap. K'nIfe nevnte også at kristendommen i stor grad er basert på tro, og tro er drevet av følelser, ikke kunnskap. Vannmannens tidsalder er i følge K'nIfe drevet av “kunnskap og mentalisme” og er synonym med IT-alderen. I denne tiden kan man ikke be noen om å tro på hva som helst. Vedkommende vil spørre deg om hvor beviset er. Informasjon vil man finne på internett, og kan man ikke finne den der vil vedkommende spørre deg om du egentlig har peiling på noe som helst. I denne tiden har mennesker tilgang til informasjon og flere og flere begynner å innse at levesettet deres har ledet dem til ødeleggelse.

K'nIfe nevnte også at flere mennesker i Rom i den senere tiden har begynt å erkjenne at man er ett med skapelsen, og at man derfor må være miljøansvarlig og bruke renere former for energi. Med andre ord prøver de å få like mye energi ved å bruke mindre. I følge K'nIfe er dette noe rastafari har sagt lenge. Det har pågått helt fra “tai-chi-mannen” [daoisten] snakket om *qi*-prinsippet. Rastafari kommer frem for å minne mennesker på at de må gå “fremover til deres antikke selv”. Dette vil løse de fleste problemene de møter, men betyr ikke at de må slutte å bruke teknologi. K'nIfe holdt fast på at det til dags dato ikke finnes noen teknologiske fremskritt større enn pyramidene, som hadde renere former for teknologi. Pyramidene brukte ikke fossilt brennstoff, men hadde likevel belysning, noe som i følge ham må bety at pyramidene hadde en avansert og renere form for teknologi. Han fortalte meg videre at internett er et forsøk på å imitere telepatisk kommunikasjon

Nyabinghi-ritualet har som formål å “messe og brenne ned Rom”. I følge K'nIfe genererer trommen en resonans som gjør tankene deres til en større strøm mellom “det” (som skal “brennes”) og hans rom. Innvirkningen er ekte. Rastafari “brenner” ut alle “de tingene”: Gud, Jah, Herre, Jesus – alle er vekk (selv om det også finnes rastamenn som holder de nevnte konseptene for å være sanne). Ved en senere anledning fortalte K'nIfe meg at nyabinghi har drept flere paver. Johannes Paul II overlevde lenge fordi han angivelig aldri ble “kronet” offisielt.

I forbindelse med kritikken av Bibelen hevdet K'nIfe at Bibelen er 6000 år gammel, mens han og hans folk (*I'n'I people*) er mye eldre. Ifølge K'nIfe er det slik at når man åpner alle chakraene i kroppen slik at kundalini kan stige opp, kan man åpne den eldste av alle “bøker”: DNA'et. K'nIfe sa at DNA'et inneholder uendelige mengder informasjon, som kan lede til sann selvinnsikt (“knowledge of self”). Haile Selassie I leder også til selvinnsikt. Dette kan også forstås i lys av Tweeds teori om teleologisk kryssing, hvor den endelige horisonten består av en transformasjon av ens tilstand (Tweed 2006: 151–154).

Reggae og seksualitet

Da jeg spurte K'nIfe om forhold mellom rastafari og reggaemusikk svarte han at ettersom reggae først ble spilt av rastafarier må det være et direkte forhold. K'nIfe er på sin side ikke musiker, så han sa at han ikke kunne gi meg et informert, musikalsk standpunkt. Likevel kunne han si såpass at den første reggaemusikken var basert på hjerterytmene. Nyabinghi-ritualets messing er basert på hjerterytmens “en-to”-prinsipp som sier “do good” (‘gjør godt/vel’). Han sa videre at reggae og mye av dancehallmusikken fortsatt baserer seg på dette prinsippet. K'nIfe mente at disse artistene er muntlige historikere som bruker digitale metoder sammen med fortidens analoge instrumenter for å spille inn sin versjon av historien som foregår.⁵⁶ I følge K'nIfe er det slik at så lenge grunnrytmen i en sang har rytmen fra nyabinghi-ritualet, er det umulig å synge “fuckery” på den. Et sentralt tema i denne “do-good”-musikken er å “brenne ned Rom”.

K'nIfe sa at musikken er en metode for å lagre muntlig historie, eller kommentarer på samfunnet. Reggae kan nesten sies å være analog, mens dancehall er digital. Den digitale tidsalderen kom på 1980-tallet. Reggaemusikken (fra 1970-tallet) er mer organisk. K'nIfe sa videre at det finnes en organisk vei innen rastafari og en syntetisk. Han påpekte at det ikke er noe galt med den syntetiske, ettersom den i hvert fall ikke har romersk opprinnelse. På sin egen måte brenner den syntetiske rastafariveien ned Rom. Dancehall kommuniserer til den nåværende generasjonen ungdommer, og K'nIfe poengterte at man ikke kan presse det som kommer fra den tidligere generasjonen (70-tallsreggae) på den nåværende generasjonen. Man kan ikke sammenligne dagens ungdommer (innen musikk) med de som var unge for 30 år siden. K'nIfe sa videre at kommunikasjon handler om å kommunisere mest mulig effektivt.

⁵⁶ Beez mente på sin side at dette også er grunnen til at dancehall-låter har kort levetid sammenlignet med *roots reggae*.

Dagens unge musikere bruker samme språk som publikummet deres og resultatet er at de får kommunisert effektivt og tydelig.⁵⁷

Et sentralt tema for dagens debatt rundt reggae- og dancehallmusikk er “slackness”, altså tekster som er seksuelt eksplisitte. Da jeg spurte K'nIfe om dette temaet, spurte han meg hva “slack” er. Jeg ble overrasket og sa at en mulig definisjon kunne være musikk som bare er sexorientert. Dette gjorde K'nIfe opprørt, ettersom hva jeg hadde hørt “slackness” dreide seg om ikke stemte overens med hans definisjon. Han trakk frem Rom som eksempel. I Rom skal de ha utført ulike seksuelle “uhumskheter”. Jeg spurte videre om ikke “slackness” handler mer om innholdet i musikktekstene, men K'nIfe benektet dette og sa at det handler om *livity*. “Slack” blir altså et relativt begrep, dancehallmusikerens seksualvaner kommer ikke i nærheten av “slacken” romerne utførte, ettersom romerne i K'nIfes øyne var avskyelige nok til å ha akseptert homoseksualitet, analsex og oralsex. Sammenlignet med dette er det ikke “slack” å si “bwaai, him fuck a gyal now”. Videre nevnte K'nIfe at han finner europeisk musikk merkelig, ettersom de europeiske musikerne angivelig beveger seg vekk fra virkeligheten og over i en fantasiverden. K'nIfes følgende spørsmål var hvorfor man skal kalle noe naturlig (sex) for “slack” mens disse europeiske musikerne kommer med tekster som er helt unaturlige. K'nIfe stilte meg så spørsmålet om hvordan man kan spise noen som en burger, og jeg svarte at jeg gikk ut i fra at det nevnte eksempelet er en metafor. Her trakk K'nIfe en slutning: De europeiske musikerne er metaforiske, mens rastafari er realistiske. Følgelig lurte han på hvorfor han som realist skal stigmatiseres som “slack”, mens de som benytter seg av metaforer omtales som “artistiske”. I gamle tider skal K'nIfes folk ha sagt at kvinnens bryster og vagina er øst- og vestportene til det mest hellige stedet på jord: Kvinnens livmor, som er et perfekt rom, ettersom den huser liv over ni måneder. Sex kan anses for å være en glorifisering av dette.⁵⁸

Ut fra dette kan man se at seksualitet er en viktig faktor i *livity*. Selv om ingen av medlemmene sa at de kunne dømme hvem som er rastafari, var det tydelig at de tok for gitt at andre rastafariers seksuelle orientering og praksis fulgte de samme forskrifter som deres egen.⁵⁹ Dette kan forstås i lys av Tweeds teori om kronotoper hvor han hevder at religiøse

⁵⁷ Dette synet ble ikke delt av alle personene jeg intervjuet, så det er med andre ord K'nIfes “hevdelse”. Jeg bruker her “hevdelse” i tråd med Johnsons teorier om artikulasjon (2008: 247–248).

⁵⁸ K'nIfe nevnte også dervisjene som danser og beveger bekkenet sirkulært.

⁵⁹ Under mitt besøk ved Caveman Studios i Mona, ble jeg kjent med reggaeartistene Nazareen og Natural Black, som begge bekjenner seg til Bobo Ashanti. De fortalte meg at en rettskaffen mann er Gud i kjødet, mens en ond mann følgelig er Satan, i sistnevnte tilfelle ble homoseksuelle nevnt som et

mennesker bruker autosentriske og allosentriske referanserammer for å kartlegge, konstruere og bebo fire rom: kroppen, hjemmet, hjemlandet og kosmos. I dette tilfellet vil jeg fokusere på den første kronotopen Tweed nevner, kroppen. Tweed hevder at religioner skriver ned, foreskriver og overfører figurativt språk og kroppsliggjorte praksiser vedrørende mat, sex, helse, droger, dans, transe, gester og bekledning som posisjonerer kroppen i tid og rom (Tweed 2006: 97–203). Dette gjør også Itral Imples *livity*, og særlig i forhold til seksualitet. I løpet av undersøkelsen min kom det som tidligere nevnt frem at det finnes flere nivåer av disiplin blant Itral Imples. K'nIfé mente at det går en skillelinje mellom veganeren og ikke-veganeren, men nevnte også at selv om en mann ikke spiser *Ital*, behøver ikke dette å bety at *meditasjonen* hans ikke er *Ital*. Man kan kanskje gå så langt som å si at ens seksuelle orientering og praksis blir hva Tweed kaller en endelig horisont – mye kan aksepteres rastafarier i mellom, men homoseksualitet og andre, i Itral Imples syn, uakseptable seksuelle praksiser markerer den endelige grensen for hva en rastafari skal utsette sin kropp for (Tweed 2006: 151–156).

I K'nIfés uttalelser kan man også se noe som kan forstås som en idé om renhet. Livsstilen hvor man lever i harmoni med naturen, praktiserer hva K'nIfé forstår som et naturlig liv, ikke inntar noe som er dødt, ikke praktiserer uakseptable former for sex og unngår objekter med korruperende egenskaper (for eksempel penger), settes i kontrast til den vestlige, eller romerske, livsstilen hvor man gjør det motsatte av de ovennevnte eksemplene. Det naturlige kan forstås som “rent”, mens det unaturlige følgelig forstås som “urent”.

2.3. Ras Muni

Da jeg spurte Ras Muni om hans *livity* og hvordan han lever *Ital* svarte han at han først skulle snakke om det på en generell måte. Etterpå ville han snakke om det på en mer partikulær måte – om hva *Ital livity* er for ham. Han beskrev *livity* som en realisering karakterisert av helhetlighet og holistisk liv basert på den materielle, økonomiske tilstanden verden er i. Ting er for alltid flyktige, det vil si i bevegelse og forandring – de utvikler seg til høyere ting, mente han. Han sa videre at rastafarier kommer fra alle livsveier og samfunnslag. Det har lenge vært autentiske rastaer, som ble undertrykt av systemet. Selv om de bare prøvde å leve livet til sitt fulle, ble de fortsatt tvunget til å spise ting som kjøtt og noen ganger innta alkohol og denslags, men i denne tiden har de funnet bedre metoder. Selv for ikke-rastaer er det slik at

eksempel. Nazareen og Natural Black var av den oppfatning at alt kan tilgis, bortsett fra homoseksualitet.

du er hva du spiser. Hvordan man spiser er den største differensieringen Muni finner. Det finnes også andre ting, for eksempel tanker, som han anser for å være en sjette sans – med tanken som energi og manifestasjon. Han sa at når han tenker at han kommer hit til Taylor Hall for å møte meg rundt klokka fem i dag, sender han ut en vibrasjon som fører til et fysisk fenomen. Man tiltrekker tingene man tenker på til seg. Derfor streber rastaer etter rett tanke, rett tale og rett handling – de snakker ikke bare om *livity*, de blir ett med den.

Muni presiserte at selv om en person er såkalt utdannet hindrer ikke dette vedkommende i å gjøre gale ting. Dette skjer fordi individet ikke har blitt det han kalte et levende orakel, altså et eksempel på bra livsstil. Den utdannede personen vet det, men man kan ikke alltid gjøre hva man vet, påpeker Muni. Folk vet at de ikke bør stjele, men de stjeler fortsatt. Det han mener med dette er at utdanning ikke kommer med en garanti. Moral kommer av en prosess grunnet i bevissthet, oppmerksomhet og realisering. Dette er kan oppsummeres som grunnleggende for hans *livity*: Å gjøre rett hele tiden, tale rett hele tiden, handle rett hele tiden, supplementert med tingene han gjør materielt for å eksistere. Dette inkluderer matvanene hans, Muni er vegetarianer og inntar heller ikke alkohol.

Han sa videre at det er tre modusene som kontrollerer verden.⁶⁰ Man har lidenskapens modus, som er en modus av ignoranse. Mennesker som ikke har blitt gitt en innsikt i det han kaller høyere intelligens og høyere kunnskap vil oppføre seg som dyr. Mennesker som handler etter lidenskap, for det meste seksuell lidenskap eller lidenskap for materielle ting, vil ofte tilbe halvguder for å tilfredsstille lidenskapen. Muni selv prøver for det meste å fungere i godhetsmodusen, hvor man prøver å finne ut hvor ens plass i *Iniverset*⁶¹ er, samt å gå med verdens flyt og sykluser. Med andre ord dreier det seg om å analysere skapelsen i den hensikt å finne ut hvorfor man er her og meningen i ens eksistens. For Muni inkluderer *livity* alle disse tingene. De er en sentral del av det man i lys av artikulasteori kan kalle hans “hevdelse” av hva *livity* er. Hvis man ser dette i lys av den tidligere nevnte ideen om renhet som kom frem i delkapittelet om K'nIfe, kan man tenke seg at lidenskapsmodusen står i kontrast til godhetsmodusen.

Da jeg spurte Ras Muni om hans diett fortalte han meg at det finnes mange ikke-rastafarier der ute med en diett som ligner på hans. Han fortalte videre at når man vokser opp i en gitt

⁶⁰ Bare to av disse modusene ble nevnt.

⁶¹ *I-talk for universe.*

kultur og et gitt klima blir man hva han kaller “akulturet”. Hvis man er et lite barn som vokser opp og ser menneskene rundt seg innta alle mulige ting, inkludert kjøtt og alkohol, er man tilbøyelig til å gjøre det samme som dem. Det er først senere i livet at man begynner å reflektere over disse tingene og bevissthet begynner å nå en. Det er da man kan velge å sette til side det man tidligere har lært.

I følge Muni var det veldig vanskelig for de første rastafaripionerene å leve en strikt vegansk livsstil. Men da disse fikk barn, var barna privilegerte som kunne observere hvordan deres far levde som rastafari. Muni sa videre at rastafari har gått vekk fra den vanlige karnivore (kjøttetende) dietten som de fleste mennesker følger. Hvis man er belært i ernæring kan man finne et plantesubstitutt for kjøtt, man forstår at man trenger protein, vitaminer, mineraler og denslags. Når man lever vegansk vil man i følge Muni få bedre helse, men det er også et ekstra skritt man kan ta som innebærer at man komplett slutter å tilberede mat over ild. Muni sa at han selv er veldig nær det nivået, så det går lang tid mellom hver gang man vil se ham lage mat over ilden, men han presiserte at det faktisk finnes mennesker som aldri koker mat over ilden. Teorien bak denne praksisen er at varme ødelegger noe av næringen i maten. Muni viste meg så hvordan noen Itral Imples ved Taylor Hall tilberedte maten og forklarte at man blant ingrediensene finner rå havre, kokosnøtt og *callaloo* (amarant) skjært opp i små biter, samt andre grønnsaker. Muni sa at disse ingrediensene inneholder alle næringsstoffer som et balansert måltid trenger.

Høyere metafysiske nivåer

Muni tok på penger, i motsetning til K'nife og enkelte andre medlemmer av gruppen, og han forklarte meg i detalj om hvordan man kan beskytte seg mot den korrumpende energien penger besitter. De menneskene som ikke tar på penger avstår fra å berøre dem fordi de ikke har noen beskyttelse fra vibrasjonene pengene bærer med seg. Med andre ord befinder de seg på et lavere metafysisk nivå. Er man på den andre siden det Muni kaller en sann kabbalist, altså en metafysisk person, eller har nådd Munis nivå (for eksempel ved å bli over 50 år gammel) har man oppdaget visse andre metoder man kan benytte i den hensikt å beskytte seg selv mot den negative effekten penger har. Man kan messe mantraer eller bruke ritualer for å holde pengenes skadelige effekt på avstand. Dette fanget min oppmerksomhet, så jeg spurte Muni om han kunne fortelle meg mer om disse mantraene og ritualene. I følge Muni finnes det femti “words of power”, som former skapelsen. For å forklare hvordan disse fungerer, brukte han det engelske alfabetet som eksempel. Bokstavene kan settes sammen til å forme

ord: Muni sa at hvis man setter bokstavene T-H-O-M-A-S sammen får man “Thomas”, som er navnet på en person. De femti ordene kan kombineres på samme vis og man kan så få metafysiske ting til å skje. Muni presiserte at ordene ikke trenger å ha en fysisk, språklig fortolkning eller betydning. Dette illustrerte han med et annet eksempel: Da han var liten leste han boken om Ali Baba og de førti røverne. Ali Baba gikk til hulen og sa “sesam lukk deg opp” og hulen åpnet seg. Muni nevner også ordet “abracadabra”. Han presiserte at ingen av disse to ordene egentlig er magiske, men de tjener som eksempel på hvordan “words of power” fungerer. Mantraer fungerer på samme vis: man sier noe, eller repeterer noe flere ganger. Dette skaper et miljø som får ting til å skje eller holder deg beskyttet fra visse ting.

Ras Munis forklaring på hvorfor mange Itlal Imples unngår å ta på penger gikk ut på at penger bærer med seg en viss magnetisk tiltrekning som har en tendens til å være veldig korruperende. Muni fortalte videre at materialet pengene er laget av er på grensen til det metafysiske riket. I det metafysiske riket kan man, avhengig av ens livsstil, nå et nivå (samme om man er rastafari eller ikke, i prestskapet eller sekulær) hvor man kan “skape ting fra tanker”⁶² eller få hendelser til å skje andre steder. Dette kan ikke forklares som “naturlige hendelser”, men som “fenomenale hendelser”. Muni og hans *bredrin* mener at det er et rituale med pengene som støtter fenomenale hendelser som blant annet fører til at en viss rase holder på maktposisjonen sin. En annen teori Muni holdt for å være sann er at materialet pengene består av og typen blekk som brukes når man lager dem kan forårsake en hel del ting. Muni sa at det finnes enda flere metoder man kan ta i bruk for å beskytte seg mot pengenes korruperende energi.

Munis “hevdelse” av hvordan penger fungerer stemmer i stor grad overens med de andre uttalelsene jeg hørte fra Itlal Imples som ikke tok på penger. På den andre siden var han den eneste blant de personene jeg intervjuet som “hevde” at mantraer og ritualer kan benyttes som beskyttelse mot pengenes korruperende energi.

Reggae som medium og verktøy for rastafari

Muni sa at rastafari ikke er skaperen av reggaemusikk. Reggaemusikk kom fra musikk sjangeren mento og utviklet seg senere til ska og rocksteady. Rastafari startet ikke noen av disse sjangrene heller, men rastafariene fikk en stor innflytelse straks de selv begynte med musikk. Musikken handlet ikke lenger om vanlige temaer som romantikk. I stedet

⁶² “Think things into being”

begynte rastafariene å bruke musikken og tekstene sine til å spre sin filosofi. På dette viset gav de musikken en helt ny mening. Musikken gav både håp og løsninger på problemer. Når rastaeene berørte reggaemusikken, gav de den en helt ny dimensjon. En av de viktigste tingene rastaeene gjorde med reggae var å ta bassen fra bakgrunnen og plassere den i forgrunnen. Europeisk musikk gjør i følge Muni det motsatte.

Da Muni var ung, vokste han opp blant musikere og artister – mennesker som John Holt og Desmond Dekker, pionerene. For lenge siden skal Muni ha spurt en av disse musikerne om hva reggaemusikk egentlig er. Svaret han fikk var at reggae er en musikk som uttrykker tilfredsheten, eller utilfredsheten i et folk: “Det svarte folk.” De baserer seg på slaveritradisjonen og kolonialismetradisjonen og at det er en splittelse mellom slaven og slavedriveren. Rastafarier bruker reggaemusikken for å hindre at de blir absorbert eller assimilert inn i den europeiske livsstilen. Rastafari vil bevare denne svarte kulturen. Hadde det ikke vært for rastafari og reggaemusikk ville de i følge Muni ha mistet mange av sitt folk til en annen type sivilisasjon enn den de befinner seg i nå.

Jeg spurte ham videre om hva han mener er ekte reggae, og forholdet mellom reggae og dancehall, og videre om det er noen artister som er mer betydningsfulle enn andre. Muni svarte at reggae teknisk sett ikke er musikk, det er en rytme som alle musikkformer i verden kan tilpasse seg. Unntaket er calypso, eller “bacchanal musikk” (soca). Samme hvor hardt de prøver, kan de ikke gjøre den til reggae. Uansett er reggae en rytme, en “two-four feel”.⁶³ Så man kan ta [Michael] Bolton eller Michael Jacksons musikk og “reggaefisere” den, bare gjennom å forandre på rytmen. Dette lar seg ikke gjøre så lett med calypso og det han kaller “bacchanal musikk” – disse musikkformene spilles ofte i forbindelse med karneval som i følge Muni er en feiring av den hvite verdens sexgud,⁶⁴ så de er ikke kompatible med reggae.

Hva angår dancehall mente Muni at denne sjangeren definitivt er reggae, men han og hans *bredrin* foretrekker det når tekstene brukes til å opplyse mennesker. Han mislikte at dagens ungdom og nyere artister opererer i “lidenskapsmodusen” hvor sex og materialisme er det som betyr mest. Dagens ungdommer føres med propaganda om at de bør få penger for enhver pris, få en fin, sexy dame for enhver pris. Har du sex med så mange damer som mulig er du “the man”. Det samme gjelder biler. Rastafarier tar avstand fra dette, og i følge Muni er det

⁶³ Her refererer Muni til reggaens *upbeat*, hvor det andre og fjerde taktslaget er aksentuert.

⁶⁴ Her henviser Muni til det karnevalrelaterte uttrykket “bacchanal”, avledet av navnet til den romerske guden Bacchus.

der forskjellen ligger. Denne formen for dancehall er fortsatt reggae i den forstand at den uttrykker tilfredshet eller utilfredshet, men massene kan bli lurt til å ta til seg gale verdier og gale normer. Det er dette som har skjedd, og fortsatt skjer med mange av dagens dancehallartister. Noen av dem har blitt lurt av de dominerende verdensordener til å ta til seg en materialistisk og hedonistisk livsstil – de glorifiserer den, og slik bør det ikke være. Rastafarier foretrekker å holde det ekte.

Utfra disse uttalelsene kan man kanskje trekke slutningen at musikken også reflekterer *livity*. “Roots and culture”-reggaen forteller om tilfredshet og utilfredshet, samtidig som den i følge Muni har som formål å forhindre at svarte mennesker blir assimilert inn i det han kaller den vestlige livsstilen. De dancehall-artistene som i følge Muni opererer i det han kaller for lidenskapsmodusen fremhever derimot verdien av denne materialistiske livsstilen som Muni misliker og anser som forledende. Man kan også se at det foreligger et skille her mellom å synge om materialisme og hedonisme, og det å synge om det som i følge Muni er ekte.

Bibelen

Muni gikk videre til å snakke om rastafaris forgangsmenn Leonard P. Howell, Claudius Henry og Marcus Garvey. Muni presiserte at Garvey aldri dro til Afrika, men det gjorde Howell. Howell var der da Haile Selassie I fikk tittelen regent i 1928, men Selassie ble ikke kronet til konge før to år senere, 2. november 1930. Takket være Garvey og Howell begynte de å si “se mot øst, for når en svart konge blir kronet”. Muni sa videre at de også vektla Bibelens ord om at Davids ætt skal reise seg i denne tiden, selv om “Kinky James”-versjonen av Bibelen er full av løgner, har den i følge Muni noen holdepunkter. Leser man Det gamle testamentet vil man se at det peker mot Jesus, og leser man Det nye testamentet, vil man se at det peker mot Haile Selassie, eller Davids ætt. Basert på arbeidet til store menn som Howell og Garvey visste de at da Haile Selassie ble kronet var det en ny start. De sier “rastafari” fordi Haile Selassie er Makonnen Ta Fari, det er der “tafari” kommer fra, og de bruker “Ras” ettersom “Ras” er skaperverkets hode, Ras Tafari. Han vokste opp som Ras Makonnen og ble kronet som Haile Selassie I den første⁶⁵ – “treenighetens kraft”. Når disse to kobles sammen var dette i følge Muni utviklingen til, eller starten på rastafaribevegelsen som fødtes på Jamaica.

⁶⁵ Innen *I-talk* er det vanlig å omtale Haile Selassie I som Haile Selassie I (uttales som engelsk “I”) den første.

Jeg takket ham for informasjonen og spurte ham om han deler K'nIfes syn på hva treenigheten består i. Han spurte meg så hva K'nIfes syn er, og jeg svarte at dette synet anser far, mor og barn for å være treenigheten i stedet for faderen, sønnen og den hellige ånd. Muni svarte at K'nIfe er en veldig god venn av ham, men presiserte at det jeg snakker om ikke er et synspunkt eksklusivt for K'nIfe, det er noe som alle bevisste mennesker vet. Han forteller at det engelske systemet viser kvinner i et dårlig lys. Han mente at kvinner blir diskriminerte i “Kinky James” og treenigheten som kommer frem der (faderen, sønnen og den hellige ånd er alle mannlige). Skapelsen ligger i mann, kvinne og barn. Han påpekte så at mange byer i “Kinky James” sin tid, inkludert San Fransisco, var homoseksuelle. Han nevnte så de engelske cricketbanene hvor kvinner ble nektet adgang. Kvinnene fikk en mer aktiv rolle i andre verdenskrig, menn var ute og kjempet, mens kvinnene arbeidet. Han sa videre at UWIs campus er et godt eksempel på dette. For 25–30 år siden var dette stedet mannsdominert. I dag har UWI 20.000 studenter, hvorav 17.000 er kvinner, og 3.000 er menn. Han spurte seg selv hva som skjer her, og kom til at det er de høyere makter som leker med forholdet mellom mann og kvinne. Noen ganger kontrollerer menn kvinner, andre ganger kontrollerer kvinner menn. I det sistnevnte tilfellet ønsker mannen å tilfredsstille kvinnen og jobber følgelig for å støtte henne og familien for øvrig.

Her kan man også se at temaer som kjønn og seksualitet kommer inn. Det foreligger en kritikk av den kristne treenigheten, hvor i alle aspektene av den forstås som mannlige. Denne tendensen til å legge all vekt på det mannlige fremfor det kvinnelige forstås som noe homoseksuelt og kvinnediskriminerende.

Jeg spurte ham om det finnes versjoner av Bibelen som inneholder mer sannhet enn andre, hvorpå Muni svarte at han ikke ønsker å høres autoritativ ut, men vil påpeke at verden har kommet til enighet om at menneskeheten oppsto i Afrika, og derfor har også sivilisasjonen oppstått der. Muni sa at det fantes et stort universitet de kalte Timbuktu, og at det finnes historier om muslimer og grekere som forlot sine belastede hjemland for å dra til Etiopia i den hensikt å studere og finne informasjon. Etter de hadde lært denne informasjonen ville de dra tilbake til sine hjemland og bli gode regenter med grunnlag i informasjonen de hadde samlet. Sivilisasjonens vugge ligger i Etiopia, og Muni hevder at han ikke sier dette fordi han er svart (i følge ham sier mange hvite at [sivilisasjonens vugge] er i Hellas, bare fordi de er hvite). Muni vet, uten fordommer sier han, at Etiopia huset informasjonen, så muslimer, grekere og andre folkeslag ville dra på plyndringstokt dit. England er i besittelse av mange obelisker og

spirituelle symboler tatt fra Etiopia – det er bare tyve år siden de returnerte Teodors krone til Etiopia. De reiste altså til Etiopia, drepte kongen, tok kronen hans og plasserte den i museet sitt. Muni snakket videre om hvordan de som invaderte Etiopia brente mange bøker og ødela store mengder informasjon. De beholdt bøkene som viste dem i et godt lys, og ødela bøkene som viste dem i et dårlig lys, de bøkene som viser dem som de er: “Djevlr”.

Muni sa at Bibelen som vi kjenner den ble formet i 1948, det samme året som staten Israel ble opprettet, under en såkalt fredskonferanse. Alle statslederene kom sammen og formet Bibelen slik at den kunne representere gresk sivilisasjon. Han sa også at navnet “Jesus” ligger veldig nært “Zeus” – med andre ord har de endret informasjonen med vilje, gjennom å vanne den ut og endre navn.

Jeg tok opp forestillingen om at 25. desember er Jesus fødselsdag og Muni svarte at det er galskap. Før de sa 25. desember fant “Kristus” sted når som helst mellom september til februar. Muni sa at 25. desember er en seriøs tid som kalles vintersolverv. Vintersolverv finner sted når jorden er i en bestemt posisjon i forhold til solen og andre himmellegemer. I følge Muni visste “de” [kristne] at den 25. var en spesiell tid, hele verden visste det. Muni mente at disse kristne kom til den slutningen at “if you can't beat them, you join them”. I stedet for å si at praksisen er paganistisk overførte de den på kristendommen. Muni la til at dette er galskap ettersom 25. desember markerer vinterens start veldig mange steder. Reiser og lignende var ikke lett på denne tiden, så vi vet at “Jesus-greia” bare er noe noen har funnet på i den hensikt å “kondisjonere” mennesker til en viss livsstil, holde dem subjektive og føyelige, eller for å få dem til å tilbe sine erobrere. Jeg spurte om dette kan minne om konsilet i Nikea hvor de valgte ut skriftene som støttet en institusjon som kirken og forkastet de som ikke gjorde det. Muni var enig.

Makt og språk

Muni poengterte at det alltid finnes mennesker som samler seg på siden og dikterer hvordan verden skal drives. Han sa at det i vår tid finnes mennesker som vil ha en ny verdensorden – én president for hele verden. Han snakket om Illuminati. Muni hevdet at USA har dette hegemoniet over oss. Sivilisasjoner reiser seg og faller, men det er nå USA som er lederen og følgelig prøver å diktere verdens affærer. Muni og hans *breddin* sier nei til dette og mener at hver nasjon har rett til selvstyre. Muni kan ikke tilpasse seg den amerikanske livsstilen uten videre, ettersom USA har trekk som ikke kan overføres til Jamaica. USA ønsker i følge Muni

land som kan fungere som “satelitter” – det vil si at disse landene jobber for å sikre at USA holder på makten.

Han understreket at 90 % av Jamaicas befolkning er svarte, men de oppfordres ikke til å lære seg et afrikansk språk. Utdanningsinstitusjonene vil lære deg engelsk, spansk, tysk og latin, men ingen afrikanske språk. Muni snakket videre om hvordan slaverne i kolonitiden ble nektet å spille på trommer, ettersom de kunne kommunisere med dem på samme vis som indianere kommuniserer med røyksignaler. Hvis det ble oppdaget at noen spilte trommer ville kolonistene kutte av hendene deres. Det hele handler i følge Muni om at visse mennesker ønsker å styre verden.

Han fortalte meg så om teorien hans, at sivilisasjon kommer og går. For lenge siden var det grekerne, nå er det det amerikanske imperiet, og Muni tror det neste muligens kan bli Kina, når som helst. Enhver nasjon som kan få de fleste andre nasjonene til å etterligne dens livsstil vil bli den ledende nasjonen. Muni mente at dette er helt logisk. Han la til at han også er sikker på at alle språk en snakker bærer med seg kulturen til gruppen som har det som morsmål. Derfor er det en god del engelsk livsstil som ligger i det engelske språket. Når det engelske språket er det ledende språket i verden, vil det plassere England og Amerika i en posisjon hvor de kan styre verden. England og Amerika vil ikke at dette skal endre seg, men Muni satte spørsmålstegn ved hvem det var som sa at engelsk språk må være verdens førstespråk? Hvorfor kan ikke dette endre seg? Han presiserte at språk er makt.

Muni fortalte meg at stedet som de kaller campus en gang var en av de største slaveplantasjene. Campus bærer fortsatt spor etter denne tiden, og lever videre i en lignende ånd, ettersom det foregår mye indoktrinering her. Derfor elsker Muni Taylor Hall. Fordi det er det store unntaket på campus. De som møtes der går ikke etter den vanlige oppskriften, og i følge Muni er de fleste ungdommene som kommer til Taylor Hall ghettoungdom.

En interessant tendens man ser gjennom disse uttalelsene er at Itral Imple konstant sammenligner og setter sin *livity* i kontrast med andre rastafarigruppers *livity* og religioner for øvrig. Rastafari skiller seg fra de monoteistiske religionene i den forstand at den forstås som en *livity*, mens Itral Imple også defineres i kontrast til de andre rastafarigruppene som omfavner Bibelen og praktiserer en annen diett og generell livsstil.

Etter Crossroads-konferansen hadde funnet sted hadde jeg enda en *reasoning* med Muni. Han fortalte meg at han under en av paneldiskusjonene hadde møtt en japansk rastafari som snakket om religion, åndelighet og *livity*. Når denne japanske rastafarien tenkte på rastafari, tenkte han ikke på religion, men på *livity*, livsveien, hvordan man lever, spiser, kler seg og snakker, og på ens kultur. Muni sa at japanske rastafarier ikke bruker Bibelen som referanse. Konsekvensen av dette er at de japanske rastafariene ikke har fått med seg alle bibelhistoriene som følger med den religiøse delen av rastafari. Dette fører til at de ikke kan relatere seg til det, det ligger ikke i deres kultur. I følge Muni ser japanerne bare *livity*. Muni sa at rastafarier genuint sett ikke er religiøse og holdt fast på at åndelighet (*spirituality*) skiller seg fra religion. I denne forbindelse sa Muni at det også finnes en tale av Haile Selassie I kalt “Differenting religion from spirituality” hvor Haile Selassie I angivelig sier at “[r]eligion is a man-made thing, but spirituality is not man-made, it's a full way of life.” Muni sa at han ikke kunne gjengi hele talen der og da, men anbefalte meg å se på den.⁶⁶

2.4. Clarkie

Som tidligere nevnt hadde Clarkie i utgangspunktet tilhørt en baptistisk menighet i Papine (en bydel som ligger ved siden av Mona og universitetsområdet til UWI). Han hadde en periode i livet sitt hvor han sluttet å gå i kirken, ettersom han så på religion som en seriøs sak og ikke ville fremstå som en hykler som fester og røyker cannabis én dag for så å gå i kirken på søndag. Etter å ha levd hva han beskrev som et verdslig liv i noen år, fikk han en visjon av Zion og Edens hage da han røykte en joint i fjellsiden. Dette førte til at han ville leve et åndelig liv og han returnerte til kirken. Han merket at sannheten ikke befant seg i kirken og at den følgelig ikke kunne tilfredsstille hans spirituelle behov. Slik ble han rastafari i stedet. Da jeg spurte ham om hva rastafari betyr for ham svarte han at rastafari betyr kjærlighet.

Clarkie beskrev visjonen sin slik:

I was like in the hills y'know, seating up in the hills and y'know, well having a joint and thing y'know, smoke and yeah, y'know, you see that there was like a great flash of light over the hills y'know, like it was like a crystal, and it was like [...] to hold that crystal, it was like a crystal ball with life y'know, in the beginning they had that great garden and you see a lot of like animals and thing and y'know everything is just joyful it was like bright and beautiful you see it's seh it's like it was definitely, that's where, y'know, the glorious land is, y'know.

⁶⁶ Jeg har ikke lyktes i å finne denne talen eller dette sitatet, ei heller andre taler av Haile Selassie I som omhandler lignende tema.

Han så altså dette, men kom også på at det finnes destruksjon og gale levesett. For å komme seg til Zion fant Clarkie ut at han måtte leve rettskaffent og rent. Han måtte rense seg selv, før han etterpå mestret og beseiret alt. Clarkie påpekte at man ikke kan ta liv, men man må elske alt i naturen, som han gjerne omtalte som “Mother Nature”. I følge Clarkie er det slik at hvis man elsker Mother Nature åpner hun seg opp for deg. Dette forholdet er gjensidig, så når man ikke tar vare på Mother Nature, kan hun heller ikke elske deg. Clarkie sa videre at hvis jeg gjør gode handlinger, vil det gå meg vel, mens hvis jeg på den andre siden gjør noe ondt, så vil onde ting skje meg. Man høster altså hva man sår. Dette er i følge Clarkie de sentrale konseptene innen rastafari. Man bør være ren, bevisst og sannferdig i en selv og det er da ens vilje seirer, det gode vinner over det onde.

Dette kan kanskje også forstås i samme lys som den tidligere nevnte ideen om renhet: Én ting er at Clarkie nevner at man må være i harmoni med Mother Nature, mens en annen ting er at det å leve et rent liv og å rense seg selv fremheves som et ideal.

Bibelen og kirken

Clarkie sa at han ikke tror på Bibelen, ettersom det er “en mann som har skrevet den”. Han holdt likevel fast på at Bibelen er én versjon, og for Clarkie betyr versjon “something of the real thing”. Han fortalte meg så om hva som hadde hendt i kirken da han kom tilbake dit etter å ha hatt visjonen sin. Da han kom inn i kirken så han at mennesker begynte å reise seg fra benkene og håndhilse på hverandre, og Clarkie mente at det var han som brakte denne stemningen og samholdet inn i kirken. Før Clarkie kom hadde det vært mye splid og ondsinnethet i kirken. Da han kom tilbake til kirken neste søndag, reiste menigheten seg og klappet. Menigheten var sjokkert over å se Clarkie komme tilbake til kirken, ettersom ingen hadde invitert ham dit. Alle renses i følge Clarkie sin ånd og sa at de ikke ville ha mer synd og at gleden måtte fortsette. Clarkie fortsatte å gå i kirken, men andre ting begynte etterhvert å åpenbare seg for ham. Kraften lå ikke i kirken, og han kjente at kirken hindret meditasjonen hans. Clarkie poengterte at man må frigjøre sinnet sitt for å kunne “krysse rommet”. Det er derfor Iya Ingi-gruppen “brenner” Bibelen og frigjør helheten og *Iration*.

Han fortalte at han, etter han hadde forlatt kirken, begynte å la håret sitt vokse, samtidig som han gradvis sluttet å spise animalske produkter. Da han hadde sluttet å innta animalske produkter merket han at han hadde blitt en god og fri mann som elsker Mother Nature. Han

var ikke lenger redd for de tingene han hadde vært redd for før. Han tilføyde at *obeah*⁶⁷ ikke kan røre ham.

I lys av Tweeds teorier kan dette forstås som en endring i Clarkies tilstand som fant sted som følge av hans åndelige oppvåkning og endringen av hans livsstil som var mer i harmoni med Mother Nature enn hans tidligere levesett. Noe som også er verdt å legge vekt på er urtemedisinens rolle. Cannabis kan ut fra Clarkies redegjørelse forstås som en katalysator for visjonen. Hans endring i tilstand kan forstås som en transformerende kryssing hvor han ble renset og følte seg som en god og fri mann uten frykt (Tweed 2006: 151–156).

Bird Imple

Clarkie fortalte meg at Iya Ingi-gruppens *trod* også ble kalt for *bird Imple*. Betydningen av dette er at man spiser det samme som fuglene: levende ukokt mat. På lørdager koker han opp noen urter, gjerne som te, og denne medisinen gjør at ingen er så sterk og mektig som ham. Mens andre må gå til legen og få en resept på piller annenhver måned, ser ikke legen Clarkie i det hele tatt. Clarkie hevdet at han ikke hadde vært hos legen siden år 2000, altså før han ble rastafari. Han nevnte videre at han og K'nIfé hadde tatt en synstest uka før, og det viste seg at synet hans var perfekt. Øyelegen var sjokkert. Clarkie sa så at den gode helsen hans hadde med maten han inntar å gjøre. Spiser man livsmat, får man livsenergi.

Her kan man også forstå Clarkies “hevdelser”, for igjen å benytte et artikulasjonsteoretisk perspektiv, som om de omfatter renhet og urenheter, her omtalt som levende ernæring versus død ernæring. Den levende ernæringens effekt på helsen fremheves klart i disse uttalelsene. Hva angår Clarkies praksiser for øvrig, observerte jeg at han i likhet med K'nIfé spiste maten sin rå, mens han i motsetning til K'nIfé tok på penger. Clarkie var også av den oppfatning at reggae er veldig viktig for å spre rastafaris budskap. Han sa at musikken har mye å si for hans folk.

⁶⁷ Ondartet magi, velkjent på Jamaica(jf. Cassidy & Le Page [1980] 2002: 326).

2.5. Iyaingi (artisten)

Jeg ble først introdusert for reggaeartisten Iyaingi (heretter Ingi, ettersom det var det hans venner oftest kalte ham) på rastafarmakologen og musikkprodusenten Beez sitt kontor 1. juli 2008. Der fikk jeg gjort et kort intervju med Ingi. Vi tok opp tråden og fortsatte intervjuet hjemme hos ham i Mona Commons to dager senere.

Skillet mellom “religiøs rastafari” og *livity*

Ingi holdt fast på at rastafari ikke egentlig er en religion for ham personlig. Han presiserte at rastafari er en religion for mange mennesker, både utenfor og innenfor rastafarisamfunnet. Ingi sa, i likhet med K'nIfe, at han ikke kan snakke for noen andre enn seg selv, så for ham er rastafari en livsvei, en *livity*. Jeg spurte ham så hvor han trekker grensen mellom religion og *livity*, og han svarte at religiøse rastafarier tilskriver hva som anses for å være religiøse praksiser til utøvelsen av rastafari. Ingi nevnte lesing av Bibelen og observasjon av sabbaten som religiøse praksiser. Han anså disse aktivitetene for å være religiøst orienterte eller affilierte. Ingi sa at for ham er livsveien *livity*: kulturen, praksisen, rett og slett virkeligheten. Det ligger i måten han gjør ting på, hvordan han spiser, presenterer seg selv og tenker. Det er der Ingi trekker linjen.

Ved en senere anledning spurte jeg Ingi hva *livity* betyr for ham. Han fortalte meg at når han snakker om *Ital livity* dreier det seg om maten han spiser og det å leve. Jeg kommenterte at jeg hadde sett stor variasjon i de praksiser som inngår i forskjellige personers *livity* og Ingi poengterte at hvert individ har sin egen måte å uttrykke sin *Ital trod*. Han forklarte videre at det ikke finnes en gitt form eller standard som mennesker må følge. Mennesker er de som skaper og også bryter regler. Ingi sa at han gjør sitt beste for å følge lærdommen til Haile Selassie I. Haile Selassies “trod” blir i denne forstand en rettesnor for Ingis liv. Han presiserte igjen at hva angikk dietten hans hadde den ingenting med religion å gjøre, ettersom han ikke ser på seg selv som en religiøs person. Årsaken til at han ikke spiser kjøtt er helsebasert. Ingi sa at han avstår fra alle animalske produkter. Jeg spurte ham om dette betyr at han er veganer, og svaret hans var at noen ville kalt ham det. Men selv veganere gjør bruk av ting han selv ikke benytter, så han vil ikke klassifisere seg selv som veganer, men heller klassifisere seg som en “Ithiopier” (*Ithiopian*).⁶⁸ Ingi tok på penger og spiste kokt, vegansk mat, men poengterte at de personene som ikke tok på penger og spiste maten sin rå hadde nådd et høyt nivå av disiplin.

⁶⁸ I tråd med *I-talk*ens tradisjoner kalte Ingi Afrika for “Ifrica” og Etiopia for “Ithiopia”.

“Ithiopia” og Afrika

Jeg spurte ham videre om han hadde vært rastafari hele livet, og dette bekreftet han. Faren hans tilhører Twelve Tribes of Israel, og det var denne rastafariretningen Ingi vokste opp i. Han påpekte at rastafari ikke er noe du blir, for eksempel når man blir kristen eller lignende. Rastafari er i følge Ingi en helt annen ting, det er noe som ligger i en, helt fra *Iration*. Det handler bare om å innse at det er der, og alltid har vært der, rastafari er ikke bare en vei man går, men en selvbevissthet i en selv. Ingi ser på rastafari som en *trod* som er i harmoni med naturlovene som styrer livet. Han sa at han hadde “vokst fra” Twelve Tribes of Israel etter hvert som han vokste opp og ble bedre kjent med seg selv. Han ville ikke snakke negativt om Twelve Tribes of Israel, ettersom de i hans øyne har mange gode kvaliteter, men han føler personlig at hans *trod* ikke er organisert, men mer liberal. Rastafari er for ham også Ithiopisk, og Ithiopia er herskeren hans, større enn religion eller noen annen organisasjon, der er noe han kan identifere seg med. Når Ingi snakker om Ithiopia, mener han den landmassen andre kaller for Afrika. Han understreket at Marcus Garvey og mange andre brukte navnene Afrika og Ithiopia om hverandre, for å vise betydningen av og likheten i de to navnene.

Ingi sa også at faren hans bor i Ithiopia nå, og jeg spurte følgelig Ingi om han selv hadde vært der. Svaret hans var at han ikke hadde vært i Ithiopia fysisk, men på et “Ilapatisk” (telepatisk) plan har han vært der, ettersom sangene hans er i Ithiopia nå. For Ingi betyr dette at stemmen hans flere ganger har gitt gjenklang i Ithiopia. Han kan bare ringe faren sin, som er der og representerer ham. Faren hans kan fortelle ham hva som skjer der og musikken hans er også der. Med andre ord mener Ingi at han har vært i Ithiopia, ikke fysisk, men gjennom “word-sounds” og “Ilapati”.

Hvis man ser disse “hevdelsene” i lys av Tweeds teori kan man forstå Ingis “Ilapatiske” reise til Ithiopia som en transporterende kryssing (Tweed 2006: 151–156). Ingi var også av den oppfatning at reggae definitivt har vært viktig i spredningen av rastafari.

2.6. Andre personer

Beez

På spørsmålet om hva rastafari betyr for ham svarte Beez, en av Ingis beste kompiser,⁶⁹ at rastafari er en representasjon av hans historie, hans gamle “rase” og forfedre. Han presiserte så at rastafari ikke har noen religiøs betydning for ham. Beez sa at han ikke er en religiøs person og han har heller ingen tro på at en skapning, et individ eller en makt kan være den høyeste (*supreme*), eller gud. Han vet ikke hvem gud er, eller hva gud er for noe, og han kan ikke gå god for at noen har en idé som de presenterer som en sannhet. For Beez betyr dette at at hvem som helst sin idé kan være sannheten. Beez ser på rastafari som en representasjon av hans *Incient*⁷⁰ folk og levemåten tiltaler han. Han kan forholde seg til mange av rastafaris aspekter, gjennom mat, fred, kjærlighet og harmoni, men han nevnte også at han ikke har røkt *ganja* eller utført andre rastafarisakramenter, ettersom han ikke ser på seg selv som en person som er bundet til riter og ritualer.

Da jeg spurte ham om hvem han tenker er en autentisk rasta, svarte han at en rasta bør være en som er sannferdig – en som er sann mot seg selv og ikke prøver å være noen andre. En rasta bør leve og elske, respektere og vise tro på livet. Rastaen bør prøve å få alle til å komme i kontakt med hverandre og føle seg komfortable slik at de kan ta del i hva de er en del av. Han presiserte at han ikke kan segregere seg fra andre på grunn av religiøse årsaker. Hvis han elsker noen som allerede elsker ham, oppnår han ingenting. Han må elske noen som ikke elsker ham. Prøver han å gjøre glade folk glade samtidig som triste mennesker forblir triste, har han heller ikke oppnådd noe. Beez holdt fast på at hans mening i livet er å prøve å hjelpe de mindre heldige. Med “mindre heldige” mente han ikke bare de som er fattige hva angår materielle ting, men også de som ikke er følelsesmessig tilfredse og/eller ikke har åndelig glede.

Han sa videre at han ikke klarer å se logikken bak krig, det å fange og drepe noen for det godes skyld. Dette er en av de tingene som driver ham vekk fra religion. For Beez handler det ikke om kristendom, rastafari, muslimer, hinduer eller lignende. Han mener at livet handler om mennesker som eksisterer og følger naturens lover. I likhet med Clarkie sa han at hvis man elsker jorden, plantene og dyrene vil de elske en tilbake. Dagens situasjon med global

⁶⁹ Eller som Ingi sa det, hans “brother from another mother”.

⁷⁰ *I-talk for ancient.*

oppvarming viser at det ikke går rett vei i denne tiden. Beez mente at det å bruke solen, månen og naturens andre elementer muligens kan løse denne krisen. Hvis vi behandler naturen bra, behandler den oss bra tilbake. Man høster som man sår.

Ut fra disse uttalelsene kan man se at Beez sitt negative inntrykk av religion stemmer bra overens med K'nIfé, Muni og Clarkies oppfatninger av religion. Ideen om årsak- og virkningsforhold er også sentral i Beez sine redegjørelser. En annen sak som kommer klart frem er avtandstagelsen fra å ta liv.

Da jeg stilte ham spørsmål om hva han mente om påstandene om at rastafari er en synkretistisk bevegelse, svarte han at han har studert verdens religioner, og at han ser mange likheter mellom [religiøs] rastafari og kristendom. De bruker begge Bibelen og har derfor samme hellige bok. I tillegg har man rastafaribevegelsens “kobling” med den etiopisk-ortodokse kirken. Han påpekte også at mange snakker om Haile Selassie I som om han var en “svart Jesus” eller en “second coming of Christ”, men kommenterte så at dette er en merkelig terminologi å bruke med mindre man er kristen i utgangspunktet. Kristne er de som følger Kristus. Han nevnte også at det finnes de som snakker om “Rastafari-Christmas”, altså Rastafari-Jul, og kommenterte selv at julen er en paganistisk skikk. Mange rastafarier kritiserer såkalte “pagans”, men Beez synes ikke man skal kunne være mot noe når man selv står midt oppi det.

Han fortalte meg også om mangfoldet innen rastafaribevegelsen. Hvis jeg intervjuer 100 rastafarier vil jeg i hvert fall finne 10–15 forskjellige synspunkter. Her ser man igjen forventningen om et mangfold av synspunkter og stemmer innen rastafaribevegelsen, hva artikulasjonsteoriene kaller for en kulturell polyfoni.

Beez mente også at reggaemusikken har hjulpet med å spre rastafari over hele verden. Han uttrykte glede over at det finnes rastafarier over hele verden, også i Japan, og han mente at det at disse menneskene vil være del av noe positivt er svært bra.

Iako

Da jeg spurte Iako, en student i 20-årene som bodde ved Taylor Hall, om hvem som er en ekte autentisk rasta, svarte han at det er Haile Selassie I den første. Han sa så at man må være seg selv, og ikke noen andre. Guddommeligheten ligger i alle mennesker, så i følge Iako er vi alle

guddommelige. De mennesker jeg kaller rastafarier er de som har akseptert Haile Selassie Is guddommelighet og også deres egen. Han sa at den eneste måten jeg kan se Haile Selassie I på er ved først å se meg selv som guddommelig eller *Ivine*⁷¹. Rastafari er ikke en overlegen sak, slik som det noen kaller “Gud”. Rastafari er *livity*, det man må gjøre er å leve rent og være bevisst. I disse uttalelsene kan man se at det tidligere nevnte renhetsidealet dukker opp igjen.

Iako ser heller ikke på rastafari som en religion, men han sa at det er noen rastafarier som har hatt en kristen oppdragelse, eller på ett eller annet vis har blitt påvirket av kristendom. Disse menneskene er rastafarier på samme hvis som andre mennesker som har blitt påvirket av religion og bruker Bibelen. Disse menneskene ser også på Haile Selassie som den gudommelige *Irator*⁷². Han sa at noen vil si at de Bibel-brukende rastafarienes praksis har blitt synkretisert med kristendom og derfor har fellestrekk med kristendom. For sin egen del sa han at han verken bruker Bibelen eller har noe med religion å gjøre.

På mitt spørsmål om forhold mellom rastafari og reggaemusikk svarte Iako at hele verden kjenner til Bob Marley og følgelig vet om rastafari gjennom musikken. Han holder fast på at “word-sound is power”. Musikken er en uttrykksform man bruker til å kanalisere visse tanker. Han og hans medmennesker er etterkommere av hva han kaller den afrikanske “rase” og har følgelig en tendens til å tiltrekkes av musikk med tung bass og tromming. Det er derfor mange rastafarier tar del i produksjonen av reggaemusikk. Iako beskriver det som en “overlevelses-sak”. Musikken er folkets hjerteslag, det er en bevissthet og en uttrykkelse for ens eksistens. Han påpekte så at nyabinghiritualets rytme ligner på hjerterytmen. Jeg spurte så om han tror at reggaemusikken har hatt en funksjon i spredningen av rastafari til resten av verden. Iako mente at den har hatt det, ettersom det er den eneste musikken hvor man hører mennesker synge om den guddommelige *Irator*, eller Gud, Lord og Jah. Når man snakker om folkets hjerteslag, snakker man i følge Iako om essensen av deres væren, hvordan de lever og kulturen deres.

⁷¹ *I-talk for divine.*

⁷² *I-talk for creator.*

Han sa også at folket hans er veldig åndelig, enten det kommer til uttrykk gjennom *kuminda*⁷³, *obeah*, afrikansk åndelighet, rastafari eller kristen religion. Folket hans er uansett naturlig åndelig mente han, og man vil derfor høre aspekter av denne orienteringen i musikken deres.

Jeg spurte ham også om han kunne fortelle meg om rastafaris historie, hvorpå han spurte meg hva jeg mente med det. Jeg sa så at jeg gjerne ville vite hvordan det hele startet. Iako svarte at rastafari kommer fra skapelsen, han vet ikke noe om starten på det. Rastafari har verken begynnelse eller slutt, akkurat som solen i himmelen. Man bare vet at det er der, og at det er ekte. I følge Iako er dette rastafaris virkelighet.

Daneel

Daneel, en annen student i 20-årene som bodde ved Taylor Hall, understreket at menneskene rundt ham (ved Taylor Hall) har en god forståelse av planter. De forstår hvilke planter de ikke skal spise, når de skal spise gitte planter, hvilken årstid som er best for å spise dem og hva man skal spise plantene sammen med. Han poengterte at de ikke engang trenger å koke maten sin. Dette beskriver Daneel som en veldig god forståelse av kjemi og biologi. Når man i tillegg har forståelse for livet, kjemikalier, romtemperatur og katalysatorer er det også noen av årsakene til at mennesker spiser maten sin rå. Han sa så at når han spiser et tungt måltid vil han, på samme vis som (han gikk ut fra at) jeg drikker vin for å øke syrenivået i magen, spise frukt etterpå. Frukt vil i følge Daneel være enda mer effektivt enn vin, ettersom livsenzymene i frukten vil kunne bryte ned hva som helst. Senere forklarte han mer om frukt og grønnsaker: frukt virker rensende, mens grønnsaker virker oppbyggende.

Han kommenterte også de akademiske hemningene som ligger i hva jeg studerer. Jeg studerer i følge ham en gruppe mennesker som har komprimert all kunnskapen som er tilgjengelig for så å si ut det positive fra det. Etterpå vil de gjøre det tilgjengelig for alle som skulle komme over det. Han sa at det ikke er noen grunn til å holde tilbake all denne sannheten. All denne informasjonen er gratis, og han kom så med en parallell til internett. Folk kaster ut informasjon eller produkter og venter på at noen skal sende dem penger. Daneel mente at mange reggaeartister er mennesker som har kommet nærmere denne vibrasjonen. Det dreier seg om en åndelig utvikling i hele menneskeheten. Det er derfor mennesker fokuserer på Bob Marley, det har med åndelighet å gjøre. Man ser Bob Marley gå på scenen hvor han så slipper

⁷³ En religiøs danseseremoni som holdes ved fødsler, trolovelser, minnesmarkeringer (*memorials*) og lignende. En sentral forestilling i denne praksisen er at danserne blir besatt av deres forfedres ånder (Cassidy & Le Page [1980] 2002: 267).

seg løs. Daneel sammenlignet dette med kirkegjengere som slipper seg løs på det psykologiske planet. De slipper løs så mye energi at man kan lure på om de har blitt gale, men de har egentlig fått tilgang til en ny energi. Daneel mente at mennesker stoler på andre mennesker for energi. Det er derfor man går til sine venner og spør hvordan for eksempel klærne man har på seg ser ut. Får man en positiv respons, får man en positiv vibrasjon eller energi ut av det. På det absolutte nivået trenger ikke mennesker å snakke. Mennesker trenger heller ikke å snakke for å leve og overleve. Daneel mener at snakking bare er en formalitet. I likhet med K'nIfe mente Daneel at alle mennesker er grunnleggende gode.⁷⁴

Daneel kom senere inn på temaet med mat igjen. Han skjønner ikke poenget med vitaminer og sportsdrikker når henholdsvis frukt, grønnsaker og kokosvann kan utføre de samme funksjonene. Frukt vasker systemet akkurat som vaktmesteren vasker bygningen. Kokosvann inneholder på sin side alle elektrolyttene og mineralsaltene man trenger. Når man er en seriøs rastafari sier man i følge Daneel nei til ris, mel og sukker. Hvete ser ut som korn når den blir høstet, mens den etter den har blitt prosessert i fabrikkene ser ut som aske. Det gjenværende produktet er død, andregrads hvete. Denaturalisering av mat er rett og slett ikke bra, sa Daneel, det gjør maten ubrukelig.

Her kommer de binære opposisjonene rent–urent, naturlig–unaturlig og levende–dødt opp igjen. Daneel mente at det å spise naturlig fører til kjærlighet og enhet i en selv, noe som vil reflekteres i menneskene man møter og omgås. Dette er hemmeligheten som tas vekk fra mange vanlige mennesker. Han mente også at rastafari er nærmest å leve den reneste formen for menneskeliv, ettersom den legger vekt på det å forstå naturen. Man har all teknologien man trenger og frihet i tillegg. Det er den beste måten å leve på.

Samor

Jeg ble introdusert for Samor gjennom Clarkie, vi møttes på ildstedet ved Taylor Hall den 26. august 2008. På spørsmålet om hva rastafari er for ham svarte Samor at det er sannheten. Jeg spurte ham så om hva han mener er rett praksis for en rastafari, ettersom jeg selv hadde observert at mangfoldet virker å være stort. Han svarte at det finnes mangfold i livet, eller forskjellige uttrykksformer. Det er likevel en helhet i det, understreket han, ettersom alt har den samme roten.

⁷⁴ Senere i intervjuet spurte jeg Daneel om hva han tenkte da han først så meg, og han svarte kort og kontant “spion”. Han mente fortsatt at jeg var spion, men understreket at det ikke er noe galt i det, ettersom det er en diplomatisk vei.

Da jeg spurte han om han hadde noen tanker om relasjonen mellom rastafari og reggaemusikk, svarte han at rastafari er reggaemusikk. Man kan også si at reggaemusikk er en essens i seg selv. Den er et instrument, en stemme som uttrykker sannheten på jorda (eller i hvert fall bør gjøre det), sa han. Reggaemusikk handler om sannheten og menneskerettigheter. Man har den aktive reggaemusikken som kritiserer systemet, og de andre formene som handler om prinsesser og keiserinner (les: kvinner). Så lenge musikken handler om det gode, det rette og sannheten, er det reggae. I følge Samor handler rastafari om det samme, så derfor er reggaemusikk og rastafari det samme. Hvis musikken går vekk fra disse holdepunktene er den ikke reggae lenger. Samor sa at det er derfor man har dancehall, som er forskjellig fra reggae. Jeg spurte ham hva som er forskjellen, hvorpå han svarte at dancehall har usannheter og illusjoner blandet inn i seg. Jeg stilte ham så et spørsmål om hvorvidt “slackness” er inkludert i disse usannhetene og illusjonene og han bekreftet det. Reggae handler i følge Samor om sannhet, rett og helhet (*fullness*).

Jeg gikk videre til å spørre han om han anser seg selv for å være en Iya Ingi-rasta. Han svarte at Iya Ingi eller nyabinghi er den første, selv om hva som kom først ikke har noe å si, er det et naturlig faktum. Han bekreftet at han ser på seg selv som en slik nyabinghi – en Imple. Han la også til at han befinner seg innen samme inspirasjon som Twelve Tribes of Israel og Bobo Ashanti.

På spørsmålet om hva han tenker om Bibelen, svarte han at Bibelen har sin betydning, men at det naturligvis er åpenbart at Bibelen har blitt tuklet med. Samor anser dette for å være en kriminell handling ettersom den bedrar mennesker med illusjoner. Hvis det er meningen at man skal få en helhet fra noe, og noen fjerner deler av det, er det en kriminell handling. Hvem var det som ga dem rett til å gjøre noe slikt? Samor ser ikke noe grunnlag for denne ugjerningen.

Jeg spurte Samor hva treenigheten består av og han svarte at den består av mor, far og barn. Samor mente at dette er naturlig og en del av helheten. Far, mor og barn er den hellige treenigheten. Samor sa også at det finnes tre andre variasjoner av treenigheten. Jeg spurte ham hva som skiller disse og han svarte at den hellige treenigheten er guddommeligheten, den høyeste selv (Haile Selassie I). Noe klarere svar gav han ikke.

Til slutt spurte jeg om han kunne fortelle meg mer om sin *livity*. Han svarte at han skulle fortelle meg om det på et realistisk nivå, fordi rasta er virkeligheten som er sannheten. Han sa at hans *livity* er en naturlig *livity* som viser ham at de mest viktige aspektene handler om sannhet og rett. Han sa til slutt at han vil sende en beskjed til den norske regjeringen – og kom så med en appell: Han ønsker at alle verdensledere skal møtes slik at man kan komme til enighet om hvordan man skal løse konfliktene i verden.

2.7. Sammenligninger og sammenfatninger

I denne teksten har det kommet frem at mange av personene jeg har intervjuet har en tendens til først å definere rastafari i kontrast til andre *livities* og religioner, før Itral Imple defineres i forhold til andre rastafarigrupper. Mange av personene erkjenner også at det finnes andre *livities* som ligner på deres egen. For øvrig kommer det også frem at de forskjellige personene vektlegger ulike aspekter av sine respektive *livities*.

I undersøkelsen har flere tema blitt sentrale: at et mangfold eller en polyfoni av praksiser og forestillinger innen rastafari er generelt forventet og akseptert; spørsmålet om hva rastafari betyr for personene som har blitt spurt; hvorvidt rastafari er en religion; personenes forhold til og syn på Bibelen; deres kosthold; hvorvidt de tar på penger; forhold mellom rastafari og reggaemusikk; og seksualmoralistiske syn.

Både K'nIfé og Muni poengterte at *livity* er reflektert i alt man gjør i livet, og til sammen kan man påstå at alle disse temaene omhandler forskjellige aspekter av *livity*. I artikkelen “Dub history: Soundings on Rastafari Livity and Language” (1995: 128) beskriver antropologen John P. Homiak *livity* som et *blueprint* for en fullverdig livsvei, og jeg mener på bakgrunn av det som har kommet frem i min egen undersøkelse at denne beskrivelsen er god. K'nIfé sa også at religion og *livity* er motsetninger i den forstand at religion er statisk, mens *livity* er dynamisk.

For å illustrere polyfonien mellom de forskjellige personene jeg intervjuet kan tabellen på neste side være til hjelp. Jeg vil presisere at denne tabellen er forenklende og unyansert, men jeg håper den kan bidra til å gi en oversikt over personenes holdninger til de forskjellige temaene.

	K'nife	Muni	Clarkie	Ingi	Beez	Iako	Daneel	Samor
Mangfold, forventet/akseptert	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ingen kommentar, men mer opptatt av bærekraftighet enn forestillinger	Ja
Hva er rastafari?	Udefinerbar, <i>Ital, negus negast</i>	Gudehode, "det levende testamentet i vår tid"	Kjærlighet	En livsvei	Repre-senterer hans "rase" og historie	Haile Selassie I	Konsept, metodologi for å disiplinere sinnet	Sannheten
Er rastafari religion?	Nei, men fremhever forskjeller mellom Imple og bibelrasta	Nei, rastafari er spirituell	Uvisst, Itral Imple er over andre retninger	Nei	Ikke for ham	Ikke for ham	Uvisst, religion og <i>livity</i> er metodologi	Uvisst
Forhold til Bibelen	"Brenner" den	"Brenner" den (presiserer at den har blitt tuklet med)	"Brenner" den, Bibelen er en "versjon"	Bruker den ikke	Bruker den ikke	Bruker ikke Bibelen	Bibelen er som dokument en kilde til informasjon	"Brenner" den (Bibelen har blitt tuklet med)
Vegansk kosthold	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Uvisst
Spiser bare ukokt mat	Ja	Nesten	Ja	Nei	Nei	Ja	Uvisst, men poengterte at menneskene rundt ham ikke engang trenger å koke maten sin	Uvisst
Tar på penger	Nei	Ja, med ritualer	Ja	Ja	Uvisst	Nei	Uvisst	Uvisst
Forhold mellom rasta og reggae	Det er et direkte forhold	Rasta skapte ikke reggae, men påvirket den	Viktig for å spre rastafaris budskap	Reggae sprer rastafaris budskap	Sprer rastafaris budskap	Reggae er hans folks hjerteslag	Snakket varmt om reggaeartister som Bob Marley, mente de har nådd et høyt åndelig nivå	Rastafari er reggae-musikk
Seksual-moralistiske syn	Greit med seksuelt eksplisitt musikk, det reflekterer samfunnet og er bedre enn de seksuelle uhumskhetene romerne bedrev	Seksuelt eksplisitt og materialistisk musikk er ikke bra. Den kristne treenigheten er kvinne-diskriminerende og homoseksuelt orientert	Uvisst	Uvisst	Kritisk til seksuelt eksplisitt musikk	Seksuelt eksplisitt musikk reflekterer samfunnet	Uvisst	Seksuelt eksplisitt musikk har illusjoner blandet inn i seg

Det første som er slående er at personene som har deltatt i undersøkelsen viser aksept for mangfold, eller polyfoni, i praksis og forestillinger. Her ser man at deres “hevdelser”, i lys av artikulasjonsteori, harmonerer med hverandre. Det neste temaet som omhandler hva rastafari betyr for dem personlig, er på sin side preget av et stort mangfold, men ikke nødvendigvis uenighet. Det kan tenkes at mangfoldet i svar ligger i det faktum at uttrykket rastafari ikke bare refererer til en bevegelse, men også en historisk person, en *livity*, en tilstand, et konsept og annet. De ulike kontekstene spørsmålet ble tatt opp i har antagelig også påvirket svarene jeg fikk.

Synet på Bibelen er i stor grad sammenfallende i den forstand at den ikke brukes som kilde til informasjon av de fleste medlemmene. Hvor kritiske personene var til den varierte. K'nIfe og Clarkie understreket at de “brente” Bibelen, mens Muni og Samor på sin side sa at Bibelen hadde blitt tuklet med. De andre personene sa at de ikke gjorde bruk av den. De jeg spurte om hva Haile Selassies treenighet består av svarte alle “mor, far og barn”.⁷⁵ Prinsippet bak mor, far og barn som treenighet ble av K'nIfe forklart som eksemplifisert av Haile Selassie I, hans kone keiserinne Menen og deres barn.

Jeg observerte eller ble fortalt at alle personene jeg intervjuet praktiserte en vegansk diett (jeg kan ikke si noe om Samors diett siden vi ikke kom inn på temaet). Hvorvidt de bare spiste ukokt mat varierte. K'nIfe, Clarkie og Iako spiste bare ukokt mat, mens Muni sa at det tar lengre og lengre tid mellom hver gang han tilbereder mat over ild. Det er uvisst hvorvidt Daneel bare spiste ukokt mat, men både han og Ingi respekterte denne praksisen.

Et annet tema som ble møtt med varierte holdninger var det å ikke berøre penger. Ut fra intervjuene og observasjonene jeg gjorde kan jeg si at K'nIfe og Iako ikke berørte penger. Muni sa på sin side at han hadde nådd et nivå hvor han kan beskytte seg med mantraer og ritualer. K'nIfe og Muni hevdet begge at penger gir av seg korrupperende vibrasjoner (og jeg antar ut fra hans praksis at Iako også var av denne oppfatningen). De andre personene jeg intervjuet nevnte på sin side ikke noe om denne forestillingen.

Samtlige personer hevdet at det finnes forhold mellom rastafari og reggae. Hva beskrivelsene av disse forholdene gikk ut på varierte. Man kan også se at aksepten for seksuelt eksplisitte tekster innen reggae- og dancehallmusikken varierte. Noen mente at det reflekterer

⁷⁵ Andre treenigheter ble også nevnt, for eksempel “heat, air, and water”.

samfunnet, mens andre mente at det ikke er bra. Dette kan muligens ha noe med hvilke assosiasjoner ordet “slack” vakte hos den enkelte de gangene det kom opp. Hva angår homoseksualitet kom ikke alle personene kom inn på dette temaet. De personene som nevnte det anså det for å være en forferdelig ugjerning.⁷⁶

Både K'nife, Daneel og Beez la stor vekt på viktigheten av bærekraftig utvikling og det å ta vare på miljøet. Den samme holdningen til naturen kom også frem i intervjuet jeg gjorde med Clarkie, hvor han gjentatte ganger holdt fast på at man må elske og være god mot Mother Nature. For Daneel kom spørsmålet om hvilken *livity* eller religion man praktiserer i andre rekke for bærekraftigheten. Som nevnt tidligere kan Itral Imple oversettes til å bety *natural temple*, men som K'nife sa det er Itral mer enn naturlig på grunn av I-lyden. Renhetsidealet gikk også igjen blant disse personene: Det naturlige (gjelder både mat og livsstil) anses for å være rent, mens det unaturlige, eller denaturaliserte, anses for å være urent. Nært relatert til dette er K'nifes konseptuelle skille mellom *Iration* og *creation*. *Iration* er i dette synet den originale skapelsen mens *creation* er skapelsen etter at menneskene har ødelagt den. I tråd med fokuset på bærekraftig utvikling og det naturlige er K'nife og Daneels uttalelser om deres respekt for *ancient livities* og tradisjonelle (det vil si “ikke-vestlige”) samfunn.

Det eneste medlemmet av Itral Imple-gruppen ved Taylor Hall som avslørte at han hadde en fortid som kristen var Clarkie. I tillegg ga Clarkie meg også en detaljert beskrivelse av visjonen han fikk som til slutt førte til at han ble rastafari.

Da jeg siterte K'nife i delkapittel 2.1. poengterte han at det er en skjønnhet som ligger i forskjellene jeg kom til å finne. Han sa at intervjuer med ti forskjellige rastamenn ville gi meg informasjon om ti forskjellige *trods*, og stilte så spørsmål ved hvilken faktor som binder dem sammen. Det er kanskje selvsagt at jeg ikke har funnet et entydig svar. Ut fra artikulasjonsteorier kan man påstå at alle religioner og *livities* er preget av polyfoni, av et mangfold i forestillinger og praksis. Ofte blir variasjonene i “hevdelelene” mer påfallende enn likheten. Dette leder en gjerne til å stille det samme spørsmålet som K'nife stilte: Hva samler dem? Et navn? Et sett med regler som alle medlemmene av den gitte religionen eller *livity*en enes om? Med utgangspunkt i Johnsons teorier om artikulasjon mener jeg at det er mer fruktbart, i hvert fall fra et akademisk ståsted, å anslå at en gitt kultur, religion, eller i dette

⁷⁶ Homoseksualitet er dessuten forbudt ved lov på Jamaica, jf. <http://www.jamaica-gleaner.com/pages/gay/sexandthelaw.html>, sist sjekket 11. oktober 2009.

tilfellet en *livity* til sammen eksisterer i polyfonien og spenningene mellom de forskjellige stemmene som noen ganger harmonerer, og andre ganger er i disharmoni med hverandre.

3. Avslutning

Jeg finner det viktig å holde frem det konseptuelle skillet flere av personene jeg intervjuet trakk frem mellom religion og *livity*. Religion oppfattes som noe statisk, mens *livities* oppfattes som dynamiske. Personene jeg intervjuet har en tendens til først å definere rastafari sammenlignet med andre religioner og *livities*, for deretter å definere seg selv som Iya Ingi eller Itral Imples i forhold til andre rastafarigrupper. Mange av dem sa at det var viktig at man levde rent (eller at deres *trod* var ren). De var også svært opptatt av bærekraftig utvikling og holdt fast på et økosentrisk syn på naturen.

Gruppens medlemmer hadde et mangfold av meninger, ideer og praksiser, men det var også mange likheter. I noen tilfeller var årsaken til variasjonen at personene befant seg på forskjellige nivåer av disiplin, eller at noen var mer dedikerte til det de oppfattet som ideell *livity* enn andre. Det kan også påstås at de ikke befant seg på samme sted i en rastafaris *trod* (og det må presiseres at dette ikke er et entydig begrep som alle rastafarier enes om), eller at de hadde ulike forståelser av hva som var sentralt og hva dette burde innebære i praksis. Mangfoldet var i stor grad forventet og akseptert, men det kom i flere sammenhenger frem at det var noen grenser, særlig seksualmoralistiske, som en rastafari ikke bør krysse. Ideen om renhet var som sagt noe som gikk igjen. Ens *trod*, og ens *livity* bør i denne forstand være ren, for eksempel må maten man spiser være mest mulig ren (uprossesert), og man må leve og handle rent for å sikre en bærekraftig utvikling.

En dialogisk metode og hva rastafariene kaller *reasonings* har skapt det meste av empirien som ligger til grunnlag for denne oppgaven. Dybdeintervjuene, samt observasjonene og samværet over tid, med de involverte personene skapte mye informasjon som har gitt meg innsikt i en rastafaritradisjon som, i følge Barry Chevannes, aldri har blitt skrevet om før. Fremgangsmåten jeg benyttet for å komme i kontakt og bli kjent med mennesker, “snowballing”, både ved hjelp av Facebook og ikke minst ved hjelp av personene jeg møtte på Jamaica som henviste meg til K’nIfe og hans *bredrin*, har vært svært fruktbar. Metodene jeg har brukt har selvsagt også hatt sine begrensninger og har særlig ført til hva man kan kalle for et “K’nIfe-bias”. Siden feltarbeidet mitt ble utført på UWIs universitetsområde, og særlig ved Taylor Hall sin B-blokk, vet jeg lite om hvordan personene lever utenfor Taylor Hall.⁷⁷

⁷⁷ Med to unntak: jeg gjorde hjemmebesøk hos reggaeartisten Iyaingi og Beez.

Det at jeg bare har intervjuet menn gjør også at jeg ikke har noen kunnskap om praksisene og forestillingene til kvinnelige Itral Imples. Det kan også tenkes at K'nIfes tilstedeværelse i enkelte tilfeller har påvirket svarene og oppførselen til de andre medlemmene av gruppen.

Når det gjelder analytiske perspektiver har jeg tro på, og håper at jeg har vist gjennom denne teksten, at artikulasjonsteorier er godt egnet for å studere løst organiserte grupper som rastafaribevegelsen. I stedet for å undersøke hva profilerte ideologer som fremmer sine egne former for *livity* mener (særlig representanter for de Bibel-brukende rastafarigruppene), undersøker man i stedet holdningene til flere personer (med en bevissthet om det tidligere nevnte K'nIfe-biaset) og, i tråd med Johnsons teori, polyfonien i hva forskjellige mennesker som tilhører samme gruppe "hevder". I samtiden foregår det kontinuerlige forhandlinger om hva *livity* er og bør være, men mangfoldet i "hevelser" er også forventet og akseptert – om enn med visse grenser for hva som kan aksepteres, særlig i henhold til seksuell praksis. Jeg har også vist at Tweeds (2006) teori om teleografiske kryssinger innen den transformerende kategorien kan anvendes for å forstå endringer som skjer i ens tilstand når man våkner til rastafari.

Det er selvsagt også mange perspektiver og fortolkningsmodeller som jeg har valgt bort. Mange av forestillingene Itral Imple har vedrørende hjemlige og østlige religioner, samt deres livsførsel, kunne antagelig også forstås gjennom et nyreligiøst perspektiv. Årsaken til at jeg ikke har valgt det nyreligiøse perspektivet ligger blant annet i de historiske omstendighetene rundt rastafari, men også i mitt ønske om at rastafaribevegelsen skal forstås på sine egne premisser. Hadde jeg valgt å sette rastafaribevegelsen inn i en nyreligiøs kontekst, tror jeg ikke at det ville vært mer hensiktsmessig enn å sette den inn i en kristen kontekst slik som tidligere forskning i stor grad har gjort. Dette har skapt et uheldig bias i akademias syn på rastafari. Jeg kunne også tatt opp teorier vedrørende synkretisme, særlig ettersom noen av personene jeg intervjuet hevdet at rastafari på sett og vis er synkretisert. Hovedårsaken til at jeg har latt teorier om synkretisme ligge er at en god del tidligere forskning allerede har belyst dette perspektivet gjennom å fremstille rastafaribevegelsens opprinnelse i et historisk-genealogisk perspektiv.

Mens det i noen undersøkelser av bevegelser kanskje kan la seg gjøre å trekke slutninger basert på uttalelsene til et lite sett med medlemmer, fanger ikke dette opp hele polyfonien og kan ikke påstås å være representativt for hele bevegelsen. Dette er selvsagt også tilfelle hva angår min egen undersøkelse.

Hva angår min metodologiske tilnærming sammenlignet med tidligere forskning, befinner jeg meg nok nærmest Barrett ([1988] 1997) og Chevannes (1994). Empirien min har oppstått gjennom intervjuer, samtaler, *reasonings* og observasjoner med og av en gruppe rastafarier på et gitt sted, over en viss tidsperiode. Det som på sin side skiller denne teksten fra tidligere forskning er at jeg ikke har valgt å fokusere på rastafaribevegelsens historisk-genealogiske opphav, men heller valgt å fokusere på utredelsene (også de historiske) som personene jeg intervjuet gav. Denne teksten handler om en liten gruppe Itral Imple-rastafariers syn på og redegjørelser for rastafari og *livity*, slik de presenterte dette for meg under mine opphold på Jamaica i 2008 og 2009.

I den tidligere forskningen jeg har lest og gjort rede for, blir ikke uttrykk som “Iya Ingi” eller “Itral Imple” nevnt. Den eneste artikkelen som jeg har kommet over som i det hele tatt nevner praksisen med å “brenne” Bibelen er en transkripsjon av en forelesning dub-poeten og rastafarien Mutabaruka hadde på Universitetet i Wien i juli 2001 (Zips 2006: 21–41). Denne forelesningen viser at det blant rastafarier har vært kjent at det gjennom bevegelsens historie har vært rastafarier som lever oppe i åsene og som ikke forholder seg til Bibelen eller andre “hellige skrifter”. Mutabarukas forelesning står i motsetning til Barretts bok, som hevder at Bibelen er rastafarienes hellige bok. Med andre ord er bildet av rastafaribevegelsen mer komplekst enn det som har kommet frem i tidligere forskning. Jeg håper at denne avhandlingen kan bidra til å få frem litt mer av denne kompleksiteten. Personene jeg intervjuet var også svært opptatt av at rastafariene som lever i fjellsiden, og de selv, bruker naturen som sitt eksempel og sin “læremester” for hvordan deres *livity* skal være.

Noen mulige årsaker til at den tidligere forskningen som har blitt gjort på rastafari ikke har gitt noen informasjon om Itral Imple kan blant annet være at Itral Imple-tradisjonen ikke eksisterte blant informantene som ble intervjuet av de nevnte forskerne. En annen forklaring baserer seg på at det, som K’nife hevder, ikke har blitt gjort noe forskning på de rastafariene som bor i fjellsiden og får sin informasjon vedrørende *livity* fra naturen i stedet for bøker.

Med hensyn til utsikter for fremtidig forskning tror jeg i første rekke at det vil være fruktbart å gjøre mer feltarbeid på Itral Imples for å få en bredere forståelse av deres livssyn og praksiser. Som det kom frem i første kapittel har teksten min et åpenbart kjønnsbias ettersom alle personene jeg intervjuet er menn. Jeg tror at fremtidig forskning på kvinnelige Itral Imples vil gi mer innsikt i gruppens mangfold og praksiser. “Hevdelsene” personene jeg intervjuet fremsatte om rastafariene som lever i fjellsiden bør også undersøkes ytterligere. Jeg tror at fremtidige arbeider av dette slaget kan vise seg svært fruktbare for videre forskning. Ikke minst er jeg sikker på at det vil føre til en bredere forståelse av rastafaribevegelsen.

Jeg tror også at det kan være hensiktsmessig å utføre mer deltagende observasjon i den hensikt å se nærmere på hvordan *livity* fungerer i praksis, ettersom min empiri i stor grad fokuserer på hva personene har sagt at de gjør. Jeg tror dessuten at det i fremtiden kan være fornuftig å benytte artikulasjonsteori innen forskning på rastafaribevegelsen, samt i forskning på andre løst organiserte grupper som deler trekk med denne. Ellers er jeg av den overbevisning at flere partikulære studier fra flere perspektiver, samt et større teoretisk mangfold i analysene, vil kunne få frem og belyse ulike sider av feltet. Jeg mener at det til nå har vært for stor ensretting og fokus på synkretisme, rastafaribevegelsens “genealogi”, og ikke minst kristensentrisme hvor man forstår rastafari som en del av en kristen tradisjon.

Ordliste

Aicients: *Cannabis Sativa*.

Batty-man: Homoseksuell.

Bird Imple: En person som spiser det samme som fuglene.

Bredrin: Jamaicansk engelsk for bror eller brødre.

Bumbo-claat: Utbredt jamaicansk skjellsord.

Chalice (steam-chalice): Vannpipe laget av kalebass, bambus og leire.

Downpressor: *I-talk* for *oppressor*.

Ganja: *Cannabis sativa*.

Ifrica: *I-talk* for Afrika.

Ilapathy: *I-talk* for *telepathy*.

Imple: *I-talk* for *temple*, men det ble presisert at Imples ikke er tempelfolk.

Incient: *I-talk* for *ancient*.

I'n'I: Dette uttrykket kan forstås som 'vi', eller 'jeg og mitt høyere selv'.

Iniverse: *I-talk* for *universe*.

Iration: *I-talk* for *creation*.

Irator: *I-talk* for *creator*.

Irie: *I-talk* som kan oversettes som 'bra', 'harmonisk' eller 'kult'.

Ital: *I-talk* for *vital*, henviser også til rastafaribevegelsens diett.

I-talk (dread-talk): Rastafarienes sosiolekt.

Ithiopia: *I-talk* for Etiopia.

Itoral: *I-talk* for *natural*, men henviser også til en diett hvor man inntar mat i dens mest naturlige form.

Itoral Imple: *I-talk* for *natural temple*. Navnet på en gruppe rastafarier.

Ivine: *I-talk* for *divine*.

Iya Ingi: Henviser til de nyabinghi-rastafariene som ikke bruker Bibelen, men i stedet tar lærdom for deres livsførsel fra naturen.

Kinky James: King James-versjonen av Bibelen.

Nyabinghi: Orden innen rastafari. Brukes også om et viktig rastafariritual. Betyr 'død over alle undertrykkere'.

Overstand: *I-talk* for *understand*.

Reasoning: Ritualisert samtale.

Slack, slackness: Brukes blant annet om seksuelt eksplisitte tekster og seksuelle uhumskheter.

Spliff: Cannabissigarett.

The-I (the I-dem [flertall]): *I-talk* for *you*.

Trod: Ens livsførsel.

Bibliografi

Afari, Yasus. 2007. *Overstanding Rastafari "Jamaica's Gift To The World"*. Jamaica: Senya-Cum.

Barrett, Leonard E. Sr. (1988) 1997. *The Rastafarians*. Boston: Beacon Press.

Besson, Jean. (1995) 1998. Religion as Resistance in Jamaican Peasant Life: The Baptist Church, Revival Worldview and Rastafari Movement. *Rastafari and Other African-Caribbean Worldviews*. B. Chevannes (red). New Brunswick: Rutgers University Press.

Bisnauth, Dale. (1989) 2006. *History of Religions in The Caribbean*. Kingston: LMH Publishing Limited.

Blake-Hannah, Barbara Makeda. (1980) 2002. *Rastafari: The New Creation*. Kingston: Jamaican Media Productions LTD. 5. utg.

Brown, Suzanne Francis. 2004. *Mona Past and Present: The History and Heritage of the Mona Campus*. University of the West Indies: University of the West Indies Press.
(<http://www.questia.com/library/book/mona-past-and-present-the-history-and-heritage-of-the-mona-campus-university-of-the-west-indies-by-suzanne-francis-brown.jsp>)

Cassidy, Frederic G. & Robert B. Le Page (red). 2002. *Dictionary of Jamaican English*. Mona: University of the West Indies Press. 2. utg.

Cashmore, Ellis. (1995) 1998. The De-Labeling Process: From 'Lost Tribe' to 'Ethnic Group'. *Rastafari and Other African-Caribbean Worldviews*. B. Chevannes (red). New Brunswick: Rutgers University Press.

Chevannes, Barry. 1994. *Rastafari: Roots and Ideology*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.

Chevannes, Barry. (1995) 1998. Introducing the Native Religions of Jamaica, The origin of the Dreadlocks, The Phallus and the Outcast: The Symbolism of the Dreadlocks in Jamaica. *Rastafari and Other African-Caribbean Worldviews*. B. Chevannes (red). New Brunswick: Rutgers University Press.

Edmonds, Ennis Barrington. 2003. *Rastafari: From Outcasts to Culture Bearers*. New York: Oxford University Press.

Hammersley, Martyn & Paul Atkinson. (1983) 1995. *Ethnography: Principles in practice*. London: Routledge. 2. utg.

Homiak, John P. (1995) 1998. Dub history: Soundings on Rastafari Livivity and Language” *Rastafari and Other African-Caribbean Worldviews*. B. Chevannes (red). New Brunswick: Rutgers University Press.

Johnson, Greg. 2008. Authenticity, Invention, Articulation: Theorizing Contemporary Hawaiian Traditions from the Outside. *Method and Theory in the Study of Religion* 20, 3. Brill: Leiden.

Lake, Obiagele. 1998. *Rastafari Women: Subordination in the Midst of Liberation Theology*. Durham, NC: Carolina Academic Press.

Mutabaruka. 2006. Rasta from Experience. *Rastafari: A Universal Philosophy in the Third Millennium*. W. Zips (red). Kingston: Ian Randle Publishers. (Transkribert av Sandra Krampelhuber & Werner Zips.)

Plummer, Nicole. [under utgivelse]. *Jamaica Planting Interest: An Examination of Agrarian Entrepreneurship, 1700-1830*. Mona: University of the West Indies Press.

Tafjord, Bjørn Ola. 2006. Refleksjonar kring refleksivitet. *Metode i religionsvitenskap*. S. E. Kraft & R. J. Natvig (red.). Oslo: Pax Forlag.

Tweed, Thomas A. 2006. *Crossing and Dwelling: A Theory of Religion*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kilder fra Internett

About UWI Mona.
<http://www.mona.uwi.edu/about/history.php> 23.august 2009.

Jamaica. *Encyclopedia Britannica Online* 2. september 2009.
<http://search.eb.com/eb/article-54497>

Kingston. *Encyclopedia Britannica Online* 2. september 2009.
<http://search.eb.com/eb/article-9045554>

Sexuality and the Law. <http://www.jamaica-gleaner.com/pages/gay/sexandthelaw.html> 11. oktober 2009.

Taylor Hall About Page.
<http://www.mona.uwi.edu/halls/taylor/about.htm> 23. august 2009.

Wallis Budge, E. A. (1895) 2000. The Book of the Dead: The Papyrus of Ani.
(<http://www.sacred-texts.com/egy/ebod/ebod00.htm> og <http://www.sacred-texts.com/egy/ebod/ebod35.htm>)

Musikk

I Wayne "Book of Life" fra platen *Book of Life* 2007.

Tosh, Peter "Downpressor Man" fra platen *Equal Rights* (1977) 1999

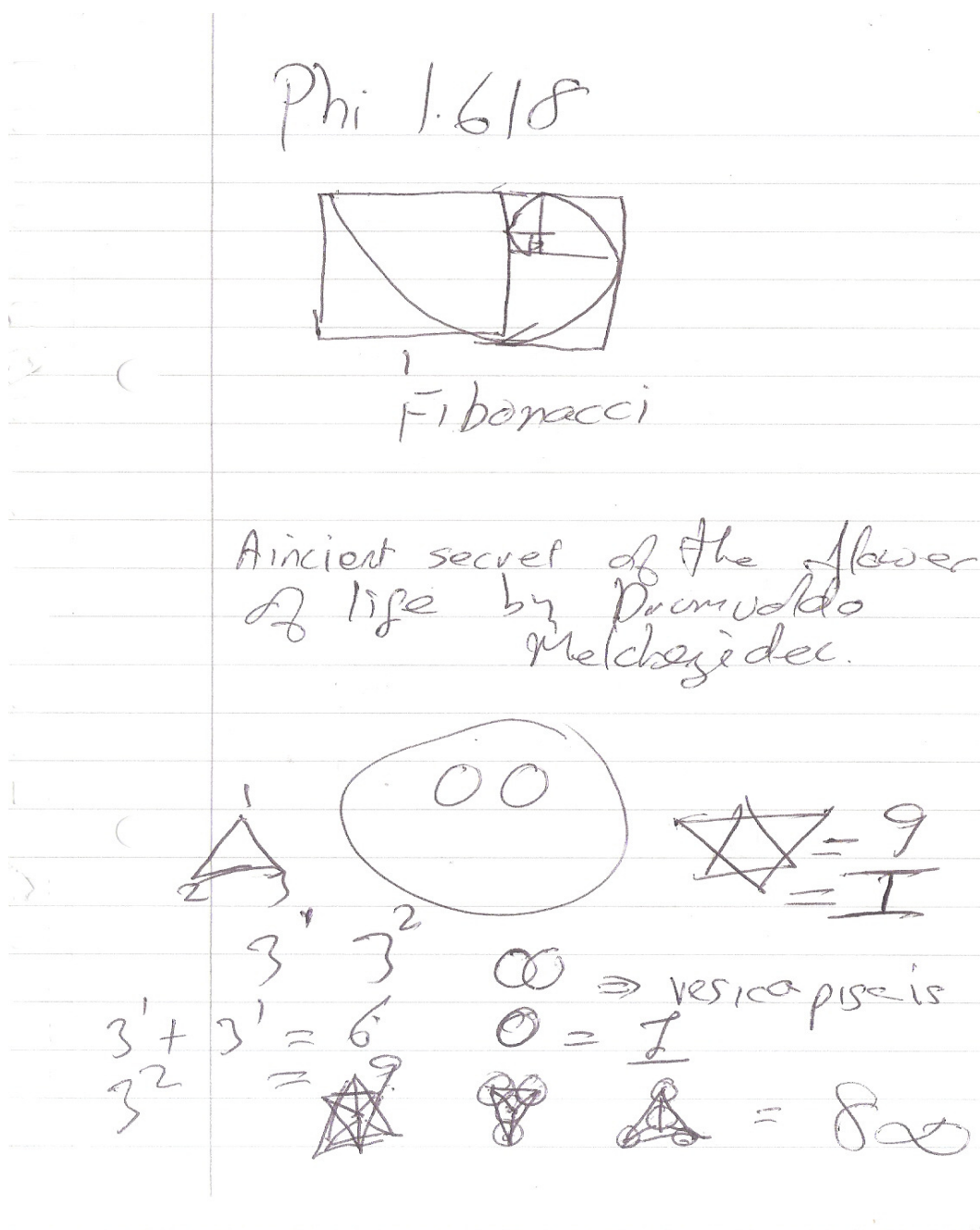
Powerpoint-presentasjoner

K'nIfe, Kadamawe A. H. N. 2008. Rastafari: An Ethic for Sustainable Development – Insights from Deep Ecology. (Presentert på ACS Crossroads-konferansen, juli 2008)

Vedlegg A: hellig geometri

Et av de mer innfløkte temaene som kom opp under intervjuene med K'nIfe var den hellige geometrien. I min nåværende situasjon er det vanskelig å få en forståelse av informasjonen som kommer frem. K'nIfe fortalte om temaet mens han tegnet i notisboken min, sentrale tema er her new age-ikonet Drunvalo Melchizedek, phi, fibonaccispiralen, astrologi, Haile Selassies symboler og den tredimensjonale davidstjernen.

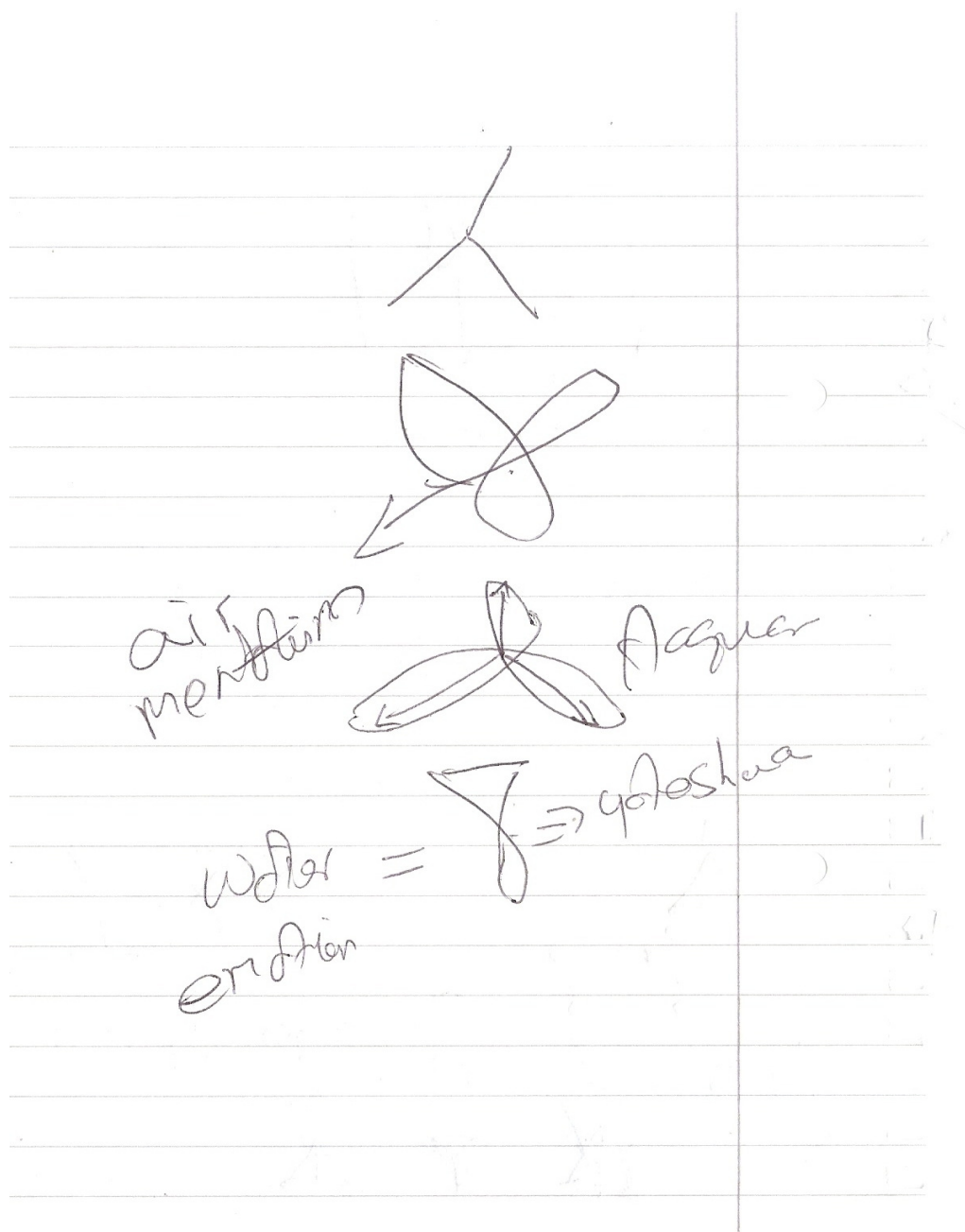
Side 1:

Teksten sier «Phi 1.618», «Fibonacci», «Aincient secret of the flower of life by Drumvaldo Melchizedec» det kommer også frem at når sædcellen og egget møtes i livmoren former de et

«vesica piscis», to deler av treenigheten (gener fra mor og far) kommer sammen og former et nytt liv, et nytt «I» - jeg. Nederst er en illustrasjon av den tredimensjonale åttekantede davidstjernen, samt at åtte er symbolet for uendelighet.

Side 2:

På denne siden står det «air mentalism» (kanskje) «Aquarius», «water=emotion=Yeshua»(?).

Transkripsjon av kommentarene til den grafiske fremstillingen

K'nIfé (K): Yeah! everything in Iration is based on the principle of the power of the trinity; the atom, what is the atomic structure? the protons, neutrons and electrons, man

Thomas (T): yeah

K: and protons are the giving energy, which is the male, electrons are the receiving ones, is the female, and the neutron is the child

T: yeah

K: and every other thing in Iration is built up offa the principle of the pro... of the atoms, everything! cause in three-dimensional time and space, remember how when Haile Selassie I get coronated y'know fayahball, when Haile Selassie I get coronated, dem put this principle up there, y'know

T: yeah

K: here's weh dem put [tegner i sanden] see, the three-point-thing

T: yeah, wait a second, umm, actually, actually I brought a piece of paper, you can...

K: yeah man! that a the, let me show you, let me show you a couple of things y'know, you don't have fi tear it off, let me just show you a couple of things now, this a weh Haile Selassie, remember Haile Selassie I is over symbols, the I look pon things like ... sacred geometry

T: mmm

K: go in to sacred geometry and look pon the principle of phi, p-h-i, 1.618

T: yeah

K: when look pon the principle of phi you a go find a seh, this is what dem seh phi come about, phi is equal to 1,618, so this is the square-root which is equal to one ... so this is one, you find point-618 of this which is, so it's about this

T: yeah

K: that is it, zeen? but hear weh I'm a seh now: phi is the principle of on which everything in creation is built... [utydelig pga vind - snakker om phi, mens han tegner en fibonaccispiral]

T: yeah

K: Fibonacci, man, now you go back and look pon alla dem artwork-dem of Da Vinci and dem bwaai-deh, dem use the Fibonacci-[utydelig] because everything is made offa that spiral

T: yeah

K: now, this principle is what is held by Haile Selassie I, which is this

T: mmm

K: and how dem prove it: there's a text named the ancient secret

T: hmm

K: the ancient ... (viser symbolet kjent som «seal of the trinity» med hendene)

T: can I get a picture of you holding your hands...

K: yeah, man, we can do it, man the ancient secret of the flower of life by Drunvalo Melchizedek [skriver ned] Drunvalo Melchizedek, he's not a ma- rastaman either y'know

T: no?

K: who write a book, y'know, but you go into dem thing-deh weh you call the flower of life, so [utydelig pga knitrende papir] this principle now [skriver ned] see, it's right there, so

T: [ler]

K: this is really the principle them call the, the, the, the flower of life

T: yeah

K: see what I mean, now, what you have is important about it, here's what's important about it now ... is when the ones-dem cell when just born, remember seh your cells replicate binary, so the sperm, see the sperm and the egg ... this is inside the ovalum

T: yeah

K: see, which is the uterus, dem a come together and form one, but before the come together and form one, dem fi- dem form this, which is called a vesica pisces ... which is how life forms, so when you find a seh hot air and cold air meet inna the ionosphere, them clash

T: mmm

K: and you get lightning and thunder, set off by electrical charge, so the lightning comes first and the thunder come after caa light travels faster than ... sound

T: sound, yeah

K: see what I mean? but this what happens: seh you know seh inside the womb of the mother, your sperm and your egg, a see I, clash you know which is the same hot and cold now, one giving and one receiving, and they[?] a go send off electrical charge ... so the bible-man him say "let there be light" weh light a come forward first, but this is what happens the light-principle is "let there be light", now if the sperm, and fair egg match, and becomes one

T: yeah

K: which is that union, the principle of "I" ... it start to separate, and it separate into two, then replicate binarily

T: yeah

K: so you move from two to four, and hence it form 1-point, 2-point, 3-point, 4-point, the first principle then brought four caa you move the binary and mirror[?] itself into eight, so you get 1-point, 2-point, 3-point and 4-point, is eight ... for these are really superimposed pon eachother y'know, so you really get the [utydelig pga vind] y'know ... which is the same it's all weh I show the I a while ago, dem call the 6-point star, seh David's star, dem call it, but it was not a 6-point star alone, it's an 8-point star because is two to tri-egions [?]

T: [forstår noe] ah, yeah!

K: but true, is a plain you a look pon

T: [avbryter] since it's, since it's two dimensional and can't catch...

K: [avbryter] exactly, you get a six! but is you got eight, I'll have you know, but these eight cells is there to represent the eight original cells

T: yeah

K: which is weh dem call the DNA

T: yeah

K: but in Hindu, dem call it the kundalini ...

T: yeah, the rising snake?

K: exactly

T: yeah

K: caa the eight original cells, so when you say you have seven chakras, isn't that? seven chakras you have?

T: yeah

K: you have seven, but the next one is a bring you to a next dimension

T: yeah - the crown chakra?

K: it gonad, inna the gonad that's weh a dem say the eight, remember seh eight inna maths represents, eight equals what? is eight-deh man, a eight ah you seh the mark[?] infinity

T: yeah

K: it's the same symbol fi infinity ... [hilser på noen andre], zeen? I tell the I a seh [bankelyder] so dem man-dem seh now, when the kundalini rise, you become the enlightened being, so can you open, the DNA, the DNA dem call that a lot of your gene, NOU[?] dem say can break the DNA-code, weh you do? you have access to infinite amount of information

T: yeah

K: so you gone past time and space, is weh a make the kundalini rise and you open your chakras and become the enlightened being, but this is the symbol that represents that

T: yeah

K: so you'll find out seh now seh it means in a well, Haile Selassie I being coronated as Haile Selassie I means seh him moves of transcended both time and space, and look at this: when you go inna something like numerology, this is the first shape, 1-2-3, this is the equal to three in the first dimension, what is three to the second dimension?

T: 6?

K: caa when you go inna next dimension it mirror the other one, so this a the same thing of three [utydelig] which is equal to nine, not even eight [utydelig pga vind] nine is equal to the principle of I, I is the first

T: I see

K: So if I a say, this is different from three times one, plus three to the one which is equal to six

T: yeah

K: this is really three^{square} [3²] is equal to nine,

T: hmm

K: this is inna the same plane, but it means seh you jump dimensions

T: yeah

K: the I a go penetrate something inna, inna, inna numerology, man, check Lubicks and them man deh, Lubicks and some yute write some things pon numerology and some other ones, Dusty Bonk [egennavn?]

T: hmm

K: but why it can happen like that? it because again I'n'I people tell I'n'I difference between knowledge and wise man is intuition that which comes from self, not necessarily that which comes from book

T: yeah, I see

K: so you find seh rastafari is a intuitive live-through

T: mmm

K: remember, you know, when rastafari ones were saying that you shouldn't eat animals and you shouldn't eat this y'know ... because, y'know good fi I, no bad for you, them no have a a doctor, y'know

T: mmm

K: nuff o' dem couldn't read and write that's what I meant, when you a put it within the context of time and space

T: yeah

K: doing the trodding, a lot of I'n'I people ... could not read and write english, so you have some man who live a live because dem hear a man seh a thing and dem like how it sound and dem believe it and dem start live that live while you have some man who a move offa dem own intuition